

10ኛ ዓመት ቅጥር 5-6 1979

የየካቲት - መልክክት

ንቦ ! ንቦ ! አትናደፈ : ንቦ አትናደፈ !

የ... ነው ናት ! ብለሽ አለፈ :

ንቦ : አትናደፈ !

እየተባለ ይዘፈናል በሠርግ ላይ « ብልህ ሠራተኛ በንብ ይመስላል » ከንብም ንብ አለውና ማራማ ንብን (honey bee) በዚህ እትማችን ላይ ዐቢይ ጉዳዮችን አድርገናታል ። የማራማ ንብን የማናብ ጥበብ 'ሥራዬ !' ብለው ከሚከታተሉትና ዘመናዊ አናቢዎችን እያፈሩልን ከሚገኙት ወገኖቻችን አንዱ ደጃዝማች ወልደሰማዕት ገብረወልድ ናቸው : —ይህን ዐቢይ ጉዳይ ያቀረቡልን ። የንብን ነገር ከጻፉልን በተረፈ ሲያወሱን የሰው ልጅ ማራማ ንብን የብልህ ሠራተኞች : የጀግኖችና የሽጋዎች ተምሳሌት እያደረገ ሲጠቀምባት መኖሩን አሜውተውናል ። በተናዳፊነቷም እንደ ጦር መሣሪያ ማገልገሏንና ይልቁንም በጠላት ወረራ ዘመን አዲስ አበባ ውስጥ ሠፈር ገብተው ሲያተራምሱ የነበሩ «ሶልዳ ቶዎችን» የቀፎ ንብ በመቀስቀስ ጠመንጃዎቻቸውን ጥለው እግራ አውጪኝ ለማለት ያበቋቸው አንድ መነኩሴ እንዲሠራቸውም ነግረውናል ። በነገራችን ላይ በእንቅፅልሽ ንብን « በጎታ መሉ ጦር » የሚሉት በተናዳፊነቷ መሆኑን ያጠናቃል ።

በተለይ «በለሙ አገሮች ከማራማ ንብ የሚገኙት ሠም ማረግላ (Propolis) የንብ ወተትና የንብ መርዝ እየተቀመሙ እጅግ ውድና ፍቱን መድኃኒት ሆነው ጥቅም ላይ በመዋል ላይ ይገኛሉ ። ዑለት ፈረንሳውያን ላይንቲ ሰቶች ማራማ ንብ ተቆልታ ዕጩም (ባገራችንም እንደሚታወቀው) ጭምር የተሟላ ገንቢ ምብብነት እንዳላቸው በምርምር ደርሰውበታል» ያሉን ደጃዝማች ናቸው ።

«አልፎ ተርፎም ማራማ ንብ ባዑኑ ገዜ ባንዳንድ የለሙ አገሮች የአየር ጠባይን : በተወሰነ አካባቢ የሚገኝ

ማዕድን ሳይነታንና መጠን : የመሬትን ለእርሻ አመቺነት ለማጥናትና ለማወቅ እንደተራቀቀ ዘመናዊ መሣሪያ ይጠቀሙበታል ። » የሚለውንም ከተጠቀሱት ባለሙያ አንደበት ለምተናል ። የማራማ ንብን ሌሎች ጥቅሞች ከዚህ እትም የምታገኙ ሲሆን «የቡና ቤት ሥዕሎች» ወግ (Informal essay) ደራሲ — መስፍን ሀብተማርያም «ትሕትና» በሚል ርእስ ወግ ያወጉናል : ተርቡና ዘለሌ በየካቲት ማስታወሻ አንዳንድ ትዝብቶቻቸውን ከኪስ ማስታወሻዎቻቸው አውጥተው ለየካቲት ማስታወሻነት አብቅተውልናል ። በያመቱ የምናቀርበውን ከየካቲት-የካቲት ዐበይት ክንውኖች አይታችሁ ወደ መን ደር ምሥረታ ጥቅሞች ትሸጋገራላችሁ ።

ከዚያ በኋላ ኃይሉ ጸጋዬ ወልዴ « አንጋፋው ከያኒ » በሚል ርእስ በተለያዩና የኪነጥበብ : ... ዘርፎች የተካኑ ባለሙያ አንጋግሮ አቅርቦልናል ። የዝግጅት ክፍላችን ባልደረባ አማረ ሽፈራው ስለባሕር ዛፍ ጥቅሞች ከባለሙያዎችና ከመጻሕፍት ያገኘውን አስማምቶ ለንባብ አብቅቶታል ።

በብሔረሰቦች ጥናት አንስቲትዩት የታሪክ ኤክስፐርት የሆኑት ዶክተር ላጲሶ ዴሊቦም በዘመነ አዲስ አበባ (ዘመነ አክሱም እንዲሉ) የኢትዮጵያ ግንባታ ከረዥም የዝቅጠትና የጭለማ ዘመን በኋላ የንስራራ መሆኑን በተጨማሪ ማስረጃ ደግፈው ለጎትመት አብቅተውልናል ።

ከዚያም በአንጋገር ለዛ ተዝናንተን በኢትዮጵያ ሰፊ ሕዝብ ታሪካዊ ውይይት የጸደቀውን የኢትዮጵያ ሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገመንግሥት አቅርቦናል ።

ማራማ ንብን የማናብ ጥቅም

ከንብም ንብ ይመረጣል ማርማዋን ያንባል

ንብ በቀፎ ውስጥ እርብተን ለማር ምርት የምንጠቀምበት ነፍሳት መሆኗን የማያውቁት በልክ ይሆናሉ። ሳይንስ በዓለም ብዙ ሺህ የንብ ዘሮች እንዳሉ ስለሚያስተምረን ሲያሟው የጥቅል ስም ይሆናል።

ከነዚህ ብዙ ሺህ የንብ ዘርያዎች አራቱ «ማራማ ንብ» (honey bee) ይባላሉ። እንደገና ማራማ ንብ የነዚህ አራቱ የንብ ዘርያዎች የወል መጠሪያ ሲሆን እያንዳንዳቸው ሌላ ሳይንሳዊ መጠሪያ አላቸው። ለማር ምርት የምንጠቀምበት ንብም ማራማ ንብ ትባላለች። «ማናብ» እና «ማስናብ» «ንብ ማርባት» ወይም «ማስፈልፈል» ማለት ነው።

1. የንብ አፈጣጠር

ንብ ከብዙ ሚሊዮን ዓመት በፊት ተርብ እንደነበረች የሚያወሳ ብዙ መላ ምት አለ። ተርብም ሆነች ከተርብ የተገኘችው ንብ በጣም ትናንሾች ከመሆናቸውም በላይ አጥንት ስለሌላቸው አጥንትና ጉልጥምታቸውን (fossils) አግኝቶ በመመራመር ንብ ከተርብነት ወደ ንብነት የተለወጠችበትን ጊዜ ማወቅ በጣም አስቸጋሪ ነው። በመሆኑም ተመራማሪዎች በጊዜው ርዝመት ላይ በሐሳብ ይለያያሉ። አንዳንዶቹ ተመራማሪዎች «ንብ-ክተርብነት ወደ ንብነት መለወጥ የጀመረችው ከ70—80 ሚሊዮን ዓመት በፊት ነው» ሲሉ «ከ40 ሚሊዮን ዓመት በፊት ነው» የሚሉም አሉ። ለማንኛውም ሆነ አርባ ሚሊዮን ዓመት በውሀውና ካገኘበት አራት ሚሊዮን ዓመት ያህል ጋር ሲመዘዘን በጣም ይረዝማል።

በሳይንሳዊ አነጋገር ማርና ሠም የምትሠራው ንብ ብቻ ሳትሆን አውላ (ከእ

በባ የሚገኝ ስላራማ ፈሳሽ) እና የእበባ ዱቄት (እበባ ላይ የሚገኝ ወንዶ ዘር) ብቻ የሚመገቡ በራሪ ነፍሳት ሁሉ «ንብ» ተብለው ይጠራሉ። ንብ ከተርብነት ከወጣች በኋላ በአካባቢ የተፈጥሮ ተዕዕኖና በሌሎች ልዩ ልዩ ምክንያቶች በየአካባቢው ወደ ልዩ ልዩ ዝርያዎች ተለወጠች። እስካሁን በጥናት በዓለም የታወቀው የንብ ዝርያ 20ሺ ደርሷል። ከነዚህ ሃያ ሺህ የንብ ዝርያዎች ውስጥ ማርና ሠም በመሥራት ለሰው ልጅ ኢኮኖሚያዊ ጥቅም የሚሰጡት አራት ዝርያዎች ሳይንሳዊ ስም «አፒስ ሜሊፌራ»፣ «አፒስ ሴራና»፣ «አፒስ ዶርሳታ» እና «አፒስ ፍሎሪያ» ይሰኛሉ። «ማራማ ንቦች» እነዚህ ብቻ ናቸው።

አፒስ ሜሊፌራ መጀመሪያ የተገኘው በሰሜን አፍሪካ አካባቢ ሲሆን በስተኋላ ወደ ደቡብ በመላ አፍሪካ፣ ወደ ሰሜን በመላ አውሮፓ እስከ ደቡብ ስዊድን፣ ወደ ምሥራቅ እስከ ምዕራብ ኢራንና ምዕራብ ሶቪየት ዩኒየን ተሠራጨች። ወደ ምዕራብ የአትላንቲክ ውቅያኖስን ለማለፍ ሰላልቻለች እስከ ዛሬ ሦስት መቶ ሃምሳ ዓመት ወደ አሜሪካ አልተሠራጨችም ነበር። ከምዕራብ ኢራን እስከ ጃፓንና እስትራሊያ ባሉት አገሮችና ወደ አሜሪካ የተሠራጨችው አሁን በቅርቡ ከ1ሺ 600 እስከ 1ሺ950 ባለው ጊዜ ውስጥ ነው። አፒስ ሜሊፌራ በአሁኑ ጊዜ የሰው ልጅ በሚገኝበት አካባቢ ሁሉ ትገኛለች። ይህ ሊሆን የቻለው ከቀሩት ሦስት የማራማ ንብ ዝርያዎች የበለጠ ማርና ሠም ስለምታመርትና ሌላም ጥቅም ስለምትሰጥ ነው።

አፒስ ሴራና፣ አፒስ ዶርሳታ እና አፒስ ፍሎሪያ መጀመሪያ የተገኙት በእስያ ከምዕራብ ኢራን እስከ ጃፓን ባሉ አገሮች ሲሆን የማርና ሠም ምርታቸው እንደ አፒስ ሜሊፌራ ከፍተኛ ባለመሆኑ እስከ ዛሬ ድረስ ወደ ሌሎች አገሮች

—ከደጃዝማች ወልደሰማዕት ገብረወልድ

ጥንታዊ የንብ ቀር

ተወስደው ሳይራቡ በዚያው መጀመሪያ በተገኙበት አካባቢ ይገኛሉ።

አፒስ ሜሊፌራና አፒስ ሴራና የቀጸላ (የማር እንጀራ) አገጋገራቸውና መኖሪያቸው ይመሳሰላል። ሁለቱም የንብ ዝርያዎች ማንቸውን (የንብ የተፈጥሮ መኖሪያ) ብርሃን፣ ንፋስና ዝናብ በማይደርስበት ጨለማ በተባረበረ ግንድ፣ በቀርቀሬ (ፉካማ ቋጥኝ) እና በመሬት ውስጥ ይመሠርታሉ። ሰው ለአፒስ ሜሊፌራና ለአፒስ ሴራና የተፈጥሮ መኖሪያቸውን የሚመስል ውስጠ ጩላን ቀፎ በመስራት የማናብ ሥራ ያካሂዳል። የአፒስ ሜሊፌራና የአፒስ ሴራና ቀጸላ አገጋገር ቢመሳሰልም በቁጥር ይበላጣል። አፒስ ሜሊፌራ የምትጋገረው ቀጸላ ብዙ ስለሆነ የአፒስ ሜሊፌራ ማርና ሠም ምርት ከአፒስ ሴራና ምርት በጣም ይበልጣል። ለማናብ ሥራ በጣም አመቺ በሆነበትና ሥራውም በተራቀቀበት በእስትራሊያ

በዓመት ከአንድ ቀር ስድስት መቶ ኪሎ ግራም ማር የተመረተ መሆኑ ተመዝግቦ ይገኛል ። በገንዘብ የአሜሪካ ለሀገር አገሮች ከአንድ ቀር በዓመት እስከ አንድ መቶ ኪሎ ግራም ማር ማምረት ተለምዷል ። ከአፒሪ ሴራና በዓመት ከአንድ ቀር ከሠላሳ ኪሎ ግራም የበለጠ ማር ሊመረትም ።

አፒሪ ዶርሳታና አፒሪ ፍሎሪያ በመጠን ቢበላለጡም የሚኖሩት በብርሃን ውስጥ የሚጋግሩትም እንደገና ቀጸላ ብቻ ነው ። አፒሪ ዶርሳታ በመጠን ከቀሩት ሦስት የማራማ ንብ ዝርያዎች በጣም ስለምትበልጥ «ግዙፍ ንብ» የሚል ቅጽል ስም ተሰጥቷል። በጣም ተናጻፊም ስለሆነች ማራ—ሌሊት ጨለማ ለብሶ አካባቢውን በቁስ በማፈን ይቆረጣል ። በእንጽፋም አፒሪ ፍሎሪያ ከሦስቱ የማራማ ንብ ዝርያዎች በመጠን በጣም አነስተኛ ስለሆነች «ትንሿ ንብ» በሚል ቅጽል ስም ተጠራለች ። ጣባይ ዋም በጣም ገራም ስለሆነ ጊዜ ሳይለይና ቁስ ሳያስፈልግ ማራን መቆረጥ ይቻላል ። አፒሪ ዶርሳታና አፒሪ ፍሎሪያ የተባሉት የንብ ዝርያዎች ከነፋስ፣ ከፀሐይ ጨረርና ከዝናብ ተገን የሚሆን አግድም ያዘነበለ ዛፍ ወይም ቋጥኝ ፈልገው ከሥሩ ቀጸላቸውን ጋግረው ያንጠለጥሉታል ። ከሁለቱ የንብ ዝርያዎች ጥናት መረዳት እንደሚቻለው የአፒሪ ዶርሳታ ቀጸላ ወርዱ ከአንድ እስከ ሁለት ሜትር፣ ጐኑ ከአንድ እስከ አንድ ሜትር ተኩል ይሆናል ። ቀጸላው ከላይ በኩል እስከ ሰባት ሳንቲ ሜትር ይወፍራል ። አፒሪ ዶርሳታ ከምትጋግረው አንድ ቀጸላ ከ30 እስከ 40 ኪሎ ግራም ማር ማምረት ይቻላል ። በእንጽፋ አፒሪ ፍሎሪያ የምትጋግረው ቀጸላ ወርዱ ሠላሳ ፣ ጐኑ ሃያ ሳንቲ ሜትር ቢሆን ነው ። የሚገኘውም የማር ምርት ከ2 እስከ 3 ኪሎ ግራም አይበልጥም ። እስካሁን ድረስ ያነዚህ ሁለት የማራማ ንብ ዝርያዎች ማር የሚመረተው በአደን ብቻ ነው ። ሆኖም በማናብ ዘዴ እየተጠቀሙ ማር ለማምረት ጥናት በመካሄድ ላይ ይገኛል ።

ከአራቱ የአፒሪ የንብ ዝርያዎች ሌላ እንደ ጣዝማ ንብ ያሉ የማር ምርታቸው በጣም አነስተኛ የሆነና የሠም ምርት የሌላቸው የንብ ዝርያዎች አሉ ። የነዚህ ንቦች ማር የሚገኘው በአድካሚ አደን ከመሆኑም በላይ አነስተኛ በመሆኑ በአደን ከመጠቀም በቀር ማነብ እምብዛም አይታወቅም ። ለምሳሌ በአገራችን የጣዝማ ንብን ማር ከመሬት ፈልጎ ቆፍሮ

ሠራተኛ ንብ ትስሟን ይዛ ወደ ቀር ስትመለስ

ከመጠቀም ሌላ ጣዝማ ንብን ማነብ አልተለመደም ።

ሆኖም ጣዝማ ንብን የሚመስሉ የንብ ዝርያዎች ከምድር መቀነት በሰሜንና ደቡብ በሚገኙት የሐሩር (ትሮፒካል) ክልል አገሮች ይገኛሉ ። አፒሪ ሜሊፌራ ወደ አሜሪካ ከመሠራጨቷ በፊት በምድር መቀነት አካባቢ የሚገኙ የአሜሪካ ጥንታዊ ባላገሮች ጣዝማ ንብን በማሰሮ ውስጥ ያንቡ እንደነበረ ተጽፏል ። እስከ ዛሬም ድረስ እነዚህ ጥንታዊ ባላገሮች በመጠኑ ጣዝማ ንብን በማሰሮና ሌላ ተመሳሳይ እቃ ውስጥ እንደሚያንቡ ይነገራል ።

2. የንብ አኗኗር

በዓለም ውስጥ የሚገኙት ሃያ ሺህ የንብ ዝርያዎች የኑሮ ሁኔታ በሦስት ይከፈላል ። ይኸውም «ግለኛ ንብ» ፣ «ከፊል ማኅበራዊ ንብ» እና «ማኅበራዊ ንብ» ይባላል ።

የንብ ቀር በቱፋህ ተክል (ለማዳቀል) ውስጥ

ግለኛ ንብ

—ግለኛ ተብለው የሚጠሩት የንብ ዝርያዎች ኑሮአቸውን በግለኛነት የሚያሳልፉ ናቸው። ወንድና ሴት ንብ የሚገናኙት ወንዱ ንብ ሴቷን በሚያጠቃበት ጊዜ ብቻ ነው ። ሴቷ ከተጠቃች በኋላ ዕንቁላል ጥላ ስለምትሞት ልጆች ሲፈለፈሉ ከእናታቸው ጋር የመኖር ዕድል አይኖራቸውም ። በመሆኑም ግለኛ የንብ ዝርያዎች አብሮ የመኖር ልማድ ስለሌላቸው ማር ሠርተው ማከማቸት አይችሉም ።

ከፊል ማኅበራዊ ንቦች

—ከፊል ማኅበራዊ የንብ ዝርያዎች ሕይወታቸውን የሚያሳልፉት የመጀመሪያውን ጊዜ በግለኛነት ፣ ከፊሉንና የመጨረሻውን ጊዜ ወላጆች በመሠረቱት መኖሪያ እናትና ልጆች እየተጋዘዙ አብረው በመኖር ነው ። ከፊል ማኅበራዊ የንብ ዝርያዎች ጥቂት ማር ሠርተው የማከማቸት ችሎታ አላቸው ።

ማኅበራዊ ንቦች

—በማኅበራዊ ንብ ዝርያዎች ሕይወት ወላጆችና ልጆች በምንም ሁኔታ ተነጣጥለው መኖር ስለማይችሉ ኑሮዋቸው ፍጹም ማኅበራዊ ነው። ይህን ማኅበራዊ ሕይወት የታደሉት ንቦች አራቱ የማራማ ንብ ዝርያዎች ብቻ ናቸው ።

ማኅበራዊ የንብ ዝርያዎች ብዙ ማርና ሠም የሚያመርቱና ሌሎችንም እጅግ ጠቃሚ ተግባሮች የሚያከናውኑ ከመሆናቸውም በላይ ሰው ከነዚህ የንብ ዝርያዎች የሚማራቸው ብዙ አስደናቂ ነገሮች አሉ ። የአራቱ ማኅበራዊ የንብ ዝርያዎች

ያዎች ሕይወት ተመሳሳይ ቢሆንም በተለይ የአፒሰ ሜሊፌራ ሕይወት የበለጠ አስደናቂና ትምህርታዊ ነው።

3. አፒሰ ሜሊፌራ

በዓለም ያሉት ሃያ ሺህ የንብ ዝርያዎች በሳይንሳዊ ስማቸው ተለይተው የሚታወቁ ቢሆንም ፡ በመላው ዓለም ተስራጭታ የምትገኘውን — ሰው እያናበ የሚጠቀምበትን አፒሰ ሜሊፌራን ከዚህ በኋላ በዚህ ጽሑፍ በሳይንሳዊ ስሟ ሳይሆን በባህላዊ ስሟ ማራማ ንብ ወይም በደፈናው «ንብ» እንላታለን።

አፒሰ ሜሊፌራ ሰው ባልደረሰበት ፡ የተራቀቀ የማኅበራዊ ኦሮ ደረጃ ላይ የምትገኝ የማራማ ንብ (አፒሰ) ዝርያ ናት። በአፒሰ ሜሊፌራ ማኅበራዊ ኦሮ አባት እናትና ልጆች ባንድነት ተባብረው ይኖራሉ። እነዚህ ባንድ ላይ የሚኖሩ ሦስት የንብ ዓይነቶች ባንድ ላይ ሲኖሩ «ንብ ረተ ንብ» ተብለው ይጠራሉ። በአንድ ኅብረተ ንብ ውስጥ አንድ በ «እናት» ነት የምትታወቅ እናት ፡ ከ300 እስከ 600 «ድንጉል» የሚባሉ አባት ንቦችና እንደጊዜው ሁኔታ ቢያንስ አምስት ሺህ ሲያመቻቸውና ሲበዙ ከስድሳ እስከ ሰማንያ ሺህ የሚደርሱ «ሠራተኛ ንቦች» እና መካን—ሴት ንቦች ይገኛሉ።

የእነዚህ ሦስት ዓይነት ንቦች መጠን፣ ቅርጽ ፣ ጠባይና ተግባር ይለያያል። ነገር ግን በምንም ሁኔታ አንዱ ከሌላው ተለይቶ መኖር አይችልም። ድንጉሎች ወይም እናት ንብ «ከኅብረተንቡ ተለይተን እንኑር!» ቢሉ ለኑሯቸው አስፈላጊ የሆኑትን ነገሮች ሊያሟሉ ስለማይችሉ ይሞታሉ። ሠራተኛ ንቦች ብዙ ሺህ ቢሆኑም «ከኅብረተ ንብ ተለይተን እንኑር!» ቢሉ ከእናት ንብና ድንጉል ሲለዩ ለኑሮ አስፈላጊ የሆኑትን ነገሮች አሟልተው መኖር ስለማይችሉ በንነው ያልቃሉ።

የማኅበራዊ ንቦችን ሕይወት ፍጹም ማኅበራዊ የሚያደርገው ዋናው ምክንያት የእናት ንብ የድንጉልና የሠራተኛ ንቦች የሥራ ጠባይ ያለመመሳሰል፤ አንዱ የሚሠራውን ሌላው ሊሠራው ያለ መቻልና ያንዱ ሥራ ለሌላው መኖር ፍጹም አስፈላጊ መሆን ነው።

3.1 እናት ንብ

በአንድ ኅብረተ ንብ ውስጥ የምትገኘው አንድ ብቻ የሆነችው እናት ንብ ከድንጉል ቀጠን ብላ ረዘም ትላለች። በእግሮቿ ረጃጅምነትና በሌሎችም የመለያ ምልክቶች እናትን ከቀሩት ንቦች ለይቶ ማወቅ አያዳግትም። የእናት ንብ ዋና ተግባር ዕንቁላል መጣል ነው። እናት

ንብ በአፍላንቷ በቀን ከ3ሺ እስከ 4ሺ ዕንቁላሎች መጣል ትችላለች። የምትጥላቸው ዕንቁላሎች ሁለት ዓይነት ናቸው። አንዱ የዕንቁላል ዓይነት ወንዴና ሴቱ ዘር ተገናኝተው የተዋሐዱበት ስለሆነ «የለማ ዕንቁላል» ይባላል። ሌላው የዕንቁላል ዓይነት ወንዴ ዘር ያልነካው ከሴቱ ዘር ብቻ የተገኘ ስለሆነ «ያልለማ» ዕንቁላል ይባላል።

ከለማ ዕንቁላል ሠራተኛ ንቦች ወይም እናት ንብ ሊፈለፈሉ ይችላሉ። ካልለማ

ሎሬንዞ ኩራይን ላንስተርት

ዕንቁላል ግን ሊፈለፈሉ የሚችሉት ድንጉሎች ብቻ ናቸው። ድንጉል ያለ አባት ተገኝ ማለት ነው። በአሁኑ አነጋገር በኅብረተንቦች ውስጥ የሚገኙት ሦስት የንብ ዓይነቶች የሚወለዱት ከእናት ንብ ነው።

እናት ንብ ከዕንቁላል መጣል ሌላ ለኅብረተንቡ መኖር አስፈላጊ የሆኑ ልዩ ልዩ ንጥረ ነገሮችን የያዘ የእናት ንብ መዓዛ (ወዘና) ታመነሟለች። ይህ የእናት ንብ መዓዛ ለኅብረተንቡ መኖር አስፈላጊ የሆኑ አምስት ዋና ዋና ንጥረ ነገሮችን ይይዛል፡—

—አንዱ ፡ ንጥረ ነገር ኅብረተንቡን አብሮ እንዲኖር ሲያደርግ፤

—ሁለተኛው ፡ ንጥረ ነገር ሠራተኛ ንቦች እናት ንብን እንዲንከባከቡ፤

—ሦስተኛው ፡ ሠራተኛ ንቦች (መካን ሴት ቢሆኑም ማገጸናቸው ፋፍቶ ያልለማ ዕንቁላል ሊጥሉ ስለሚችሉ) ማገፀናቸው እንዳይፋፋ፤

—አራተኛው ፡ እናት ንብ በድንጉል ነቷ ለመጠቃት ከቀፎ ስትወጣ ድንጉሎች አይተው እንዲያጠቁት፤

—አምስተኛው ፡ በአንድ ኅብረተንብ

ውስጥ መኖር የሚገባት አንድ እናት ንብ ብቻ ስለሆነች ከሠራተኛ ንቦች ሌላ እናት ንብ እንዳይፈጥሩ በማድረግ የእናት ንብ መዓዛ ለኅብረተንቡ አስፈላጊ የሆኑትን ነገሮች ይፈጽማል።

ዕንቁላል መጣልንና የእናት ንብ መዓዛ ማፍለቅን ተግባር ድንጉሎችም ሆኑ ሠራተኛ ንቦች አይችሉም። የእናት ንብ ዕድሜ ከ4 እስከ 5 ዓመት ቢሆንም እስከ 11 ዓመት የኖረች እንደነበረች ታውቋል። እናት ንብ ከሠራተኛ ንቦች የሚመነጭ ልዩ ወተት ከመመገብ ሌላ ቀስማ መመገብ አትችልም። በዚህም ምክንያት ሠራተኛ ንቦች ከሌሉ እናት ንብ መኖር አትችልም።

3.2 ድንጉል

በአንድ ኅብረተንብ ውስጥ የሚገኙት ከ300 እስከ 600 የሚደርሱ ድንጉሎች እያንዳንዳቸው ከእናት ንብ አጠር ፣ ከሠራተኛ ንብ ረዘም ያሉና ከሁለቱም የሚወፍሩ ናቸው። ድንጉል ከማጅራቱ እስከ ጅራቱ አንድ ወጥና መቀጫ መሳይ ስለሆነ ፣ ከሌሎቹ የንብ ዓይነቶች ለይቶ ማወቅ አያዳግትም። ድንጉል ሳይታይ እንኳ በጎርናና ድምጹ ሊለይ ይችላል።

የድንጉል ተግባር እናትንብን በድንግል ነቷ ጊዜ ማጥቃት ብቻ ነው። እናት ንብ በሕይወቷ አንድ ጊዜ ብቻ ከ6 እስከ 20 በሚደርሱ ድንጉሎች ትጠቃለች። እናት ንብ የምትጠቃው ከቀፎ ወጥታ ለአጭር ጊዜ በምታደርገው የበረራ ወቅት ስለሆነ ፣ የድንጉሎች በብዛት መኖር የእናት ንብን በበቂ ድንጉሎች መጠቃት ዕድል ስፊ ያደርገዋል። ድንጉሎች ወዲያው እናት ንብን እንዳጠቁ ብልታቸው እየተቆረጠ ካላቸው ስለሚለይ እየወደቁ ይሞታሉ። እናት ንብ በድንግልነቷ ከተጠቃች በኋላ በኅብረተንቡ በቀፎው ውስጥ ያሉትን ድንጉሎች ፣ ሠራተኛ ንቦች ከቀፎ እያስወጡ ያባርሯቸዋል። እንወጣም ብለው የሚያስቸግሩትንም ነድፈው ይፈጁባቸዋል። ድንጉሎች ቀስ መው መመገብ ስለማይችሉ ፣ ከቀፎ ሲወጡ በብርድና በረሃብ ያልቃሉ።

እናት ንብ ደግሞ በድንጉሎች ካልተጠቃች በየቀኑ ብዙ ሺህ ዕንቁላል እየጣለች በእርጅናና በልዩ ልዩ አደጋ የሚያልቁትን ንቦች መተካት አትችልም። በሌላ በኩል ደግሞ ድንጉሎች ቀስመው መመገብ ስለማይችሉ ፣ ሠራተኛ ንቦች ቀስመው በቀፎ ውስጥ ያከማቹትን መመገብ ያስፈልጋቸዋል። የድንጉል መኖር ለኅብረተንቡ መኖር አስፈላጊ ቢሆንም ድንጉል ከኅብረተ ንቡ ተለይቶ መኖር አይችልም። ድንጉል ሲያ

የንብ ቀፎ በጥጥ ተክል (ለግዳቀል) ውስጥ

ጠቃ ብልቱ በመቆረጡ ወይም ከጎብረተንቡ በመለየቱ በረሀብ ካልሞተና ከጎብረተንቡ ሳይለይ ከቆየ ከ3 እስከ 6 ወር መኖር ይችላል ።

3.3 ሠራተኛ ንብ

በአንድ ጎብረተንብ ውስጥ የሚኖሩ ሩት ብዙ ሺህ ሠራተኛ ንቦች በጎብረተንቡ ውስጥ በመቶ ዘመናዊ ዘመኑ ከመሆናቸውም ሌላ አካላታቸው ከእናትና ከድንገል አካል ስለሚያንስ ለይቶ ማወቁ አያደግጉም ።

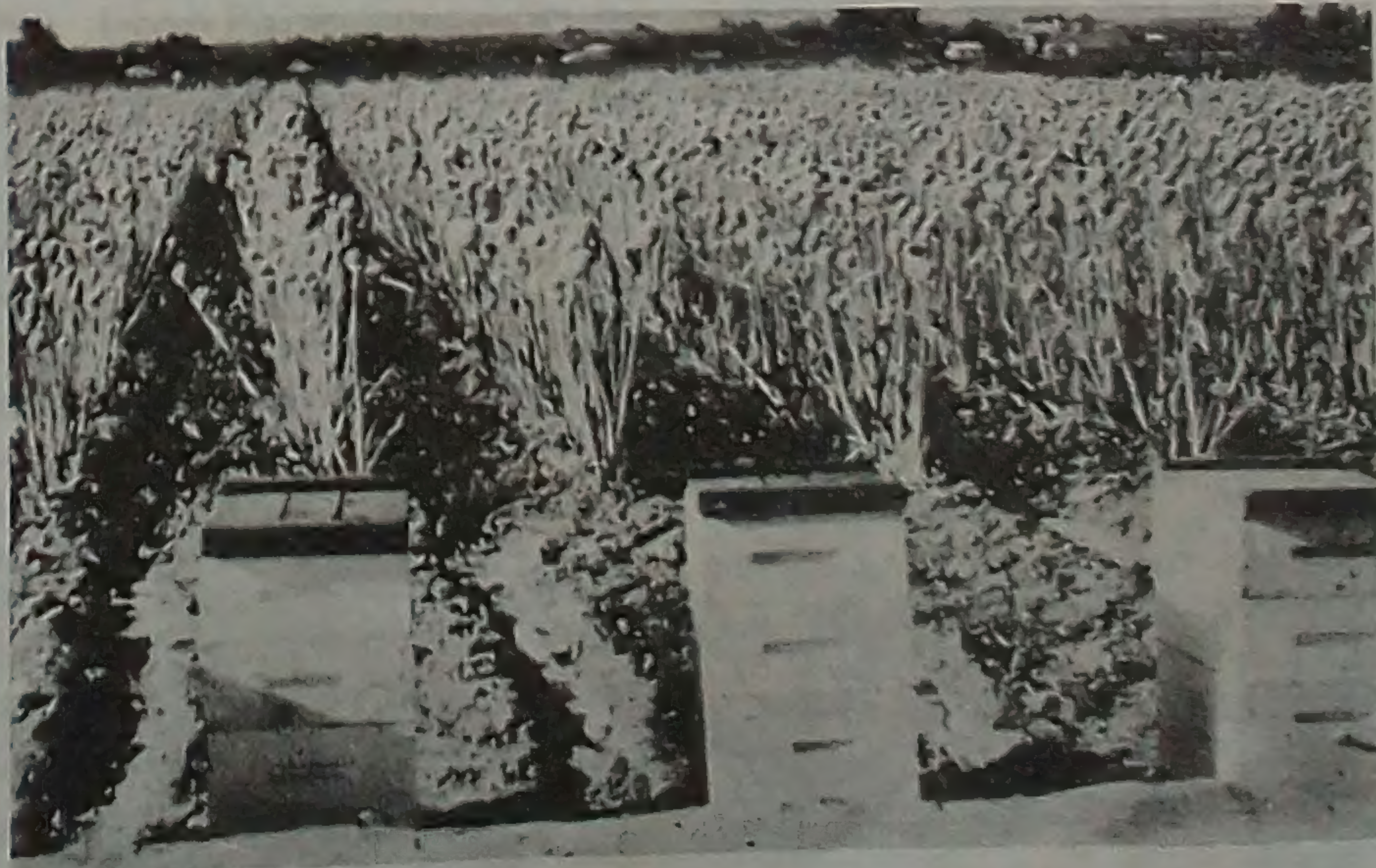
የሠራተኛ ንብ አካል አነስተኛ ይሁን እንጂበእናት ንብና በድንገል ውስጠ አካልና ውጪ አካል የማይገኙ ብዙ ክፍሎች አላት ። ሠራተኛ ንብ ረጅም የአውላ መቅሰሚያና የቀሰመችውን አጠራቅማ ወደቀፎ የምትወስድበት የተፈጥሮ ከረጢት አላት ። በሁለቱ የኋላ እግሮቿ ላይ የአበባ ዱቄት ቀስማ የምታቁትባቸውና ወደቀፎ የምትወስድባቸው ሁለት የአበባ ዱቄት ማቋቋሞች ፣ ከአበባ ላይ አራግፋ ወደማቋቋሞቿ የምታቁትባቸው ማበጠሪያዎችና መጎስጎሻዎች አሏት ። የቀሰመችውን አውላ አመንኸከው ወደ ማር የሚለው ጡ የልዩ ልዩ ንጥረ ነገሮች አመንጪ ዕጢዎች (glands) እንዲሁም በማር ማከማቻነት ፣ በዕንቁላል መጣያነት ፣ በዕንቁላል (ወደ ዕጭነት አድጎ) መፈልፈያነትና በንቦችም መሥፈሪያነት የሚያገለግለውን ከዳ (የሠም እንጆራ) መጋገሪያ ሠም የሚያመነጩ አራት ጥንድ የሠም አመንጪ ዕጢዎች አሏት ። ከሠራተኛ ንብ ተግባር አንዱ ጎብረተንቡንና በቀፎ ውስጥ የተከማቸውን ማር ከጠላት መከላከል ነው ። ጠላትን የምትናደፍበት የሚያቃጥልና የሚያንገበግብ መርዝ የሚተፋ ጫፉ ሹል ፣ በጎንና ጎኑ መጋዝ መሳይ ጥርሶች ያሉት ፍላግ አላት ። በመሆኑም እንደ ዝሆንና አንበሳ ያሉ ኃይለኛና ግ

ዙፍ አራዊት እንኳ (ሰውም ሲሆን) በጣም ይፈራረቃል ። ሠራተኛ ንብ ፍላግ ሞን ጠላቷ ላይ ስትተክለው በጎንና በጎኑ ያሉ መጋዝ መሳይ ጥርሶች የተተክሉበትን አካል እንደ ቆንጥር ሾክ ነክሰው ስለሚይዙ ፍላግው መነቀል አይችልም ። ስለዚህም ከሠራተኛ ንብ አካል ላይ ተባብሮ ስለሚወጣ ትሞታለች ። ሠራተኛ ንብ ስትናደፍ በፍላግ የምትተፋው መርዝ ጠረኑ ተነዳፊውን ጠላት ከማመልከቱም በላይ ሌሎች ሠራተኛ ንቦችን እያስቆጣ የበለጠ ቀስቅሶ እንዲናደፉ ያደርጋል ። ሠራተኛ ንብ ተናደፋ ጠላቷን አጥቅታ ስትሞት ሌሎች ሠራተኛ ንቦች በብዛት ተቀስቅሰው ይናደፋሉ እንጂ ፈርተው አይሸሹም ። ከዚህ ነው «ቀፎው እንደተነካ ንብ» የሚለው ዘይቤም የተገኘው ።

በአንድ ጎብረተንብ ውስጥ ሠራተኛ ንብ እጅግ በጣም ብዙ ተግባሮችን

- ይፈጽማል ። ሠራተኛ ንቦች ፡—
 - ጎብረተንቡ ተስማሚ መኖሪያ እንዲያገኝ ፤
 - ሠም አመንጭተው ከዳ በመጋገር እናት ንብ ዕንቁላል እንድትጥልበት ፤
 - ማር እንዲከማቸው ፤
 - ንቦች እንዲሰፍሩበት ፤
 - አውላ ቀስመው ማር በመሥራት ጎብረተንቡ ምግብ እንዲያገኝ ፤
 - እናት ንብ የጣለችው ዕንቁላልም መቀት አግኝቶ ወደ ዕጭነት እንዲለወጥ ፤
 - ከተለወጠም ወዲያ እየመገቡ እንዲፈለፈል ፤
 - የንብ ወተት እያመነጩ እናት ንብን በመመገብ ዕንቁላል እንድትጥል ፤
 - እናት ንብ በእርጅና ወይም በሕመም ስትደክም ሌላ እናት ንብ ከለማ ዕንቁላል እንድትፈለፈል ፤
 - አስፈላጊ በሚሆንበትም ጊዜ ደንጉሎች እንዲፈለፈሉ ሳይፈልጉም እንዲያልቁ ያደርጋሉ ።
 - ከዚህም ሌላ ማንታቸውን ወይም ቀፎ አቸውን ከጠላት ይጠብቃሉ ።
- ሠራተኛ ንቦች እነዚህንና ሌሎችንም ያልተጠቀሱ ተግባሮች ሁሉ እንደሥራው ዓይነትና እንደ ዕድሜያቸው ይከፋፈሉና ፣ የሰው ልጅ እንኳ ባልደረሰበት እጅግ አስደናቂ ሥነ ሥርዓት (ዲስፕሊን)ና ትጋት ፣ ሥራቸውን ሳያንድሉ ያከናውናሉ ።

የሠራተኛ ንቦች ዕድሜ ከ30 እስከ 45 ቀን ብቻ ነው። በበጋ ወራት ወይም በአፈና ክረምት ንቦች ከቀፏቸው

የንብ ቀፎ በሽንኩርት ተክል (ለግዳቀል) ውስጥ

ትሕትና

—ከመስፍን ሀብተማርያም

ትሕትና በቃል ብቻ ሳይሆን በእድራትም የሚገለጽ ከልብ ፈንቅሎ የሚወጣ መሆን አለበት። እንደ ገዢና ሻጭ አንድን ነገር ለማግኘት ሲባል የሚሰጥ ወይም ለጥቅም የሚደረግ ውለታ መጣያ መሆን የለበትም። ሌላው ቁም ነገር ደግሞ እንደ በቅን መንፈስ ተነሣሥቶ ለመልካም ዓላማ የሚሠነዝረው የትሕትና ቃል ወይም እድራት በሌላው ዘንድ በመጥፎ ሊተረጉም ይችላል።

ትሕትና የማንበረሰቦችን ባህላዊ ገጽታዎች ከሚመለከቱ ጉዳዮች ጋር ስለሚዛመድና እንደ ጊዜውና ሁኔታው መልኩን እየቀያየረ ስለሚሄድ መለኪያዎቹን በቀላሉ ዘርዘሮ ጥርት ያለ ውሳኔ መስጠት ያስቸግራል። በዝምድና ፣ በአብሮ አደግ ጓደኝነት ፣ በሥራ ባልደረባነት ፣ በአሠሪና ሠራተኛነት ፣ በአጠቃላይ ከመጀመሪያ ዕውቂያ አንሥቶ እስከ ጥብቅ ወዳጅነት ድረስ ባሉ ሁኔታዎች በንግግርም ሆነ በእድራት (በተግባር) እንደሚተላለፍ እናውቃለን። በዓይነት፣ በደረጃና በመጠን ከጊዜና ሥፍራ አንጻርም ይለያያል። በዝምድና ላይ የተመሠረተ ትሕትና ሁልጊዜም ባይሆን ለዘብ ያለ ነው። ከአንቱታ ጀምሮ እስከ ወቀላና ምስጋና የቋንቋ አጠቃቀሙ ብዙ ጥንቃቄ የሚጠይቅ አይደለም። አንድ ሰው የለባ አምስት ዓመት አዛውንት አባቱ በገቡ በወጡ ቁጥር እንደሌሎች «ነወር!» እያለ አይነሣላቸውም፤ አክብሩኝ ባይና ወግ አጥባቂ አባት ካልሆኑ በስተቀር። ይህ አባባል ሌሎች እሱን አጥተው እንዲያከብሩት ሆነ ብሎ ሲነሣ ሲቀመጥ የሚውለውን አይጨምርም። በመጥፎ ጠባዩ ለአንድ ጊዜም እንኳ ነወር ማለቱ እማይፈለገውን ልጅም አይመለከትም። አብሮ አደግ ጓደኛዎች የሚለዋወጡት ትሕትናም ከዝምድና ብዙ አይለይም። መገላና ይሉኝታ ፣ መጨነቅና መጥረብ ረብ ተመጥኖ የሚገለጽበት ነው። ትሕትና ሲባል እንደ ሁኔታው በሥፍራና

ጊዜ ሊለዋወጥ ይችላል። አንድ ግለሰብ ለቢሮ አለቃው በሥራው ቦታና አብረው ሲጠጡ የሚያሳየው ሁኔታ አንድ ዓይነት ይሆናል ብዬ አልገምትም። ሌላው ቀርቶ ለየብቻቸው ሄደውም በመጠጥ ቤት ሲገናኙ ጠቅላላው አየር እንደ መሥሪያ ቤቱ ከበድ እሚል አይመስለኝም።

ሰው የመሆን ተፈጥሮአችን እንደ ቦታውና ጊዜው ሊለዋወጥ መቻሉን ሳስበው በጣሙን ይገርመኛል። የቤት ሠራተኞቻቸውን ገና ሳይናገሩ በግልምጫ ካላርበደበድኩ እሚሉት ቤት ወይዘሮ የመኪና ጉማ ሲፈነዳባቸው በሩን ከፍተው ከመውረዳቸው የማያውቁትን ተላላፊ መንገደኛ ትሕት ሆነው መለማመጥ ይጀምራሉ። በባልና ሚስት ጻኝነት ጥርሳቸውን የነቀሉት አዛውንት፣ ፍርድ ቤት ትሕትናን በሚመለከት ብዙ ቁም ነገር ሲሰብኩ ውለው ማታ ቤታቸው ሲገቡ የገዛ ሚስታቸውን በትዕቢት ይደበድባሉ። እንደዚሁም አንድ የመሥሪያ ቤት ባልደረባ በሥራ ወቅት የጥጥ ብናኝ ከራሱ ላይ ለማንሣት የሚያመነታለትን የቢሮ አለቃውን ፣ በሰካር አጋጣሚ ዐጥር እየተደገፈ ሲንገዳገድ እንዳይወድቅ ሊጠብቀው ይችላል። ታዲያ በዚህ ጊዜ ካፋ እሚወጡት ለትሕትና እሚሰነዘሩ ቃላት ከሌላው ቀን የተለየ ጉምዛዛ ቃና ቢኖራቸው አያስደንቅም። ደግሞም ይህን በመሰለው አጋጣሚ ፣ በመጠጥ ኃይል የተቸገረ አለቃውን ቤቱ በደህና ያደረሰ ወይም አንድ እግሩ ጉድጓድ ሊገባ ሲል ያዳነ ትሕት ላልተወሰነ ጊዜ በያንለቱ ጉዳይ አፋ ተለጉመ ማለት ነው።

ትሕትና ከተገቢው ደረጃና መጠን ሲበዛ ወይም ሲያንስ ደግ አይደለም እ

ንጂ በአመጋገብ ሥርዓት ፣ በአካሄድ ፣ በአነጋገር ፣ በሰፖርት ፣ በትምህርት ገበታ፣ በገበያ ፣ በለቅሶ... ሁሉ አስፈላጊ የሚሆንበት ሁኔታ አለ። በዕለታዊ ወግ እንኳ የሌላውን ሐሳብ ማስጨረስ፣ ተራጠብቆ መናገር ከጥሩ አድማጭ ምንጊዜም ይጠበቃል። አንዳንድ ሰዎች ብዙ ዐውቃለሁ የሚለውንና ተናግሮ ተናግሮ የማያባራውን በጥምና ሰላዳመጡ ብቻ ትሕት የሆኑ ይመስላቸዋል። ነገር ግን ልማደኛውን እንዲገፋበት ማድረግና በራስም ላይ አስልቺ ሁኔታ መፍጠር ይሆናል። አደገኛ ውሸታዎችና ሁልጊዜ ልክ ነን ባዮች ደርጅተው ንብረተሰብን ሲበክሉ የሚኖሩት አጉል ትሕትና እየተመቡ ነው።

ለነዚህ «ትሕትና» ማሳየት ለራስ ብቻ እያሰቡ «ሰው ጋ አልደርስም፣ አይድረሱብኝ» በሚል ፍልስፍና በኑሮ ለመዝለቅ ነው።

ትሕትና የሚጉድልባቸውን አካባቢዎች እንቃኝ ብንል አልፎ ሂያድ ላይ ጭቃ ከማፈናጠር አንሥቶ ወረፋን ወይም ተራን እስካለመጠበቅ ድረስ በገፍ ለመጠቆም እንችላለን።

ትሕትና ያላት ጥሩ አንደበት ሁልጊዜም ባይሆን ባያሌው ፣ ከብዙ ዓይነቱ ጣጣ ታድናለች። በክፉ ለመጣባት በአጸፋው ለመመከት በነበልባል ቃላት እንደምትሰላው ሁሉ አጉል ጠብና ነገር ለማብረድም ላወቀባት የዚያኑ ያህል ምትሕት አላት።

በተቃራኒው ደግሞ ተገቢው ትሕትና የጉደለው በትዕቢት የተወጠረ እንደበት ጉጂ ውጤት ያስከትላል።

ማንም ሰው በአግባቡ ትሑት ሲሆን ሌሎችን አክብሮ ራሱም ይከበራል ። ለዚህም ነው ፡ ገና ከልጅነት «እመ ሰግናለሁ ፡ አይለምደኝም ፡ አዝናለሁ» ከሚሉት ተነሥተን ለትሕትና እሚ በጁንን ሁሉ እያጠናን የምናድገው ።

ይህ ስለተባለ ግን በልማድ ዝም ብሎ እጅ የሚነሣ ወይም ባርኔጣውን የሚያወልቅ ሁሉ ትሑት ይባላል። ማለት አይደለም ። እብድ ተንጨባሮ ሲመጣበት በሰላማዊ መንገድ ላናገር የሚልም፤ ትሕትና እሳየ ማለት አይደለም ። በተገቢው ቦታና ጊዜ የማዋሉ ልምድ ግን በሥርዓተ ማኅበሩና በባህሉ ውስጥ እንዲበለጽግ የወላጆች ፡ የመምህራንና የኅብረተሰቡ እንክብካቤ ያስፈልገዋል ። የትሕትና ልምድ የኑድለው ወይም ባንዳች ሳንከ ሂደቱ የተበላሸበት ሰው ታም ሆኖታል ቢተኛ፤ ኩባያ፤ እያንኳኳም ቢሆን፤ ችግር መፍጠሩ አይቀርም።

ትሕትናን ተላብሰው የሚመጡ አንዳንድ ሁኔታዎች በረጋ መንፈስ የማይዋጡበት ወይም ከተቀባዩ ጋር በሚገባ የማይጣጣሙበት ሁኔታም አለ ። በርግጥም አንዳንዱ ሥነ ምግባር በሙሉ አፍስሕተት ነው፤ ባይባልም ያልሆነ መልክ ሲይዝ ለሰሜት ይከብዳል ። በሰላምታ ልውውጥ ጊዜ ሞቅ ያለ ናፍቆቱን ለመግለጽ ትከሻ እሚተመትም ሰው ሳይታወቀው ያንገላታል ።

በብዙ ቦታዎች በተለያዩ አጋጣሚዎች የሚታየው ፡ ትሕትና በግብዣ ላይ ከጥጋብ በላይ «ብሉልኝ ጠጡልኝ፤ አንድ ያጣላል፤ ሁለት ያፋቅራል፤ በኔሞት፤ አፈር ሰበላ ፤ ሰቀበር ፤» የሚል የ ማ ግ ባ በ. ያ ልማድ አለ ። ሌላው የትሕትና ዓይነት አክብሮት ለማሳየትና ምሥት ለመጠበቅ ሲባል የሚደረገው ነው። ተመችቶኛል ብሎ አርፎ የተቀመጠውን ሰው በግድ አልተመቸህም ብሎ ካንድ ወንበር ወደሌላ ማዘዋወርም አለ ።

በተደጋጋሚነት የሚያሰለችና ጊዜ የሚያጠፋ ፡ ልዩ እንቅስቃሴ የሚታይ

በት ትሕትና፤ ሲተላለፉ ለሌላው ቅድሚያ መስጠት ነው ። ቅድሚያ ለመስጠት የሚደረግ ፉክክር ሁሉም ባይሆን ፡ ጉዳት የሚያስከትል ሆኖ እና ገናዋለን ።

በተለይም «አንተ ቅድም ፡ አንተ ቅድም» የመባባል የበር ላይ መገባበዝ ሌላውን ተላላፊ ማወክ ብቻ ሳይሆን ለራስም ሞኝነት ያስመስላል። ቅጥ ካጣ ትከሻ ለትከሻ መጓተትም ይመጣል ። በግርግር መሀል ማን እንደሚቀድም ግልጽ ሆኖ ካልታወቀ ደግሞ በሩ ጋ መጋጨት የማይቀር ጉዳይ ነው ። ለመሆኑ በእንዲህ ያለው ሁኔታ ታላቅና ታናሽ እንግዳና አስተናጋጅ ፡ አለቃና ሠራተኛ ካልሆኑ ቀዳሚው በምንድነው የሚታወቀው ?

ይህን መሳዩ ትሕትና አንዳንዴ ለሌላው ከመጠበብ የተነሣ የሚደረግ መሆኑ ይታወቃል ።

ሁኔታው ከዚህ የሚብስ ዓይነት ከሆነ ግን ከየዋህነት የመጣ ነው፤ ወይም ከመጨነቅና ከመጠበብ የመነጨ ነው፤ ተብሎ አይታለፍም ። ለምሳሌ ራሴ እጽፈዋለሁ ብሎ አንድ ሰው ያስቀመጠውን፤ አንዱ «ትሑት» ወዳጅ «ተው!» ሲባል አንሥቶ ልገልብጥለት ቢል አንዷ ፊደል እንኳን ብትወላገድ አለፈቃድ የሆነ ነገር ነውና ማስተዛዘቡ አይቀርም ። ላንዱ ትሑት ልሁን ብሎ ሌሎችን ማጥላላትም እያጠቡ ጭቃ ከመቀባት አይሻልም ። የእገሌን ፋይል ለመፈለግ የእገሌን ጊዜና መብት መሥዋዕት ማድረግ ምስጋና ማርክ እሚሰጠው ቢሆን ከ«ዲ» በላይ አያስገኝም ። በዓመት አንዴ ከተቆለፈ በት ቦታ እሚወጣ የውስኪ ብርጭቆ ተፈልጎ እስኪመጣ ድረስ መጠጡን ሳይከፍቱ እንግዳ ጎልቶ የቤቱን ሰው ሁሉ ውለዱ እያሉ ማተራመስ ደግሞ ውስኪው የመቶ ብር ቢሆን እንኳ ያለርህ ራሄ «ኤፍ» ያሰጣል ።

አጉል ትሕትና በተጨማሪም ሁኔታ የሚጎዳበት ጊዜም አለ። የምትጽፈዋን እርሳስ ወስዶ «ምን በወጣዎት በዚህች ቁራጭ

እርሳስን» ብሎ እስከረጥቶና ወረቀት ለመግዛት እስፋልት የሚሻገር «ታላቅ አክባሪ» አይታጣም ።

በተለይ ጠንከር ላሉ ችግሮች መነሻ የሚሆኑት ትሕትናን ሽፋን አርገው ወይም ታክከው የሚመጡ የማስገደድ ሁኔታዎች ናቸው ። ለዚህም የሌላውን ፍላጎት አለማወቅ ፡ በያውቁም አለመጨነቅ ፡ የሌላው ፍላጎት መጠበቅ አለመጠብቁን አለማረጋገጥ፤ በያረጋግጡም፤ ከኔ ይውጣ እንጂ ምን ችግረኝ? በሚል ግፊት በጭፍን መመራት እና ይሄን የመሳሰለው ቅጽበት የሚገዛው ሞቅ ያለ ሰሜት ነው ። ችግሩ የሚመጣው አብዛኛውን ጊዜ ለማስደሰትና ለመጥቀም ከሚጥሩ ሰዎች ቢሆንም፤ የሌላውን ምርጫና ሰሜትና ፍላጎት አይቶና ሰምቶ መቀበልና ማክበር ይገባል ።

ሌላው የትሕትና ዓይነት ሰላምታ ነው ። የመጨባበጥ ልማድ መቼና የት ፡ ለምንና እንዴት እንደ ተጀመረ አላውቅም ። በሮማውያን ዘመን ነው ብሎ አንድ ሰው አጫውቶኛል ። የጥበባቱ ሁሉ መነሻነት ለግሪኮችና ሮማውያን መስጠት

ት ሕ ት ና

የ ም ግ ባ ረ ሠ ና ይ

ሻ ማ

ነ ው ።

(ሄንሪ ፊልዲንግ)

ከጀመረ ቆይቷልና ምን ያህል ትክክል እንደሆነ እንጂ ። ብዙ ማህበረሰቦች ወዳጅነትን ለመግለጫና ግንኙነትን ለመከፈቻ እንደሚጠቀሙበት ግን ማንንም ምሁር ሳናማከር እናውቃለን። ለአከብሮት ሲባል እጅን በነጠላ ከመጥረግ እንሥቶ የጣቶቹን ጫፍ እስከ መያዝ ድረስ በዕድሜና በሥራ ጠባይ እንደሁኔታው ሊለዋወጥ ይችላል ። ባንድ እጃችሁ ጨብጣችሁ በሌላው ካላጀባችሁለት እንድትጣት የተወነዘረ ያህል የተናቀ የሚመስለው አለ ። አከብሮት ፍለጋ ይሏል ይሄ ነው ። ከንድ በኃይል እያነቃነቀ እጅ ካልጨመደ በስተቀር ናፍቆቱን የገለጸ የማይመስለውም አለ ። እንዲህ ያለው የዋህ ሰላምተኛ ከእስከሪ ፕቶ ከዳን የማይበላልጡ የኮሳሳ ሰው ጣቶች ካጋጠሙት ያሳምማል ። እንዳንድ ሰዎች ሰላምታ ካልተሰጣቸው ቸል የተባሉ ወይም የተጠሉ ይመስላቸውና ቅር ይሰኛሉ ። ፀጉሩን በመስተካከል ላይ ያለውን ሰው መጨበጥ ቀረብኝ የሚል ሰላምተኛ የዚያኛውንም ዞር ብሎ ለመነጋገር አለመቻል ሊያይለት ይገባል ። እንደ ማርያም ጥዋ ጨርቅ ጣል ተደርጉበት ፣ ለምሳሌ ዞር ታዛዥ ሆኖ በጥምና የተቀመጠ ፀጉር ተስተካካይ ለሰላምታ አንገቱን ላዙር ቢልም እንኳ አስተካካይ እንደልማዱ አንዴ መስተዋቱን ፣ አንዴ ውጭውን እያየ ፣ ጭንቅላቱን እንደሚጠብቅ ቡሎን ወደፈለገበት ዞር ያደርገዋል ።

ለሁሉም ጾታና መደብ የሚሆነው የሰላምታ ዓይነት «ጤና ይስጥልኝ!» የሚለው ነው ። ቃሉ ራሱ ድግግሞሽን አይጠይቅም ፤ ሌሎች ቃላትንም አያግተለትልም ። አማርኛ ለምጃለሁ ለሚል ፈረንጅ የሚመቸውም ለዚህ ነው ። ለምሳሌ «ኖር» ማለት ለሚያበዛ ሰው ኮስተር ያለ አንድ «ጤና ይስጥልኝ» በቂ ነው ። ሲተዋወቁ አፍ ማሟሻ ከመሆኑም በላይ በቴሌፎን ወንዱን «አንቺ!» አረጋዊውን «አንተ!» እያሉ ከማስደንገጥ ያድናል ። ሆኖም ባንዳንድ ሁኔታዎች ላይ አያስኬድም ። አሁን አንድ የሰምንት ዓመት ልጅ

ጤና ይስጥልኝ! ቢለኝ የዕውነት የዕውነት አይመስለኝም ። እንደምነህ!... ደህና ነህ ወይ!... ብርቱ!... እጅጉን!... የሰላምታ ሁሉ ማቀንቀኛዎች ናቸው ። በዘልማድ የሚባሉ ቢሆኑም ዞሮ ዞሮ ለትሕትና የሚውሉ ናቸው ። ለዘልማድ የምንጠቀምበት መሆኑን ለማረጋገጥ ሩቅ መሄድ አያስፈልገንም ። አሞኛል ያለውን ሰው ጥቂት አብረው ካወሩ በኋላ «ታዲያስ ደህና!» የሚሉትን መመልከቱ ይበቃል ። እንዳንዶቹ አባባሎች ሙሉ መልስ የሚፈልጉ ዓይነት አይደሉም ። ለምሳሌ «ደህና ነህ ወይ!» ለሚለው «ደህና!» እሚል ቁርጥ ያለ መልስ አለ ። «ብርቱ ነህ ወይ!» ለሚለው ግን «ብርቱ!» ማለት አልተለመደም ። ምናልባት እንዱ ደፋር ከነጭፍሮቹ በየቡናቢቱ ከበተነው እንደታከረው የሀምሳ ሳንቲም ሁለት ጣት ምልክት እየተባዛ ይሄድ ይሆናል ። እስከዚያው ድረስ «ደህና!» እሚለው ራሱ ይበቃል። ይመስለኝ! የቁም ነገር እንደሆነ ነው። እንጂ የሰላምታስ ችግር የለብንም ።

«ታዲያስ!» ግን ከነዚህ ለየት ያለ ነው ። አንዳንዴ መደበኛውን ሰላምታ እያጀበ በአግባቡ ተመጥኖ ሲነገር ሞቅ ያለ ናፍቆትን ወይም ወንድማዊ ስሜትን ያመለክታል ። አንዳንዴ በመሀል ብቅ ጥልቅ እያለ ሲመጣ የሰላምታው ማለቅ መፋጠጥን እንዳያስከትል ባዶ ዋን ቦታ ለመሸፈን ይረዳል ። አገልግሎቱ በዚህ ብቻ አይወሰንም ፤ በደንብ የሚያውቁትን ሰው ሐተታ ሳያበዛ «ታዲያስ!» ብሎ ማለፍ ያው ነገም መገናኘታችን አይቀርም ። እንደማለት ነው ። በደንብ ባያውቁትም ደጋግመው በሚያገኙት ሰው ከተጠቀሙበት ትውውቅን ላለመርሳት አጠር ያለ ማረጋገጫ ይሆናል ። ባጠቃላይ መልኩ ሲታይ እንደአጭር ፊርማ ይቆጠራል ።

ጥያቄ ወይም አስተያየት የተቀየጠ በት «ታዲያስ!» ደግሞ ከትሕትናውም አለፍ ብሎ ይሄዳል ። «ያንን ጉዳይ እን

ዴት አደረግከልኝ! እንዴት ቢሆን የሚሻል ይመስልሃል!» የሚል ዓይነት ሽፍንፍን ጥቆማ ብጤ ያስተላልፋል ። በዚህ ዓላማ ከአንደበት ሲወጣ በብዙ ነገር ይታጀባል — ፈገግታ ፣ የተሰቀለ ሽፋል ፣ ለሰለስ ያለ ድምጽ ፣ ... በተለይ የቀጠሮን ጉዳይ የሚነካካ ሲሆን አስተዛዛኝ ቅላጺ ያለባት ዜማ ቀረሽ ድምጽ ልትወጣ ትችላለች ። ሆኖም አንዳንዴ ከዓላማው ጋር የሚነገርበት ሁኔታ አይጣጣምም ። ዕድሜያቸው የገፋ ሰው «ታዲያስ!» ቢሉኝ «አለና!» ማለቱ ባይቀርም ፣ ለጊዜው ድንግር እንደሚለኝ አልጠራጠርም ። አንዳንድ ዘመናዊ ምዕዋት ጠያቂዎች እንኳን «ታዲያስ! ጣል ጣል አርጉብኛ» ቢሉ የሰማሁትና ከጀሮዬ ጋር መጣጣም የጀመረው በቅርብ ጊዜ ነው ። መቸም በማህበረሰብ ልምዶች የታወቁ ነገሮች አለመልካቸው ሲሆኑ ቅር ያሰኛሉ ፣ ለማለት ነው እንጂ በቋንቋ አጠቃቀሙም በሐሳብ ውክልናውም የአማርኛ አስተማሪ ሕክስ የሚያደርገው አይደለም ። «ሸወደ» በተለመደበት ዘመን ፣ እንኳን ከአረጋውያንና ከሕፃናት አንደበትም ቢሆን አልፎ አልፎ መስማቱ አይቀርም ።

ምንም ይሁን ምን ፣ ቋንቋ የጊዜና የአካባቢ ተገዥ በመሆኑ ፣ እንዲሁ ተጠየቅ (ሎጂክ) ሳይገባበት የማይመስል ፣ የማይዋሐድ አነጋገር ሞልቷል ። ስለዚህ የሰላምታውም ጉዳይ አያስገርምም ። ደንቡን በከብ ጠረጴዛ ዙሪያ ቁጭ ብሎ ለማውጣት አይቻልም እንጂ ፣ በርግጥም «ታዲያስ!» እሚባለው ትሕትና በአንድ ሰላምታ ላይ ከሁለት ጊዜ በላይ እንዲነገር አያስፈልግም ። ሆኖም ያለማስፈለጉን ያህል ፣ ጉንፋን ሳይኖር እንደመሳል እየሆነ ፣ ተደጋግሞ ይመጣል። በጣም የለመደበት ሰውማ የክስ መጥሪያ ሲያወጣም «ታዲያስ!» ሳይል እሚቀር አይመስለኝም ። □

በዘመነ አዲስ አበባ የኢትዮጵያ አገር ግንባታ ሂደት

በቅድመ አዲስ አበባ
የኢትዮጵያ ሁኔታ

ከዶክተር ላጲሶ ጌ. ዴሌቦ

ከዘመነ አክሱም ፍጻሜ እስከ ዘመነ አዲስ አበባ ባለው የኢትዮጵያ ሪጅም ታሪክ የከተማ ፡ የንግድ ፡ የትምህርት ፡ የጥበብ ፡ የቴክኖሎጂ ፡ የሳይንስ ፡ የኢኮኖሚ ፡ የባህል ፡ የዲሞክራሲ ፡ የሕግ ፡ የፍትሕ ፡ የደንበኝነትና የሰላም ዕድገት አልታየም ። በአንፃሩም የነገሥታትና የካህናት ኃይል ገንኖበታል ። ሠርቶ አደሩ በጉልተኞች እጅ ሲበዘበዝና ሲሰቃይ ኖሮበታል ። ሃይማኖትና ጦርነት ሰፍኖበታል ። በጦርነት ፡ በበሽታና በችጋር ብዙ ሕይወትና ንብረት ጥፋቶበታል ። ከ10 ሚሊዮን በላይ ኢትዮጵያውያን እየተፈነገሉ በባርነት ወደ እስያ እየተነዱ ተሸጠውበታል ። ጥበብና የጥበብ ባለሙያ ተዋርዶበታል ። ጥንታዊ የወርቅና የብር ገንዘብ ጠፍቶ የአሞሌ ጨው እንደ ገንዘብ ተተክቶበታል ። ጥንቆላና የጣኦት አምልኮት ባህል ሆኖበታል ። የርስ በርስ ጦርነት ዘረፋና ሰለባ እንደ አርበኝነትና እንደ ጀብዱ ተቆጥሮበታል ። ባጠቃላይ የኢትዮጵያ ሕዝብና መንግሥት ከዓለምና ከጥበብ ሥራ የተገለለ በትና በአስከፊው ፊውዳል ሥርዓተ ማኅበር ሂሳቀር ሆኖ የኖረበት የጨለማና የጎዘን ዘመን ነበር ። ይህንን አስከፊና አላዛኝ ሂሳቀር ሁኔታ በውል ያስተዋለ አንድ ታዋቂ የታሪክ ምሁር «ኢትዮጵያውያን የረሳቸውን ዓለም ረስተዋት

አንድ ሺህ ዓመታት ተኙ» በማለት መሾውን አውርዷል ።

ዳሩ ግን በዘመነ አዲስ አበባ የኢትዮጵያ ሕዝብና መንግሥት ከዓለምና ከዘመናዊ ጥበብ ጋር እንደገና ተገናኘ ። አዲስ የከተማ ባህልና ሥልጣኔ ተጀመረ ። ባርነትና ገባርነት ጠፋ ። የኢትዮጵያ ሕዝብና ታሪክ በዕድገት ጉዳዩ ከዘውዳዊ ሥርዓት ወደ ሕዝባዊ ሥርዓት በአብዮታዊ ትግልና ድል ተሻገረ ። እንግዲያውስ ያገር ግንባታችንን የ100 ዓመት

አፄ ቴዎድሮስ

ግሥጋሴ ከመዲናችን ታሪካዊ መነሻና የዕድገት ሂደት ጋር አብረን እናጠናው ።

በዘመነ ኢምፔሪያሊዝም የኢትዮጵያ የአገር ግንባታ ፖሊሲ

የአዲስ አበባ ከተማ በአሥራ ዘጠነ ነኛው ምዕተ ዓመት (በዘመነ ኢምፔሪያሊዝም) በኢትዮጵያ የውጭና የአገር ውስጥ ፖሊሲ ሂደት ተቆረቆረች ። ብሔራዊ የጠረፍ ክልሎችን ከውጭ ኃይሎች ነፃ ማድረግ ፡ በንግድ ፡ በዲፕሎማሲና በባህል በተለይ ከምዕራቡ ዓለም ጋር በቀጥታ አዲስና ነፃ ሉዓላዊ ግንኙነት መፍጠር የኢትዮጵያ የ19ኛው ምዕታ መት የውጪ ፖሊሲ ነበር ።

ከአሥራ ስድስተኛው ምዕታመት አንሥቶ እስከ 19ኛው ምዕታመት የውስጥ ፖሊሲዋ ደግሞ የፍልሰትና የእርስ በርስ ጦርነት ባስከተለው ፍልሰትና ሠፈራ በብዙ የጦር አበጋዝና የባላባት ግዛቶች ተከፍሎ የኖረውን የኢትዮጵያ ምድርና ሕዝብ መልሶ በአንድ ጠንካራ ማዕከላዊ የአፄ መንግሥት ሥር ማደራጀትና መገንባት ነበር ። በዚህ ሂደት ነበር አዲስ አበባ የኢትዮጵያ የመንግሥት ፡ የፖለቲካ ፡ የመስተዳድር ፡ የንግ

አፄ ዮሐንስ 4ኛ በጉራዕ
ጦር ሜዳ (ቅብ ሥጦል)

ድኅ የባህል አዲስ ማእከልና መዲና ሆና
የተቆረቆረችው ።

የአገር ግንባታ መሠረትና መሳሪያዎች

በማንኛውም ሥፍራና ጊዜ በትግል
የሚገኘው ድል በኢኮኖሚ የደረጃና ብቁ
መሳሪያ የታጠቀ ጠንካራ ድርጅትና
አመራር ውጤት ነው ። የኢትዮጵያ
ሕዝብ በዘመነ ኢምፔሪያሊዝም ቀደም
ሲል የተገለጸውን የውጭ ፖሊሲ ተከ
ትሎ ብሔራዊ ነፃነቱንና አንድነቱን
በማስከበር አዲስ አበባን በመዲናነት
ለመቆርቆር የቻለበት ሁኔታ ምንና እን
ዴት ነበር ?

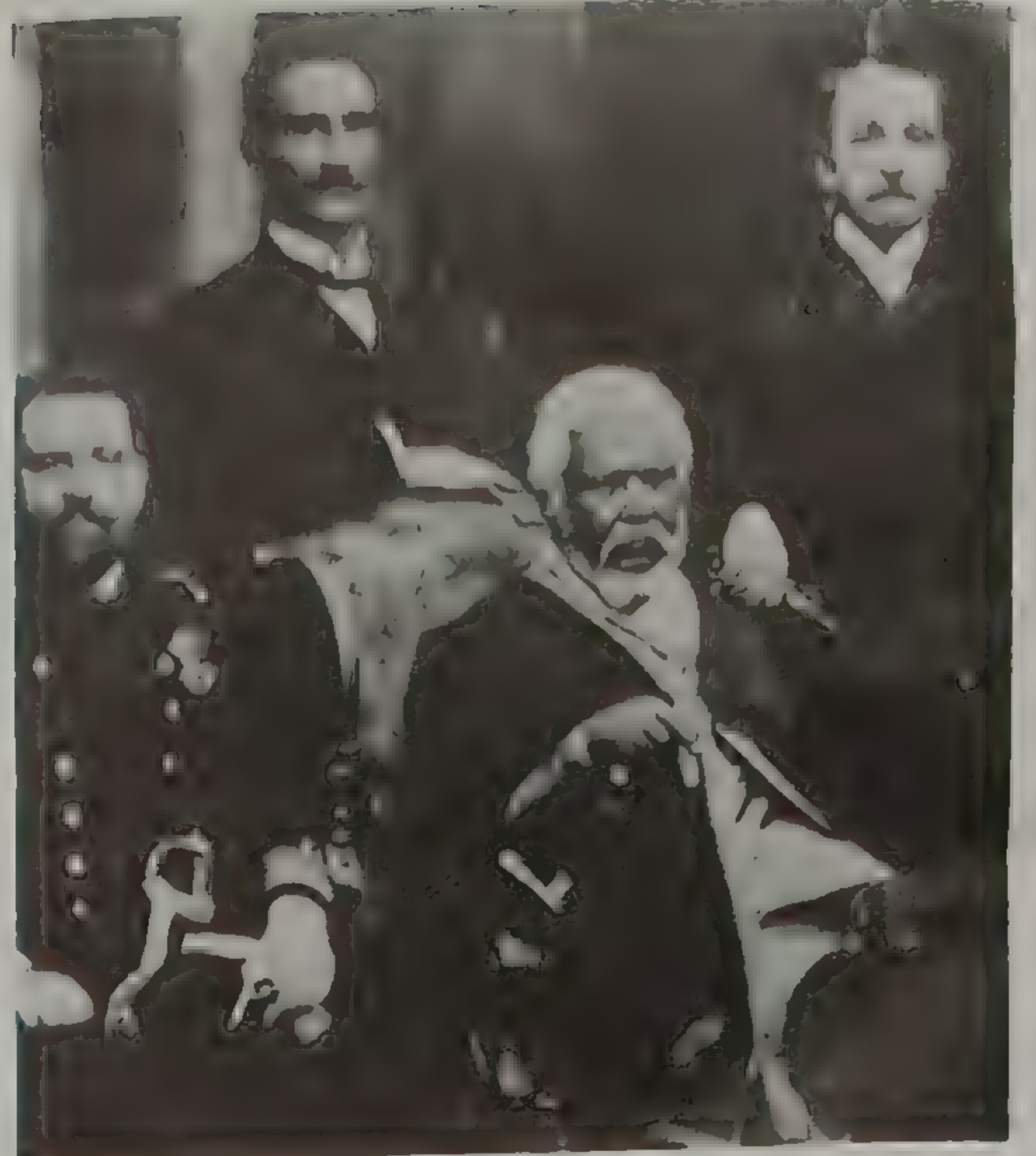
በዘመነ ኢምፔሪያሊዝም የውስጥና
የውጭ ፖሊሲዎቹን በማስፈጸም በተካ
ሄደው የአገር ግንባታ ትግል ብዙ ታላ
ላቅ የኢትዮጵያ መሪዎች፣ ከፍተኛ የጦ
ርና የአስተዳደር ሰዎች ተፈጥረው ሕዝ
ቡንና ኅብረተሰቡን በማደራጀት ማእ
ከላዊውን መንግሥት አጠናክረዋል ።
በአመራር ፡ በፖለቲካ ፡ በዲፕሎማሲ ፡
በአስተዳደርና በጦር ሜዳ አገሪቱን ከኢ
ምፔሪያሊስቶችና ሌሎች ወራሪዎች በመ
ከላከሉ ትግል ጀብዱ ሠርተው አልፈ
ዋል ። ከእነዚህ አባት የአገር መሪዎችና

አርበኞች የሚከተሉትን ታላላቅ አትዮ
ጵያውያን መጥቀሱ ይበቃል ፡ -

አፄ ቱምድርስ (1811 - 1860) ፡ አፄ
ዮሐንስ (1823 - 1881) ፡ አፄ ምኒልክ
(1836 - 1906) ፡ እቲጌ ጣይቱ ብጡል
(1832 - 1910) ደጃች ገርማሚ ወልደ
ሐዋርያት (1801 - 1890) ፡ ራስ ጉበኛ
ዳጌ (1814 - 1881) ፡ አለቃ አዕመ ጊዮ
ርጊስ (1895 - 1907) ፡ ራስ ዳርጌ ማህለ
ሥላሴ (1822 - 1892) ፡ ወሀኒ አባሻ
ወልደ ጸድቅ (1831 - 1901) ፡ ራስ አሉላ
አባኒ (1833 - 1891) ፡ ጸሐፊ ትዕዛዝ
ገብረ ሥላሴ ወልደ አረጋይ (1837 -
1905) ፡ ራስ መኰንን ወልደ ሚካኤል
(1844 - 1898) ፡ ንጉሥ ሚካኤል ዓሊ
(1843 - 1911) ፡ ንጉሥ ተክለ ሃይማ
ኖት (1843 - 1893) ፡ ፊታውራሪ ሀብተ
ጊዮርጊስ ዲነግዴ (1844 - 1919) ፡ ከን
ቲባ ገብሩ ደስታ (1845 - 1942) ፡ ደጃች
ጆቱ ቱሉ (1848 - 1909) ፡ ንጉሥ ወልደ
ጊዮርጊስ አቦዬ (-1845 - 1911) ፡ ራስ
ወሎ ብጡል (-1911) ፡ ራስ ስብሐት አረ
ጋዊ (በአድዋ ጦር ነት ዋይማ በስትራቴጂ
ጥበብና በቆራጥነት ተግባር ለጠላት ውድ
ቀት ለወገን ድል ከፍተኛ አስተዋፅዖ ያደ
ረጉ የአጋሜ ባላባት-1906) ፡ ደጃች
መሸሻ ወርቁ (የቱምድርስ በጅሮንድና
የምኒልክም የፖለቲካ አማካሪ 1905) ፡
ራስ ወልዴ አሻግራ (ከምኒልክ ታላ
ላቅ የጦር ሹማምንት አንዱ - በነምሳ

እቲጌ ጣይቱ ብጡል

ከተቀመጡት (ከግራ ወደቀኝ) 2ኛው
ከቆሙት ከቀኝ ነጋድራስ ገ ሕይወት
(በነምሳ የመጀመሪያው)

-1901) ፡ ደጃች ወልደ ገብርኤል አባሰይ
ጣን (-1893) አፈንጉሥ ነሲቡ መስቀሉ
(የምኒልክ የሕግና የፍትሕ ጉዳይ ኃላፊ
-900) ፡ ራስ ኪዳነ ማርያም ገብረ መስቀል
(ከ1849 በሠራዩ አውራጃ በአረዛ ቀበሌ
ተወልደው በወጣትነታቸው በራስ አሉላ
መሪነት በስህጢ በዶጋሊና በኩፊት ጦር
ነቶች ጀብድ የሠሩና በኋላም የኢትዮጵያ
አንድነት ማኅበር የክብር ፕሬዚዳንት
በመሆን እስከሞቱበት እስከ መጋቢት
1945 ከፍተኛ አገልግሎት አበርክተ
ዋል ።) ፡ መሐመድ ሐንፋሬ (የግብጽን
ወራሪ ጦር የደመሰሱት የአፋር ባላ
ባት -1867) ፡ ራስ ተስማ ናደው (1903
ደጃች ገብረ ሥላሴ ባርዶጋብር (1853
-1923)፡ደጃች ባልቻ አባነፍሶ (1855 -
1928) ፡ ራስ መንገሻ ዮሐንስ (1857 -
1899) ራስ መንገሻ አቲከም (-1903)፡ደጃ
በከሬ(1835-1882)፡ ደጃች ሞሮዳ በከሬ
(1864-1916) ፡ ራስ አባተ ሷያለው
(1863-1910) ፡ ፊታውራሪ ገበየሁ
አባጉራው (-1888) ፡ ደጃች በሻህ አቦዬ
(-1888) ፡ ደጃች ወዳጆ ጉበኛ ፡ ራስ ሉል
ሰገድ (-1909) ፡ ሼክ ሆጀሌ ፡ ደጃች
ባንጃው (ማዳን አቡሾኸ (1890 -
1930) ፡ ሼክ መሐመድ ኢብራሂም በኢ
ሉባቦር ጠረፍ የአገሪቱን ብሔራዊ
ድምበር እስከጃንካየቀኑት -1890) ፡ ነጋ

ደኝች ሙሽሻ ወርቁ ፡ በስተቀኝ ነጋድራስ ገብረ ሕይወት ባይከፋኝ በአስተሪያ

ድራስ ገብረ ሕይወት ባይከፋኝ (1877—1911) ፡ በዘመኑ አዲስ አበባ አገሪቱን በየመስኩ ከመሩ ታላላቅ ኢትዮጵያውያን ጥቂቶቹ ናቸው ።

የኢኮኖሚና የድርጅት መሠረቶች

በአሥራ ዘመነኛው ምዕታመታት መሬት ፡ የገበሬ ጉልበት ፡ የባርያ ሥራ ፡ የዕደ ጥበብ ሙያ ፡ የቀንድ ከብት ፡ በግ ፡ ፍየል ፡ ፈረስ ፡ በቅሎ አህያ ፡ አንበሳ ፡ ዝሆን ፡ ነብር ፡ ግሥላ ፡ ጉሬዛ ፡ ወርቅ ፡ ብርና ጥርኝ የኢትዮጵያ ከፍተኛ የሀብትና የኃይል ምንጮች ነበሩ ። በ1879 በአንጦጦ ማርያም ቤተ ክርስቲያን ምረቃ በዓል ሳምንት የታረዱ 5 ሺ 395 የቀንድ ከብቶችና ያልተመዘገቡ በጉች ፡ ፍቅሎችና ምናልባትም ይሮዎች ብዛት በዘመኑ የኢትዮጵያ እንስሳት ሀብት ምን ያህል ከፍተኛ እንደነበር በቀላሉ ይሰያሉ ።

በዘመኑ ኢምፔሪያሊዝም መግቢያ የኢትዮጵያ መንግሥትና የአገር መሪዎች በንግድ ከውጭ ወደ አገር ውስጥ ከሚያስገቡት የፍጆታ ሽቀጦች አመዛኙ የጦር መሣሪያ ነበር ። የጦር መሣሪያውን ውድ ዋጋ ለኢምፔሪያሊስት ነጋዴዎችና መንግሥታት የሚከፍሉት

ደግሞ በዝሆን ጥርስ ፡ በወርቅ ፡ በቡና ፡ በዝባድ ፡ በቆዳና በማርትሬዛ ብር ነበር ። በዘመኑ በአገር ግንባታ ተግባር ዘመናዊ የጦር መሣሪያ ከፍተኛ ሚና እንደተጫወተ በ1888 በአድዋ ጦርነት ጊዜ በኢትዮጵያ የነበሩ 110ሺ እና በ1885 የነበሩት 600ሺ ጠመንጃዎች በቂ ማስረጃዎች ናቸው ።

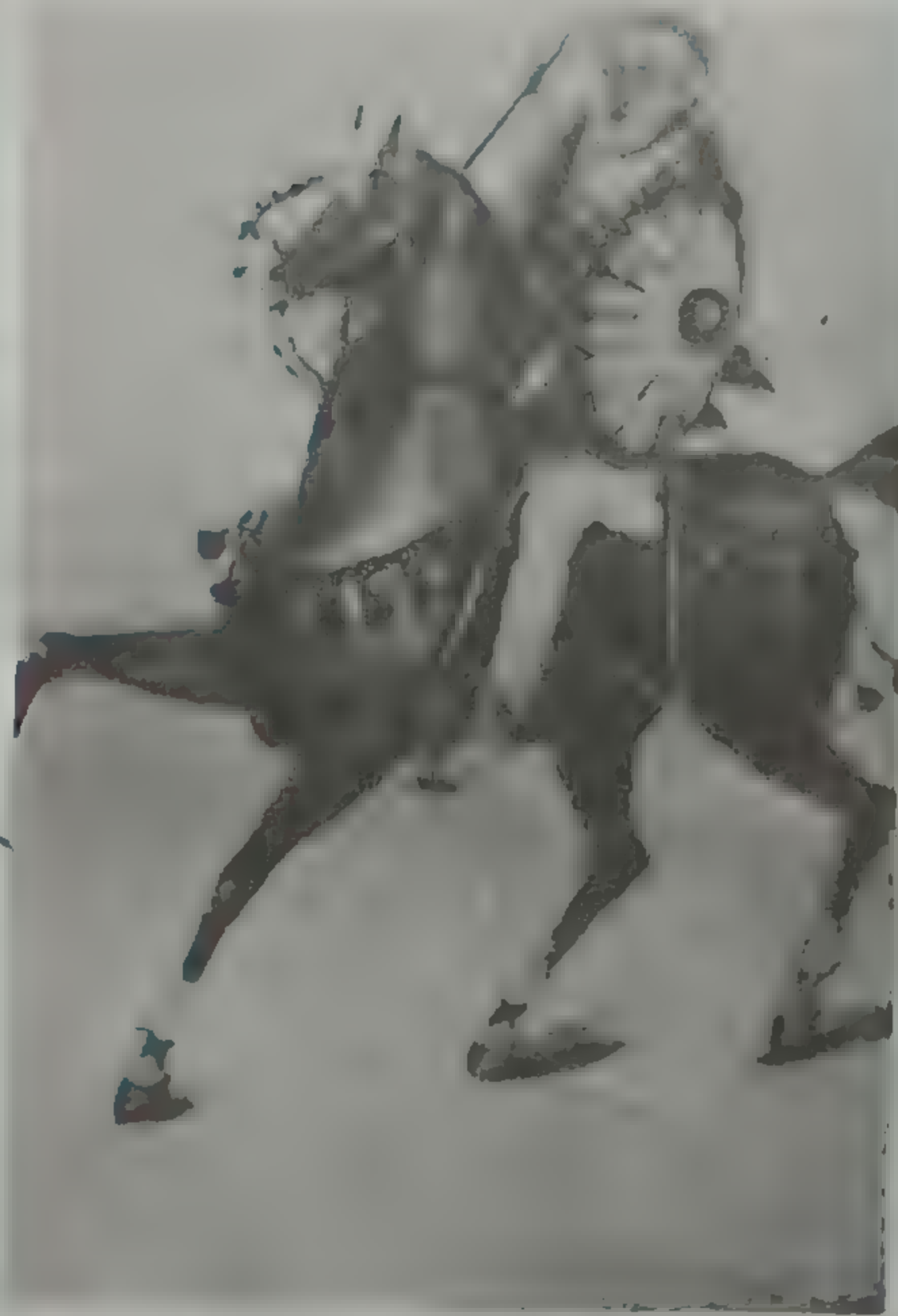
ከዚህ ዘመናዊ የጦር መሣሪያ ጋር በዘመኑ በተለይም በምኒልክ ዘመን በገባር ጉልበትና ምርት ይተዳደር የነበረው የነፍጠኛ ጦር ድርጅት በአገር ግንባታ ትግል የተጫወተው ሚና ታላቅ ነበር ። በዘመኑ ኢምፔሪያሊዝም የኢትዮጵያ መንግሥትና ሕዝብ ነፃና ሉዓላዊ የውጭና የአገር ውስጥ ፖሊሲ ብሔራዊ ነፃነትንና እንደነትን አስከብሮ ለመኖር አስችሏል ። ከዚህም አልፎ በአመራር ፡ በኢኮኖሚ ፡ በድርጅትና በመሣሪያ ብቃት ዘመናዊ የመስተዳድር ሥርዓትና አዲስ መዲና ለመገንባት አብቅቷል ።

የአዲሲቱ መዲናችን ምሥረታ እድገትና ተግባር

ከግራኝ ጊዜ ጀምሮ በኢትዮጵያ ምድር ፀንቶ የኖረውን መሳፍንታዊ ሥርዓት? ኃይል ደምስሶ የኢትዮጵያን ማዕከላዊ የአፄ መንግሥት ኃይልና ሥልጣን እንደገና የማጠናከር ትግል በጉንደር በአፄ

«የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ወሰን ባሕሩ ነው» ራስ አሉላ አባነጋ

ራስ ጉበና ዳጩ (ትብ ሥዕል)

ቴዎድሮስ (1847—1860) ፡ በትግራይ በአፄ ዮሐንስ (1860—1881) ዘመናት መንግሥታት ተካሂዷል ። በአፄ ዮሐንስ ዘመን መንግሥት በተለይ በግብጽና በሱዳን ወራሪዎች ላይ የተገኘው ድል የአገር ግንባታውን ሂደት በማጠናከር ረገድ በጣም ከፍተኛ አስተዋጽኦ አድርጓል ።

በአፄ ዮሐንስ ሸዋን የተ

ጸሐፊ ትዕዛዝ ገብረ ሥላሴ ወልደ አረጋይ

ራስ ስብሐት አረጋዊ

ሹመት ንጉሥ ምኒልክም ከ1870 እስከ 1879 ከልቼ ፡ ከአንኮበር ፡ ከደብረ ብርሃን ፡ ከሆሎታና ከእንጦጦ ከተሞች በአራት ልዩ ልዩ አቅጣጫዎች ዘመቻዎች ማካሄድ ለአዲስ አበባ ምሥረታ ሁኔታዎችን አመቻችተዋል ።

በዚህ የሽግግር ወቅት 1ኛ ፡ በምዕራብ ግንባር በራስ ጉበና ዳጪ የተመራው ዘማች ምዕራብ ሸዋን ፡ ሰሜናዊ ከፋንና ወለጋን ፡ 2ኛ ፡ በደቡብ ግንባር በደጃች ወልዴ አሻግራ የተመራው ዘማች ከአዋሽ እስከ ጊቤ ያሉትን ክልሎች ፡ 3ኛ ፡ በደቡብ ምሥራቅ ግንባር በራስ ዳርጌ ሣህለ ሥላሴና በደጃች ወልዴ ገብርኤል አባሰይጣን የተመሩ ዘማችች ደቡብ ሸዋን ፡ አርሲንና ሐረርጌን በእንጦጦ ከተማ በንጉሥ ምኒልክ ሥልጣን ሥር አማከሉ ። 4ኛ ፡ ንጉሥ ምኒልክ በፈረንሳይና በኢጣሊያን ነጋዴዎችና የፖለቲካ ወኪሎች አማካይነት በዛሬዬቲ ኢትዮጵያ ሰሜን ምሥራቅ የስምጥ ሸለቆ በረሃ—በታጁራና በአሰብ የሲራራ ነጋዴ በሮች በኩል የእንጦጦ ከተማቸውንና በጠቅላላውም በአራቱ ዘመቻዎች ያማ ከፈቸውን የኢትዮጵያ ደቡብ ክፍላተ አገር በንግድና በባህል በቀጥታ ከውጭ ዓለም ጋር አገናኙ ።

ይህን ሁሉ ካመቻቹ በኋላ ነበር ምኒልክ ተራራማና ብርዳማ ከሆነው ከእን

ጦጦ ጊዜያዊ ከተማቸው ግርጌ ጥንት ቢርቢርላ በወቅቱ ደግሞ ራንሬኔ ተብሎ ይጠራ በነበረው ሜዳማ ሥፍራ በ1879 «አዲስ አበባ» በሚል ስያሜ ለይዞታቸው ማዕከል ለመሆን በታጨው ቦታ የሠፈሩት ።

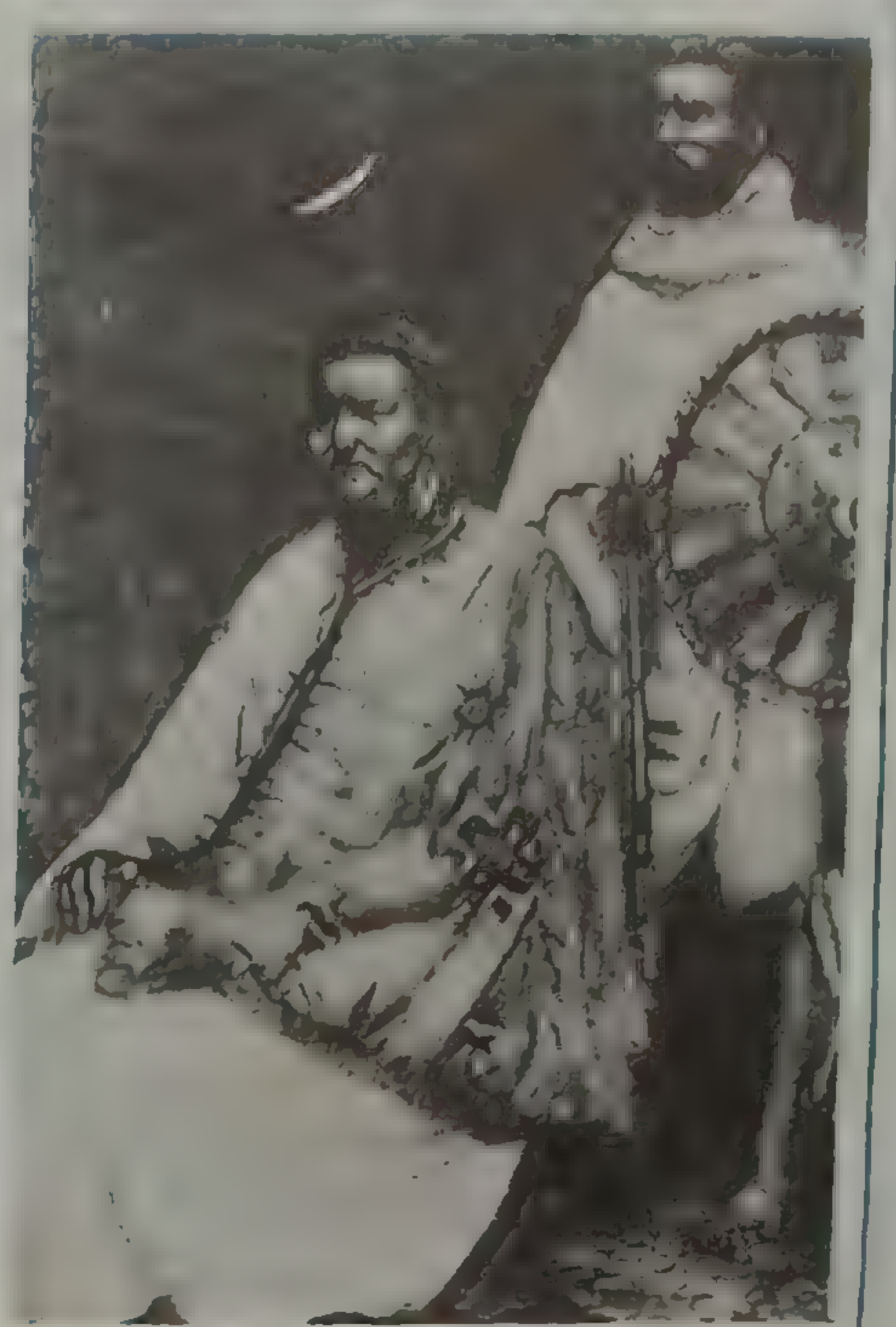
በመጋቢት 1881 እሄ የሐንሰ በመተማ ከደርቡሾች ጋር ባካሄዱት ጦርነት ሲወድቁ ፡ ምኒልክ ጥቅምት 25 1882በእንጦጦ ከተማ «ዳግማዊ ምኒልክ ንጉሥ ንጉሥት ዘ ኢትዮጵያ» ተብለው ነገሡ ። በመስከረም 25 1883 የእሄ ምኒልክ ቤተ መንግሥት ከእንጦጦ ወደ አዲስ አበባ ከተማ በተሳወረ ጊዜ አዲስ አበባ ለኢትዮጵያ አዲስና ቋሚ መዲና ሆነች ።

እነሆ አዲስ አበባም ከ1883 እስከ ዛሬ 1979 እጅግ በጣም የበዙ ሥርዓታዊ ፡ ፖለቲካዊ ፡ ብሔራዊ ፡ ዲፕሎማሲያዊ ፡ ማኅበራዊ ፡ ሕጋዊ ፡ ባህላዊ ፡ አህጉራዊ ፡ ዓለም አቀፋዊና አብዮታዊ የዕድገት ሚናዎች ተጫውታለች ። ከዚህ ጥቂቱ ፡--

1ኛ ፡ በሥፍራ ፡ በቋንቋ ፡ በሃይማኖት ፡ በባህልና በማኅበራዊ የዕድገት

ደጃዝማች ገብረ ሥላሴ ባርያጋብር

ወህኒ አዛዥ ወዕደ ጸድቅ

ደረጃ የተለያዩ የኢትዮጵያ ጉሳዎችና ብሔረሰቦች ከዘመነ መሣፍንት በኋላ እንደገና በአንድ ጠንካራ ማዕከላዊ መንግሥት ሥር በአንድነት የተደራጁት በዘመነ አዲስ አበባ ነው ።

2ኛ ፡ የኢትዮጵያ ሕዝብና መንግሥት ኢምፔሪያሊዝምን በታላቁ የአድዋ ጦር ሜዳ በ1888 ድል በመንሣት የአገሩን ብሔራዊ ህልውና ነፃነትና አንድነት ከጥፋት ያዳነው በአዲስ አበባ መዲና በተደረገው ብሔራዊ ድርጅትና ዝግጅት ነው ።

3ኛ ፡ የኢትዮጵያ ሕዝብና መንግሥት በአድዋ ድል ማግሥት ከፋሲያ ፡ ከፈረንሳይ ፡ ከእንግሊዝ ፡ ከጀርመን ፡ ከኢጣሊያ ፡ ከቤልጅግ ፡ ከቱርክና ከአሜሪካ ፡ . . . ጋር ዲፕሎማሲያዊ ግንኙነት በመፍጠር የዓለም ሕዝብና ኅብረተሰብ አካል አባል የሆነው በዘመነ አዲስ አበባ ነው ።

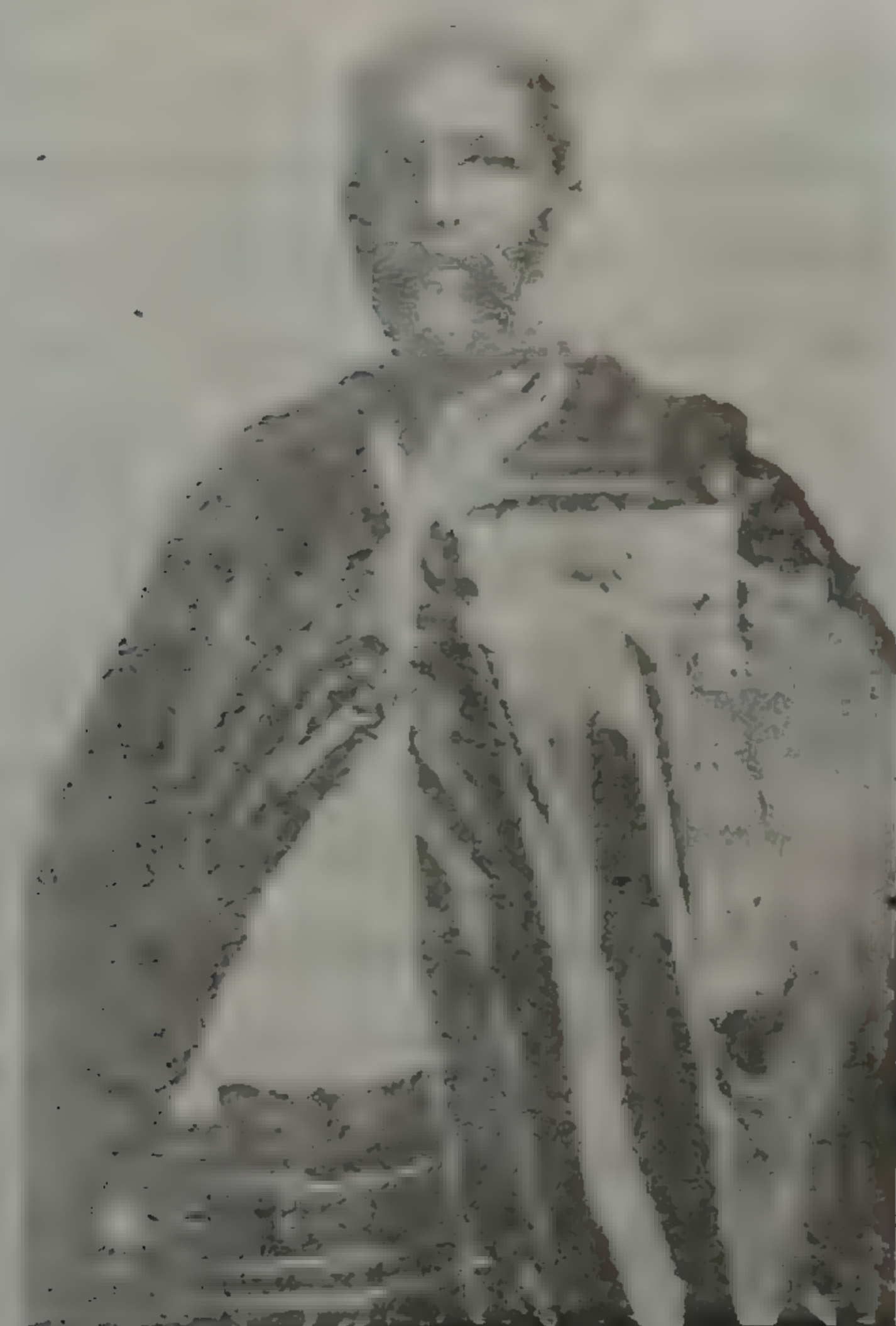
4ኛ ፡ በኢትዮጵያ የጉልተኛና የገባር መደቦች ትግል በከፍተኛ ደረጃ ተካሂዶ መደባዊ ሹም ሽር ኅብረተሰባዊ ለውጥ (አብዮት) የተነሣው በዘመነ አዲስ አበባ ነው ።

5ኛ ፡ በኢትዮጵያ ታሪክ በከተማ፣ በቋንቋ፣ በሥፍራ፣ በባህል፣ በሥርዓት፣ በፖለቲካ፣ በኢኮኖሚ፣ በብሔረሰቦችና ማኅበረሰቦች መካከል መሠረታዊ አንድነትና ባህላዊ መወራረስ ለመጀመሪያ ጊዜ በራሷ በአዲስ አበባ የተፈጠረው በዘመነ አዲስ አበባ ነው። ይህንንም ላስረዳ ፡

ከመቶ ዓመት በፊት የአዲስ አበባ ከተማ ነዋሪ 15ሺ ነበር። ከሀያ ዓመታት በኋላ በ1900 ወደ 60ሺ፣ በ1976 ደግሞ ወደ 1 ሚሊዮን 400ሺ ደርሷል። በዚህ ረገድ በ1900 ከከተማው ሕዝብ 25 በመቶ (15ሺ) «ሻንቅላ» (ናይሎቲክ) ሕዝብ ከተቀሩት የከተማ ነዋሪ ማኅበረሰቦች ጋር ከመዋሐድ የተነሣ በ1976 በተካሄደው ብሔራዊ የሕዝብና ቤት ቆጠራ በአንዝ አልተገኘም።

በ1976 በተካሄደው የሕዝብና ቤት ቆጠራ ከአዲስ አበባ 1 ሚሊዮን 400ሺ ሕዝብ ከ1 ሚሊዮን 300ሺ በላይ ወይም

94 በመቶው በአምስት ማኅበረሰብ ቋንቋዎች ሥር ይመደባሉ። ከአምስቱ ቋንቋዎች አንዱን አዲስ አበባውያን በሙሉ የጋራ ቋንቋቸው አድርገውት ይናገራሉ። በዚህ ማኅበራዊ የዕድገት ሁኔታና ሂደት በሚቀጥሉት መቶ ዓመታት የመዲናችን ነዋሪ በአንድ ቋንቋ ሥር የሚጠቃለል አንድ ማኅበረሰብ እንደሚሆን ይታያል።

ራስዐሊ (1845-1942)

ከዚህ ልምድና ታሪክ በመነሣት በአዲስ አበባ መዲና የኢትዮጵያ ብሔረሰቦች ወደ ኢትዮጵያ ብሔር እየተለወጡ መሆናቸውን በጥልቃ ያረጋግጣል።

6ኛ. የምኒልክ የግል ሐኪም ዶክተር ሚራብ እንደመዘገበው ለምሳሌ በ1900 አካባቢ ከአዲስ አበባ 60ሺ ነዋሪዎች 50 በመቶው ገባሮች፣ ባሮችና የቤት አሽከሮች እንደነበሩ ስንረዳ ፡ ብዙ የተደሞ ገባሮችና ባሮች በገጠር ጉልተኞች ከሚፈጽሙባቸው ጭቆናና ብዝበዛ ለመላቀቅ እየጉረፉ በመግባት የቤት አሽከር፣ ነጋዴ፣ የተን ሙያተኞች ተማሪና ወታደር እየሆኑ ማኅበራዊ አርነት የሚቀዳጁባት አዲስ አበባ የኢትዮጵያን ሕዝብ የነፃነት፣ የአንድነትና የክብር ቦታ የመሆን ዕድል ተቀዳጅታለች።

በዚህ ማኅበራዊ ዕድገት ሂደት አዲስ አበባ ከመጀመሪያው እስከ አብዮቱ ድረስ በጉልተኞችና በሠራተ አደር መደቦች መካከል በማይታረቅ መሠረታዊ ቅራኔና ትግል መድረክነት ዘልቃለች። ነዋሪዎም በግልጽና በስውር ከኢጣሊያን ፋሽስቶች ጋር ሲዋጋ ለአገሩ ብሔራዊ ነፃነትና አንድነት ታላቅ መስዋዕትነት የከፈለባት የኢትዮጵያ ታሪክ ክቡር ምድር ሆናለች።

7ኛ. ለአዲስ አበባ ለአፍሪካ አህጉራዊ ነፃነት ታላቅ ፀረ-ኢምፔሪያሊዝም ትግል የተካሄደባትና የሚካሄድባት የአፍሪካ አንድነት መዲና ናት። የብዙ የተባበሩት መንግሥታትና የዓለም አቀፍ ድርጅቶች ማዕከልነቷም የዓለም ጉዳይ መድረክ አድርጓታል።

8ኛ. አዲስ አበባ የኢትዮጵያ የመንግሥት፣ የፓርቲ፣ የፖለቲካ የመስተዳድር፣ የሕግ፣ የንግድ፣ የትምህርትና የባህል ማዕከልና ማናኸሪያ ሆናለች።

9ኛ. አዲስ አበባ ከሁሉም ይልቅ የኢትዮጵያ ሕዝብ በአንድ ምዕተ ዓመት ጊዜ ውስጥ የዘመነ ፊውዳሊዝም ፍጻሜና ዘመነ ሶሻሊዝም መጀመሪያ የታየባት፣ የመደቦች ፍልሚያና ሹም ሽር የተካሄደባት፣ የአብዮቱን ድፊ ሐሳብ ትምህርት እንቅስቃሴ ፍንዳታና ሂደት የተጀመረባት የአብዮት ከተማ ሆናለች።

10ኛ. አዲስ አበባ የኢትዮጵያ ዘውዳዊ ሥርዓት ያከተመባት፣ የኢትዮጵያ ሠራተኞች ፓርቲ የተመሠረተባት፣ የሕዝባዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ መንግሥት ሕገ መንግሥት የወጣባት፣ ዘውዳዊ፣ ወታደራዊና ሕዝባዊ

ፊታውራሪ ሀብተጊዮርጊስ ዲንግዴ

(ቅርጽ) መንግሥታት በታሪካዊ የዕድገት ሂደት የተፈራረቁባት ናት።

አዲስ አበባ ፡ አዲስም፡ አበባም ናት። የአሮጌው ሥርዓት መጨረሻና የአዲሱ ሶሻሊስት ሥርዓት መጀመሪያ ናት። የአዲስ አበባ 2ኛ መቶ ክብረ በዓል በዳበረ የሶሻሊዝም ሥርዓት እንዲከበር ለነገው ጠንክሮ ማለብ ፡ ማቀድና መሥራት በዛሬዎቹ የኢትዮጵያ የሽግግር ዘመን ኢትዮጵያውያን ከባድ የታሪክ አደራና ኃላፊነት ተጥሎባቸዋል። □

አዕመ ጊዮርጊስ ገብረ መሢህ

አንጋፋው ከያኒ

ከጋደሉ ጸጋዩ ወልደ

«ተስፋዬ ሣህሉ ፤ ተስፋዬ ሣህሉ ፤ ተስፋዬ ሣህሉ ፤» ይህ ስም ሲጠራ ከ40 ዓመታት በላይ በመድረክ ላይ ያለማሰልስ የቀረቡ እንደ ታላቅ ተዋና ይን የማያስታውስ የቲያትር አፍቃሪ

ይኖራል ብዬ አልገምትም ። ልብ በሉ 40 ዓመታት! በእንደዚህ ዓይነት ኪነ ጥበብ ውስጥ ለረጅም ዘመናት ከቆየ ስው የሚገኘው ልምድ ፣ ዕውቀት ፣ ትዝታ ፣ . . . በምን ሊለካ ይችላል?

ተስፋዬ ሣህሉ እኮ ተዋናይ ናቸው ።

በኮሚክነት (በስተገራ)

ትራጀዲ ፣ ኮሚዲ ፣ «ፋርስ» ፣ . . . ያለጧቸውን በትክክል ፣ የሚጫወቱ ፣ ከዚህ በተጨማሪ ሙዚቀኛ ፣ ምትህተኛ (ማጂሺያን) ፣ ዘፋኝ ፣ የውዝዋዜ አሠልጣኝና አስተዋዋቂም ጭምር ናቸው ። ይገርማል ፤ አንድ ሰው እንዴት የአራት አምስት የኪነጥበብ ዘርፎች ባለሙያ ሊሆን ይችላል?

አቶ ተስፋዬ ስለራሳቸውም ታሪክ ሆነ ስለሙያቸው ለማንም መግለጽ አይፈልጉም ። አይወዱም ።

«ለምን ይህንን መግለጽ አይፈልጉም?» ብዬ ስጠይቃቸው «በመጀመሪያ ደረጃ እንዴት እኔ ስለራሴ እነግርሃለሁ? ብዙ ቲያትር ሠርቻለሁ ፤ ብዙ ሕዝብ ተመልክቶታል ፤ ይህም ማለት ሕዝቡ አለ ፤ አብረውኝ የሠሩ ተዋንያን አሉ ፤ አዘጋጆችና ደራስያን አሉ ፤ ከነሱ ለምን አትረዳም?» የሚል መልስ ሰጡኝ። ይህ እንግዲህ ለኔ ሳይሆን ለሚጠይቃቸው ለማንኛውም ሰው የሚሰጡት መልስ ነው ። ይሁን እንጂ ከብዙ ሙከራ በኋላ በበጎ ፈቃደኝነት የሰጡኝን ታሪክ ባጭሩ እንመልከት ።

አቶ ተስፋዬ ሣህሉ የአቶ ሣህሉ ኤጀርላና የወ/ሮ የወንዥ ወርቅ በለጠልጅ ሲሆኑ ፣ የተወለዱት ሰኔ 12/1916 በባሌ ክፍለ ሀገር በጉባ—ከዱ ውስጥ ነው ። አባታቸው ነፍጠኛ ስለነበሩ ከሸዋ ለሥራ ወደ ባሌና ሐረርጌ በሚዘዋወሩበት ጊዜ በመወለዳቸውም «በእናቴ ሆድ ሆኖ ከቦታ ቦታ ተዘዋውራለሁ» ይላሉ ። አባታቸው እሳቸውን ለማስተማር በነበራቸው ታላቅ ፍላጎት ወደ ጓደኛቸው ወደ አቶ መንበረወርቅ ኃይሉ (አዲስ አበባ) ይልኳቸዋል ። አቶ መንበረወርቅ ኃይሉም በጊዮርጊስ ትምህርት ቤት የባህል ሙዚቃ መምህር ከነበሩት ከጸሐፊ ተውኔት የፍታሕ ንጉሤ ጋር ያስተዋ

ውቋቸዋል ። ሐረር ላሉ በራስ መኩንን ትምህርት ቤት እስከ ሁለተኛ ክፍል ድረስ በዘመኑ ይሰጥ የነበረውን የፈረንሳይኛ ትምህርት ስለተከታተለም አዲስ አበባ በኮከበ ጽባሕ 1ኛ ደረጃ ትምህርት ቤት እስከ 4ኛ ክፍል ድረስ በፈረንሳይኛ ይቀጥላሉ ። በዚያን ወቅት አቶ የፍታሕና አቶ መላኩ በጉሰው በሚጽፉት ድራማዎች ላይ በምኒ ልክ ትምህርት ቤት ተሳትፈዋል ።

በ1928 ጣልያን አዲስ አበባ ይገባል ። በጥገኝነት ይኖሩባቸው የነበሩት ያባታቸው ጓደኛ አቶ መንበረወርቅ በጣልያኖች በግፍ ሲገደሉ አቶ ተስፋዬም ጣይቱ (ያኔ አቲጌ) ሆቲል በቦይነት ተቀጥረው ይገባሉ ። እዚያም ሳሉ አሁን ሲኒማ ኢትዮጵያ በተባለው አዳራሽ ውስጥ ለጣልያኖቹ ለስላሳ መጠጥ ለማድረስ ሲላኩ በዚሁ አጋጣሚ ጣልያኖች ቲያትር ሲሠሩ ይመለከታሉ ። ይህም ለእሳቸው ተዋናይ መሆንና በሙያው ማዘንበል በር ይከፍትላቸዋል ። ከዚያም ፣ ማታ ጣልያኖች ለእራት ሲመለሱ ወንዱ ተዋናይ ወይም ሴቷ ተዋናይ የምትለውን ወይም የምትሠራውን አስመስለው ይሠራሉ ። ይህን የሚሠሩት ጣልያኖችን እየተመለከቱ ሳይሆን ምግብ ወይም መጠጥ ሲያቀርቡ እንዲሁ እንደዋዛ እያደረጉ ነው ። በዚህም ችሎታቸው ጣልያኖቹ በጣም ይወዷቸዋል ። ይህን የሳቸውን መወደድ የተመለከተ ኢጣልያዊ የቅርብ አለቃቸው ይቀናባቸዋል ። ከዚያም አንድ ምሽት ብዙ ሳህን ተሸከመው ሲመጡ ይኸው ቀናተኛ አለቃ በጥፊ ይመታቸዋል ። እሳቸውም ይናደዱና በያዙት ጭልፋ ግንባሩን ይሉታል ። እሱ ሆስፒታል ሲወሰድና ፖሊሶችም ሲመጡ ሌላ የሚወዳቸው ኢጣልያዊ በርሚል

ተስፋዬ ሣህሉ ዜግ ሲሆን (ከንቅናቄ ጋር)

ውስጥ ይደብቃቸዋል ። ማታም እቤታቸው ያደርሳቸውና ወደ ሐረር እንዲያመልጡ ከተመካከሩ በኋላ በማግስቱ ጥዋት ባቡር ጣቢያ እንዲገናኙ ይቃጠራሉ ። ይኸው ወደ ሐረር እንዲሸጡ የረዳቸው ኢጣልያዊም በባቡሩ ውስጥ የምግብ ቤት ኃላፊ ለሆነ ሌላ ኢጣልያዊ በአደራ ይሰጣቸውና ባቡሩ ውስጥ ሣህን አጣቢ መስለው ድሬዳዋ ይደርሳሉ ። ባላደራው ኢጣልያዊ ደግሞ እንዳጋጣሚ ባቡር ጣቢያ ቆሞ ወደ ሐረር የሚሄዱ ተሳፋሪ ጣልያኖችን የሚጠብቅ አውቶቡስ ሾፌር ያገኘና «ይህንን ልጅ ሐረር እንድታደርስ» ብሎ ያስገድደዋል ። በወቅቱ የነበረው ከፍተኛ ችግር «ይህ ጥቁር ከጣልያኖች ጋር እንዴት በአንድ አውቶቡስ መሳፈር ይችላል?» የሚል ነው ። ሆኖም መፍትሔ ተገኘና አቶ ተስፋዬ ዕቃ ከሚጫንበት ፖርቶባጋልያ ላይ ይወጣሉ ። ሐረር እንደደረሱም ኢጣልያዊው ሾፌር አንዴ በካልሄ (ርግጫ) ይመታቸውና «በል ከዚህ ጥፋ» ይላቸዋል ። አቶ ተስፋዬም የቅርብ ዘመዶቻቸው በሙሉ አባት፣ እናት፣ እህት፣ ወንድሞቻቸው በፋሺስቶች እንደተገደሉ ባቸው ስለሚያውቁ ወደተረፈችው አንድ ዘመዳቸው ቤት በሩጫ ይሄዳሉ ። ዘመኑ 1932 ግድም ነው ።

ቸው በሙሉ አባት፣ እናት፣ እህት፣ ወንድሞቻቸው በፋሺስቶች እንደተገደሉ ባቸው ስለሚያውቁ ወደተረፈችው አንድ ዘመዳቸው ቤት በሩጫ ይሄዳሉ ። ዘመኑ 1932 ግድም ነው ።

በ1934 ግድም ዕንሊ ማውታን ተሰባስበው በሚያደጉበት ትምህርት ቤት ገብተው መማር ቀጠሉ ። በ1937 የማዘጋጃ ቲያትር ቤት የቲያትር ፍላጎት ያላቸውን ሲያስባስብ ሸላይ፣ ፎካሪና ተዋናይነታቸውን የሚያውቁና የሚያደንቁ ባለሥልጣኖች ይልካቸዋል ። ማዘጋጃ ቤት ገብተው ለ11 ወራት ያህል መብቃት፣ የቀለም ትምህርት፣ ፈረንሳይኛና እንግሊዝኛ በነፃ ይማራሉ ። ለሚቀጥሉት 11 ወራት ያህል ደግሞ በወር 11 ብር እንደደሞዝ ይከፈላቸው ነበር ። ይህ እንግዲህ ወደ 1939 ግድም ሲሆን ከትምህርቱ ጋር ምግብ፣ ልብስና መኝታ ይሰጧቸዋል ። መኝታው ባዶ ፍራሽ ብቻ ነበር ።

አቶ ተስፋዬ ሕይወታቸውም፣ ዓላማቸውም ወደሆነው ቲያትር እንዴት እንደ

ገቡና በማዘጋጃ ቲያትር ቤት ሥራቸውን እንደጀመሩ ሲገልጹልን « የአቶ አፈወርቅ አዳድራ ቲያትር ወጣ » አርእስቱን አላስታውሰውም፡ ብቻ 'የም ተልሽ ቀርቶ የገደለሽ በላ' የሚል ነገር አለው » በቲያትሩ ውስጥ ሴት ገጸባሕሪ ስለነበረች እንደ ሴቷ ሆኗ የተጫወትኩት እኔ ነኝ፡ ብዙ ቲያትሮች ላይ፡ ለምሳሌ «ኑንደሬው ገማርያም» «ቴዎድሮስ» (የገርማቸው ተከለ ሐዋርያት)፡ «ንጹሕ ደም»፡ «አፋጀሽኝ»፡ «መቀነቷን ትፍታ»፡ «ጠላ ሻጫና» በመሳሰሉት ውስጥ ሴት ሆኗ ሠርቶ ለሁ ። ይህም የሆነበት ምክንያት በዚያን ጊዜ ሴት ተዋንያን ስላልነበሩ ነው። እኔም የሴቶቹን አባባል፡ አረማመድ፡ አነጋገር ሁሉ ስለማውቅ እነሱን መስዩ እጫወት ነበር። ደራሲያኑ ሴት የለም ብለው እንዳይመልሱ ድርሰት ሲያመጡ ሴት አለ ብለን እንዋሽና እኔ እሠራው ነበር። ብዙ ጊዜ እንደ ሴት ሆኗ ስሠራ ካዩኝ ተመልካቾች መካከል ለትዳርም የተመኙኝ ነበሩ። አንዳንዶቹ ፍቅረ ማርያም አየለ የተባለን ዕውቅ ተዋናይ ይህችን ሴት አስተዋውቀን እያሉ ጠይቀው ታል። እራሴንም ቢሆን ገጸ ባሕሪዋ መሆኔን ሳያውቁ አስተዋውቀኝ ይሉኝ ነበር።» ብለዋል። የሴቶችን ቦታ ወስደው ሲጫወቱ ሜክአፑን በሙሉ የሚሠሩት እሳቸው ናቸው።

በዚህ ትያትር ቤት እየሠሩ ጥቂት እንደቆዩ በ1944 ኮርያ ይዘምታሉ። ኮርያ የዘመቱት ለመዋጋት ሳይሆን እዚያ የዘመቱ ወታደሮቻችንን ለማዝናናትና ለመቀስቀስ ነበር። እዚያም «ጠላ ሻጫዋ» የሚል ትያትር ሠርተው ያቀርባሉ። በኮርያም እንዳሉ ወዲያውኑ የሃምሳ አለቅነት ማዕረግ ያገኛሉ። በችሎታቸው የተደሰቱ ባለሥልጣኖች ከዚያ

ወደ ጃፓን እንዲሄዱና የጃፓንን ትያትር ቤቶች እንዲመለከቱ ያልካቸዋል። በዚህም ለመታየቱ የሚጠቅማቸው ዕውቀት ለ3 ወራት ያህል ቀስመው ተመልሰዋል። አቶ ተስፋዬ ስለ ጃፓን ጉዞአቸውና ጉብኝታቸው ዛሬም ቢሆን የማይረሱት ትዝታ አላቸው።

ከዚያም በ1948 ዛሬ ብሔራዊ ትያትር በመባል የሚታወቀው ሲከፈትና በማዘጋጃ ቤት የነበሩ ተዋንያን ወደዚያ ሲዛወሩ እሳቸውም እንደ ሆኑ። ከ1948

51 ብዙውን ጊዜ ትያትር የሚሠሩት ከበላይ መሬሳ ጋር ነበር። በላይ መሬሳ በዚያን ወቅት እጅግ ታዋቂ የነበረና አሁንም እንኳ የድሮ ተዋንያን የሚያስታውሱት ኮሚዲያን ነው።

አቶ ተስፋዬ በብሔራዊ ትያትር ከተቀጠሩ ዕለት እስከ ጡረታ መውጫቸው ድረስ በተሠሩት ተውኔቶች በሁሉም ላይ ተካፍለዋል ለማለት ይቻላል። በትያትር ቤቱ አንድ ትያትር ከተዘጋጀ በዚያ ትያትር ውስጥ ተስፋዬ መኖራቸውን የሚጠራጠር ተመልካች አልነበረም።

አቶ ተስፋዬ ሣህሉ ተዋናይ ናቸው ብያለሁ—ፕሮፌሽናል ተዋናይ ! አንድ ተዋናይ ደግሞ የተሰጠውን ገጸ ባሕርይ (ድርሰተ ሰብ) በሚገባ ወክሎ መጫወት አለበት። አለበለዚያ የተዋጣለት ተዋናይ ነው ልንለው አንችልም። ይሁን እንጂ እያንዳንዱ ተዋናይ ደግሞ ችሎታው ወይም ፍላጎቱ ከሁሉ (ከትራጀዲ ወይም ከኮሚዲ) ባንዱ ላይ ሊያጋድል ወይም ሊጎላ እንደሚችል ማወቅም ይገባል። አንድ ትራጀዲን ጥሩ አድርጎ የሚተረጉም ታላቅ ተዋናይ ምናልባት በኮሚዲውም ዘርፍ «አሰይ!ይበል!» የሚያሰኝ ሊሆን ይችላል፤ እንደ ትራጀዲው «ታላቅ» ባይሆን ግን አያስገርመንም።

አቶ ተስፋዬ ሣህሉ ስኬታዊ ናቸው? ትራጀዲያን ናቸው? በዚህ ጉዳይ ላይ ብዙዎችን አነጋግራልሁ። ወጋየሁ ንጋቱ

«ጋሼ ተስፋ ትራጀዲም ኮሚዲም መጫወት ይችላል» ኮሚዲ በሚጫወት ጊዜ ዋና ችሎታው የገጸ ባሕርይን (የድርሰተ ሰብን) ደምሥጋና አጥንት ወስዶ የራሱ ያደርገዋል። ይላበሰዋል። በዚህም የደራሲውን ሥራ አጥልቶ ያወጣዋል።» ብሏል። የብሔራዊ ትያትሩ ተዋናይ ሲራክ ታዲሰ ደግሞ «አቶ ተስፋዬ አንድ ባሕሪ ከወሰዱ በኋላ ከመድረክ ውጪ እንኳ በሆን ከዚህ ባሕሪ ቶሎ መውጣት አይችሉም» ብሏል። አቶ ተስፋዬ አንድ ባሕሪ ውስጥ ሲገቡ ጥልቅ ብለው እንዳወይጡ ሆነው ነው። ሕፃን መሆን ከፈለጉ ሕፃን፡ ሽማግሌ መሆን ከፈለጉ ሽማግሌ፡ ጀኔራል መሆን ከፈለጉ ጀኔራል፡ መናጢ ድሃ መሆን ከፈለጉ መናጢ ድሃ፡ ተራ ሰው መሆን ከፈለጉ ተራ ሰው መሆን የሚችሉ ናቸው። ሲራክ ከአቶ ተስፋዬ ሣህሉ ጋር በርካታ ተውኔቶች ላይ እንደተጫወተ ገልጿል። በተለይ «እናት ዓለም ጠኑ» በተሰኘው ተውኔት ውስጥ «ነዳዩ ባዩ»ን ሆነው ሲጫወቱ እጅግ አስቂኝ እንደነበሩ አስረድቶኛል። በዚህ ተውኔት ላይ «ነዳዩ ባዩ»ን ፍጹም አስቂኝ አድርገው ሊጫወቱ የቻሉት ባሕርይውን ሙሉ በሙሉ ከመውረሳቸውም ሌላ የነዳዩን አረማመድ፡ አነጋገር፡ አበላልና አስተያየት እንዲሁም የሱሪ ቁልፍ አፈታት ሳይቀር በትክክል ለማንጸባረቅ በመቻላቸውም ጭምር ነው። (አቶ ተስፋዬ ትያትሩ ከተዘጋ በኋላ ለብዙ ጊዜያት እንደ «ነዳዩ» በመራመድና እጃቸውን በመቆልመም ተቸግረው ነበር !)

ተስፋዬ ሣህሉ ከባሕሪ አወራረስ ባሻገር በአረማመድ፡ በአነጋገር፡ በፊት አገላለጽና በእጅ አስነዛዘር ከፍተኛ ችሎታ እንዳላቸው የገለጸልኝ ሌላ የሙያ ባልደረባቸው የብሔራዊ ትያትሩ ተዋናይ ጀምበራ በላይ ነው። «ዘፈኖቻቸው

እንኳ በኩምከናና በቀልድ የተመሉ ናቸው ማለፍ ይቻላል ጀምረው ።

«ታዲያ ይህን ትላታ ከየት እገኛት?» ብዬ አቶ ተስፋዬን ጠየቅኳቸው ። «ኮሚ ዲያንነቱን ተፈጥሮ ለገጠኝላቸው ማለፍ ልንገርህ ቤተሰቦቼ አባቴ ፣ እናቴ ፣ ወንድሞቼ ፣ እጎቶቼ በሙሉ ተሞላዎቻቸው እርባሳቸው ናቸው ። ከነሱ መሀከል ወጥቼ በዚህ ዓለም የገባሁ እኔ ብቻ ነኝ ። የዚያን ጊዜ እያንዳንዱ ትልልቅ ነፍጠኛ አጫዋች ነበረው ። ልክ እንደ ጉጉሙ ወይም እንደመሳፍንቱ ። አባቴም የተጋደመበትን መደብና መከፋ ይለቅና ለዚያ ለቀልድኛ አጫዋች ይሰጠዋል ። አጫዋቹም የአንዱን ከፍተኛ ባለሥልጣን ጉብዝና ወይም ጉብዝ ነኝ እያለ ሲያወራ ቆይቶ በጦርነት ጊዜ እንዴት እንደሚፈራ በጥይት ሲመታ ወይም ሲሞት ምን እንደመሰለ ልክ እሱኑ አስመስሎ ሲጫወት እዚያ ቤት ውስጥ የተሰበሰበው ሁሉ ሳቅ በሳቅ ይሆናል። ይህ እንግዲህ በሕፃንነቴ ያየሁት ነው ፣ ባይምሮቹ የተቀረጸው ። አባቴ በጀግንነቱ

ለሀገሩ ሲሞት እኔም ከልጅነቴ ጀምሮ ምኞቱ ለሀገሩ አንድ ነገር ሠርቼ መሞት ነው ።» ብለው ከተፈጥሮ ስጦታቸው ሌላ በሕፃንነታቸው ያየት አስቲኝ ትእዛዝን ለኮሚዲያንነታቸው በጣም እንደረዳቸው አጫውተውኛል ።

ለመሆኑ ኮሚዲ ማለት ለርስዎ ምን ድርጊት ነው? ብዬ ጠየቅኳቸው ። በትክክል የሚገልጹበት ቃል አለኝ ።

«ኮሚዲ ለኔ እንዴት ብዬ ልንገርህ? ወተት ፣ ማር ፣ ቅቤ ፣ ምንድነው? ሰው የሚበላው? የ12 ጅማት ማንቀሳቀሻ ምንድነው የሚበላው? እኔ እንጂ! ምን ስም ልሰጠው? ኮሚዲ በቀላሉ ግራቪቲን ነጥቆ አለ አይደል ሰው ከዚህ ከሰማይ በላይ ከብደቱ ይቀልና ይንሳፈፍ የለ ። ይህን ግራቪቲን ነጥቆ ዓለምን የሚጫወትበት ለሰው ልጅ ሕይወት ምን ልበልህ እንጂ! ሰው የሞተ ዕለት ሁሉ ያ ነገር ትዝ እያለው ነው የሚሞተው ። ሕይወት ነው ። ጂረ ከሕይወትም በላይ ነው ። ስም አላገኝለትም ። በኮሚዲ አንድ ነገር ከተናገርክ ያንን ነገር አትድገመው ። ከደገምከው ይነጥራል... ሳያ

ላምላው እንደዋጡት ሁሉ እንጀታቸው ራስ ሲል (ተመልካቹን ማለታቸው ነው) የኔም እንጀት ራስ ይላል ። ኮሚዲያን ሆነህ ስትናገር እንደመጣልህ አትናገርም ። ያን ኮሚዲ ለመመልከት የመጣ ተመልካች ሲሰቅ ያንን ሳቅ በመፍጠሩ ስንት ሰላም ስንት ወርቅ ሰጠሁት ። ከሆኑ ተንፈቅፍቆ ሲሰቅ የማገኘውን ደስታ የማገኘውን ርካታ ልነግርህ አልችልም ።» አሉኝ ።

ስለ ትራጀዲም ጠየቅኳቸው «ትራጀዲ ተጫውተው ያውቃሉ? ተሳካል ዎት?» ብዬ ፡— «አዎን ብዙ ተጫውቻለሁ ። ተሳክቶልኛልም ። እኔኮ ትራጀዲ ስጫወት የዚያን የሳቂን ያህል ነው የምቆጥረው ። እኔ ሰው ካልሰደበኝ ካልተፋብኝ ካልመታኝ (አቴሎን እያስታወሱ ነው) ካላስለቀሰኩት ካላስነፈረቅ ኩት ምኑን ሠራሁት ። አሁን «አቴሎ» «የከርም ሰው» ፣ «አስቀያሚ ልጃገረድ» ግሩም ነበር ። አቴሎ ውስጥ ኢያንን ስጫወት ብዙ ነገር ደርሶብኛል ። ባልና ሚስት በአንድ መኪና እኔን መውሰድ በጭራሽ አይፈልጉም ። በመንገድ ሳልፍ ወይም አውቶቡስ ስጠብቅ «አየው ይሄ ራጉም መጣ» እያሉ ይሰድቡኛል። ይሽኹኛል ። «ልደት»ን ስሠራ ሰዎች ከአዳራሹ ውስጥ «ተስፋ! ተነሣ ምረን ሃል!» እያሉ ያለቅሱ ነበር ። ምረንህል ማለታቸው አቴሎን ከዴዝዲሞና ሳጣላ የበደልኳቸው ስለመሰላቸው ነበር ። ትራጀዲ በጣም ነው እንጂ የሚሳካልኝ ምን አንድና ሁለት አለው ። ደግሞ መሳካትም አለበት እንጂ ። ለኔ ሕይወት ነው» በማለት አሳጥረው መለሱልኝ ።

አቶ ተስፋዬ ከዚህም በቀር «ማንም ሰው» በተባለው ተውኔት ውስጥ ሲጫወቱ ለ1 ደቂቃ ያህል መድረክ ላይ ሞተው እንደነበረም አውግተውኛል። ሞቹ ነበር የሚሉት ነፍሳቸውን በመሳታቸው ነው ። በመጀመሪያ በፍጹም አሳመን

በአድዋ ድል መታሰቢያ (የካቲት 23/1967) እንደአባት አርበኛ

በገምባ አለቅነት (ኮርያ)

ኩም ነበር ። ጌላ ግን የግል የሕይወት ማገደራቸውን ሳገላብጥ የሚያሳምነኝ መረጃ አገኘሁ ። ይህም መረጃ በወቅቱ የትምህርትና ሥነጥበብ ሚኒስቴር ረዳት ሚኒስትር ለበላይ አለቃቸው (ለም/ሚኒስትሩ) ቁጥር በያዘ አንቀጽ የተጻፈ ደብዳቤ ነው ።

«ትያትሩ ሦስት ሰዓት ያህል ጊዜ ይወስዳል ። ከሶስቱ ሰዓት ውስጥ የመጨረሻውን አንድ ሰዓት ስሰራ በፍጹም ከጭንቅላቴ ውጪ ነኝ ። የዛን ጊዜ መጋረጃ ተዘግቶ ወድቄ በዛው ስቀር ማንም አላወቀልኝም ነበር ። ሆኖም ይህ ቲያትር እንዲህ ያለ ጉዳት ሊያሸከትል እንደሚችል ያውቅ የነበረው ላገር (ጀርመናዊ ነው) መጥቶ ከሌሎች ጋር ተሸክመው እንደወሰዱኝ ነግረውኛል።» ባላምባራስ አሸብር «አሳ አጥማጅ» በሚል ርዕስ የደረሱትን ተውኔት አቶ ተስፋዬ የአሳ አጥማጁን ባሕርይ በትክክል ስለሠሩ ጀርመናዊው አሰልጣኝ ላገር ከዚያ ወዲያ «ፈሸር ማን» ብሎ ይጠራቸው ነበር ። ይህም ለብዙ ጊዜ ቅጽል ስማቸው ሆኖ ቆይቷል ።

አቶ ተስፋዬ በማንኛውም ሰዓት ከማንም ጋር ሲያወሩ ልክ መድረክ ላይ ያሉ ይመስላሉ ። የሚሰሩትን ወይም ያደረጉትን ነገር ከፍተኛ በሆነ እንቅስቃሴ ይገልጹታል ። እኔ ራሴ ይህን ጥናት ስሠራ ከተቀመጡበት ሶፋ (ቤታቸው ውስጥ ነው) ይነሱና እንዴት አንድ ነገር እንደተጫወቱ ያሳዩኛል ።

አቶ ተስፋዬ በትያትር ዓለም በቆዩ በት ዘመን ከ50 በላይ በሆኑ ተውኔቶች ላይ ከመካፈላቸውም ሌላ «ብጥልህሳ ? ነው ለካ !» እና «ጠላ ሻጮዋ» የተባሉ ተውኔቶች ደርሰዋል ።

ከ1973 ጀምሮ በጡረታ ያሉ ቢሆንም በመድረክና በቴሌቪዥን እየቀረቡ ትርዒቶችን ያሳያሉ ። ከዚህ ጋር አብረን ልናየው የሚገባን የአቶ ተስፋዬ ሣህሉን የግል ባህሪ ነው ። አቶ ተስፋዬ ከማናቸውም ሱስ ነፃ ናቸው። አይጠጡም። አያጤሱም። ታዲያቸውን ያከብራሉ። ከሥራ ቤት ፣ ከቤት — ሥራ ። በቃ ! ይህንን ማንም አቶ ተስፋዬን የሚያውቅ ሰው በትክክል ይመስከርላቸዋል ።

አቶ ተስፋዬ ለሙያቸው ከፍተኛ ፍቅርና አክብሮት አላቸው ። አንድ ትያትር ከመጀመሩ በፊት ቀድመው ከቦታቸው ይገኛሉ ። ወጋየሁ ንጋቱ ስለዚህ ጉዳይ ሲያወጋኝ «በጣም ጥሩ አርአያ ነው ። ከሁሉም ተዋንያን አስቀድሞ እዚያችጋ (የትያትር ቤቱን ጥግ በአገጤ እያሳየኝ) ይቀመጣል ።» በማለት ደመደመው/ር አሰናቀች ወርቁም «ጋሽ ተስፋዬ... ከሰታራ ነው። ሆኖም ከጓደኞቹም ሆነ ከማንም ሰው ጋር አብሮ የመኖር ጥሩ ጠባይ አለው ። ወደ ሙያው የመጡትን ማናቸውንም ሰዎች 'እንዲህ እንድትሉ እንዲህ እንድታደርጉ' የሚል ሰው ነው። እኔ እስከማውቀው ድረስ ሰው ይመክራል። ማንንም አይነካም። ሥራውን አከባሪ ነው።» አሉኝ ።

በርግጥም ሰው አከባሪና መካሪ ናቸው። አቶ ተስፋዬ ማንኛውም ተዋናይ ከወራዳና አስፀያፊ ሥራዎች መራቅና በአርአያነት የሚጠቀስ መሆን እንዳለበት ያምናሉ ።

ወደፊት ተዋናይ እሆናለሁ ለሚላቸው ሁሉ ከሕይወት ልምዳቸው በመነሣት ሰፋ ያለ ትምህርት ይሰጣሉ ። ወጣት ተዋንያን ነቃን በቃን ማለት እንደማይችሉና የተዋናይ ትምህርት እድሜ ልክ መሆኑን ያስተምራሉ ። አቶ ተስፋዬ መድረክን ፣ ትያትርን ፣ ወይም ኪነ—ጥበብን ይፈሩታል ። ያከብሩታል ። ያፈቅሩታል ። ለምን? ብዬ ጠየቅኳቸው ።

«ኪነ ጥበብ ጌታዬ ፣ አባቴ ፣ አሳዳሪዬ ነው ። ምክንያቱም ገና ወደ መድረክ ለገባ ስል ልቤ ድው ድው ትላለች። ያብረከርከኛል ፣ ያንቀጠቅጠኛል ። ያስፈራኛል ። እሱን በመፍራትም ከዝመት ከመጠጥና ከማንኛውም ሱስ ርቂያለሁ። ስለዚህ እፈራዋለሁ ፣ አከብረዋለሁ ፣ ወደ ትያትር ዓለም በመግባቴ የምፈል

ገደብ ነገር ለመናገር ችለው ። የውስጥ እንቅስቃሴ ሁሉ ወጥቶልኛል ። የኪነ ጥበብ ባርያ ሆኛለው ፤ ከመድረክ ባለም የምለየው ሰሞት ብቻ ነው ። ። በማለት መለሱልኝ ።

አቶ ተስፋዬ ዘፋኝ ናቸው ። ድሮ ድሮ እንዳንድ ዘፈኖቻቸው በሬዲዮ ከመተላለፋቸውም ባሻገር ራሳቸውም በብሔራዊ ትያትር መድረክ ላይ እየቀረቡ ያሰሙ ነበር ። በሙዚቃ መሳሪያም በኩል ከራራ ፣ ዋሽንት ፣ በገና ፣ ማሊንቃ ፣ አኮርድዮን ፣ ትራምፔት ፣ ትሮምቦን ፣ ጃዝና ፒያኖ መጓወድ ይችላሉ ። ፒያኖ መጓወድ የጀመሩት በይ በነበሩ ጊዜ ሲሆን (ሌሎችን የውጭ መሳሪያዎች የተግሩት የማዘጋጃ ቤት ሙዚቀኛ ሳሉ ነው ። ከዚህም ሌላ ምትሀተኞች ናቸው ። ምትሀት መሥራት እንዴት እንደተማሩ ሲገልጹም «በ1953 ወደ ቻይና ሄደን ዞረን ስንመለስ አንድ ይሁዲ በማስታወቂያ ሚኒስቴር አማካኝነት አስማትና ኦክሮባት ለማስተማር መጣ ። እሱ ከመምጣቱ በፊት ግን ኮርያና ጃፓን መንፈቅ ያህል ስለተቀመጥኩ እዚያ እንዳንድ ነገሮችን ተምራ ነበር ። እና ይሄም ሰው ሲመጣ 'የማስለጥናቸውን ሰዎች መምረጥ አለብኝ' አለ ። ስለ አስማት አንዳንድ ነገሮችን እንደምሞክክር ሲገለጥለትም መረጠኝ ። ከዚያም ለኦክሮባት የተመረጠት በሙያው ሰልጥነው ሲመረቁ እኔም በምትሀት ትምህርት ሰልጥኝ ተመረቅሁ ። የዓለም ምትሀተኞች ማኅበር አባል ሆንኩኝ ።

ታዲያ እኔም ለሌሎች ምትሀተኞች ወይም ለዚህ ማኅበር አባሎች ያስተዋወቅኳቸው ነገሮች አሉ ። እነሱም የመጽሐፍ ማጃክ ፣ ሁለተኛ እነሱ ያስተማሩኝን ኳስ ደብቆ ማጥፋትን ፣ አላድጌ ወርውራ ማጥፋት ችያለሁ ።

የዚህ ማኅበር አባል ልሆን የቻልኩት በሁለት ምክንያቶች ነው ። አንደኛ በየአገሩ የሚገኙ ምትሀተኞች ለዲስ ነገር ሲያገኙ ለሌሎች አባላት እንዲያስተዋውቁና እንዲከላከሉ እንዲማር ፣ ሁለተኛ እንዳንድ ምትሀተኞች ምትሀት ከተማሩ በኋላ ከየባንክ ቤቱና ድርጅቱ ገንዘብ እየዘረፉ ስላስቸገሩ ያንን ለመቆጣጠር ነው ።

ኮሚዩኒስታቸውና ምትሀተኝነታቸው አቶ ተስፋዬን በተለያዩ ቦታ ለትርፈት እንዲጋበዙ አድርጓቸዋል ። በቱ ሌቪኸን ቀርበው በተደጋጋሚ ምትሀት አሳይተዋል ።

ከዚህ በተረፈ በተለይ ሀገራችን በእብሪተኛ ተስፋፊዎች ተደፍራሳለች (1969—70) ለእናት ሀገር ጥሪ ገንዘብ ይሰበሰብ በነበረበት ወቅት ብዙ ሕዝባዊና መንግሥታዊ ድርጅቶች ብሔራዊ ትያትርን በማስፈቀድና በመጠየቅ እንዲሁም በግል አቶ ተስፋዬን በመጋበዝ በበዓላት አከባበር ሥነ ሥርዓት ላይ ትርኢት በማሳየት አስተዋጽኦ አድርገዋል ።

አቶ ተስፋዬ ሣህሉ የምትሀት ትርኢት በማቅረብ ለእናት ሀገር ጥሪ በብሔራዊ ቲያትር ደረሰኝ ብቻ እንኳ 65ሺ 461 ብር ና አንድ ሮመር ሰዓት አስገኝተዋል ።

የሕፃናትን ፕሮግራም ባገራችን ቴሌቪዥን በ1957 ለመጀመሪያ ጊዜ ያቀረቡና ያስተዋወቁትም አቶ ተስፋዬ ናቸው ። አቶ ተስፋዬ ለሕፃናት ተረት፣ ቀልድና ምሳሌ በቀላሉ ሊገባቸው በሚችል ቋንቋና ተውኔታዊ ውበት በማቅረብ ማሳቅና ማዝናናት ፣ እግረመንገዳቸውንም ማስተማር ይዘዋል ። ሕፃናት «አባባ ኮሚኩ» እያሉ የሚጠሯቸው አቶ ተስፋዬ «አንድን ታሪክ ለልጆች የምነግረው ለታሪክነቱ ብቻ ሳይሆን ፣ መልእክትም ለማስተላለፍ ስለምፈልግ ነው» ይላሉ ። ሕፃናት ከመጥፎ ድርጊት እንዲቆጠቡና ጥሩ መንገድ እንዲከተሉ ከማስተማራቸውም በላይ ወላጆች ሕፃናትን እንደምን አድርገው መንከባከብና መከታተል እንዳለባቸውም ይመክራሉ ። አቶ ተስፋዬ እንዴት የልጆች ፕሮግራም ማዘጋጀትና ማቅረብ እንደጀመሩ ሲገልጡ «በመሠረቱ ለልጆች ትርኢት ማሳየት የጀመርኩት በሕፃንነቴ በትምህርት ቤት ውስጥ ነው ። በዚያም ጊዜ ልዩ ልዩ አስቂኝ ትርጉሞችን አሳይቻለሁ ። በኢትዮጵያ ቴሌቪዥን የልጆች ጊዜ እንዲጀመር ከፍተኛ ጥረት ያደረግሁ ሲሆን ይኸው ዓላማ እንዳይሳካ ይጥሩ የነበሩ ሰዎች እንዳሉም አስታውሳለሁ ።» ብለዋል ።

አቶ ተስፋዬ ለሕፃናት የሚሆንና ከዚሁ ፕሮግራማቸው ጋር የሚያያዝ ሶስት መጻሕፍት ደርሰዋል ። እነሱም በ1965 የታተመው «ልጆች—የዛሬ አበባዎች የነገ ፍሬዎች 1ኛ መጽሐፍ» በ1966 የታተመው «በፊት ላባቶች በኋላ ለልጆች 2ኛ መጽሐፍ» እና «ከአባቶች ለልጆች» በሚል ርእስ በ1978 3ኛ መጽሐፍ «ለሙሉ ሕፃናት ባለሙያዎች» ናቸው ። ከዚህም በተጨማሪ አቶ ተስፋዬ ሣህሉ ስለሕፃናት እንዳንድ ኮርሶችን ለሙሉ ሕፃናት ባለሙያዎች ሰጥተዋል ።

አቶ ተስፋዬ ተዋናይ ፣ ሙዚቀኛ ፣ ምትሀተኛ ፣ ደራሲ ፣ የሕፃናት አስተማሪ ፣ ...በመሆናቸው ቢያንስ በአምስት የተለያዩ የኪነጥበብ ዘርፎች የተሠማሩ ባለሙያዎችን የሚተኩ ናቸው ።

አራት ዓይነት ጎሹ እንዲሉ አምስት ዓይነት ከያኒ እንበላቸው? □

ገደብ ነገር ለመኖር ችለው ። የውስጥ እንቅስቃሴው ሁሉ ወጥቶልኛል ። የኪነ ጥበብ ባርያ ሆኛለሁ ፤ ከመድረክ ዓለም የምለየው ስምጥ ብቻ ነው ። ህ በማለት መለሱልኝ ።

አቶ ተስፋዬ ዘፋኝ ናቸው ። ድር ድር እንዳንድ ዘረኛቸው በራዲዮ ከመ ተላለፋቸውም ባሻገር ራሳቸውም በብ ሐራዊ ትያትር መድረክ ላይ እየቀረቡ ያሰሙ ነበር ። በሙዚቃ መሳሪያም በ ኩል ከራር ፣ ዋሽንት ፣ በገና ፣ ማሲንታ ፣ አኮርድዮን ፣ ትራምፒት ፣ ትሮምቦን ፣ ጃዝና ፒያኖ መጫወት ይችላሉ ። ፒያኖ መጫወት የጀመሩት በይ በነበሩ ጊዜ ሲሆን ለሌሎችን የውጭ መሳሪያዎች የተ ግሩት የማዘጋጃ ቤት ሙዚቀኛ ሳሉ ነው ። ከዚህም ሌላ ምትሀተኛ ናቸው ። ምትሀተ መሥራት እንዴት እንደተማሩ ሲገልጹ «በ1953 ወደ ቻይና ሄደን ዞረን ስንመለስ አንድ ይሁዲ በማስታ ወቂያ ሚኒስቴር አማካኝነት አስማትና እክሮባት ለማስተማር መጣ ። እሱ ከመ ምጣቱ በፊት ግን ኮርያና ጃፓን መንፈቅ ያህል ስለተቀመጥኩ እዚያ እንዳንድ ነገሮችን ተምራ ነበር ። እና ይሄም ሰው ሲመጣ 'የማስለጥናቸውን ሰዎች መም ረጥ አለብኝ' አለ ። ስለ አስማት አንዳ ንድ ነገሮችን እንደምሞክክር ሲገለጥለ ትም መረጠኝ ። ከዚያም ለእክሮባት የተ መረጡት በሙያው ስልጥነው ሲመረቁ እኔም በምትሀት ትምህርት ስልጥኝ ተመ ረቅሁ ። የዓለም ምትሀተኞች ማኅበር አባል ሆንኩኝ ።

ታዲያ እኔም ለሌሎች ምትሀተኞች ወይም ለዚህ ማኅበር አባሎች ያስተ ዋወቅኳቸው ነገሮች አሉ ። እነ ሱም የመጽሐፍ ማጂክ ፣ ሁለተኛ እነሱ ያስተማሩኝን ኳስ ደብቆ ማጥፋትን ፣ አላደጌ ወርውራ ማጥፋት ችያለሁ ።

የዚህ ማኅበር አባል ልሆን የቻ ልኩት በሁለት ምክንያቶች ነው ። አንደኛ በየአገሩ የሚገኙ ምትሀተኞች ለዲስ ነገር ሲያገኙ ለሌሎች አባ ላት እንዲያስተዋውቁና አንዱ ከሌላው እንዲማር ፣ ሁለተኛ አንዳንድ ምትሀተ ኞች ምትሀት ከተማሩ በኋላ ከየባንክ ቤቱና ድርጅቱ ገንዘብ እየዘረፉ ስላስቸ ገሩ ያንን ለመቆጣጠር ነው ።

ኮሚዲያንነታቸውና ምትሀተኝነታ ቸው አቶ ተስፋዬን በተለያዩ ቦታ ለት ርዒት እንዲጋበዙ አድርጓቸዋል ። በቱ ሌቪኸን ቀርበው በተደጋጋሚ ምትሀት አሳይተዋል ።

ከዚህ በተረፈ በተለይ ሀገራችን በእብሪተኛ ተስፋፊዎች ተደፍራ ሳለ (1969—70) ለእናት ሀገር ጥሪ ገንዘብ ይሰበሰብ በነበረበት ወቅት ብዙ ሕዝባዊና መንግሥታዊ ድር ጅቶች ብሔራዊ ትያትርን በማስፈቀድና በመጠየቅ እንዲሁም በግል አቶ ተስፋ ዬን በመጋበዝ በበዓላት አከባበር ሥነ ሥርዓት ላይ ትርኢት በማሳየት አስተ ዋጽኦ አድርገዋል ።

አቶ ተስፋዬ ሣህሉ የምትሀት ትር ኢት በማቅረብ ለእናት ሀገር ጥሪ በብሔ ሬዊ ቲያትር ደረሰኝ ብቻ እንኳ 65ሺ 461 ብር ና አንድ ሮመር ሰዓት አስገ ኝተዋል ።

የሕፃናትን ፕሮግራም ባገራችን ቴሌ ቪዥን በ1957 ለመጀመሪያ ጊዜ ያቀረ ቡና ያስተዋወቁትም አቶ ተስፋዬ ናቸ ው ። አቶ ተስፋዬ ለሕፃናት ተረት፣ ቀል ድና ምሳሌ በቀላሉ ሊገባቸው በሚችል ቋንቋና ተውኔታዊ ውበት በማቅረብ ማ ሳቅና ማዝናናት ፣ እግረመንገዳቸውንም ማስተማር ይዘዋል ። ሕፃናት « አባባ ኮሚኩ» እያሉ የሚጠሯቸው አቶ ተስ ፋዬ «አንድን ታሪክ ለልጆች የምነግ

ረው ለታሪክነቱ ብቻ ሳይሆን ፣ መልእ ክትም ለማስተላለፍ ስለምፈልግ ነው» ይላሉ ። ሕፃናት ከመጥፎ ድርጊት እንዲ ቆጠቡና ጥሩ መንገድ እንዲከተሉ ከማ ስተማራቸውም በላይ ወላጆች ሕፃናትን እንደምን አድርገው መንከባከብና መከ ታተል እንዳለባቸውም ይመክራሉ ። አቶ ተስፋዬ እንዴት የልጆች ፕሮግራም ማ ዘጋጅትና ማቅረብ እንደጀመሩ ሲገልጡ «በመሠረቱ ለልጆች ትርኢት ማሳየት የጀመርኩት በሕፃንነቴ በትምህርት ቤት ውስጥ ነው ። በዚያም ጊዜ ልዩ ልዩ አስቂኝ ትርዕይቶችን አሳይቻለሁ ። በኢ ትዮጵያ ቴሌቪዥን የልጆች ጊዜ እንዲ ጀመር ከፍተኛ ጥረት ያደረግሁ ሲሆን ይኸው ዓላማ እንዳይሳካ ይጥሩ የነበሩ ሰዎች እንዳሉም አስታውሳለሁ ።» ብለዋል ።

አቶ ተስፋዬ ለሕፃናት የሚሆንና ከዚ ሁ ፕሮግራማቸው ጋር የሚያያዝ ሶስት መጽሐፍት ደርሰዋል ። እነሱም በ1965 የታተመው «ልጆች—የዛሬ አበባዎች የነገ ፍሬዎች 1ኛ መጽሐፍ» በ1966 የታ ተመው «በፊት ላባቶች በኋላ ለልጆች 2ኛ መጽሐፍ» እና «ከአባቶች ለልጆች» በሚል ርእስ በ1978 3ኛ መጽሐፍ «ለሙ አለ ሕፃናት ባለሙያዎች» ናቸው ። ከዚ ህም በተጨማሪ አቶ ተስፋዬ ሣህሉ ስለ ሕፃናት እንዳንድ ኮርሶችን ለሙአለ ሕፃ ናት ባለሙያዎች ሰጥተዋል ።

አቶ ተስፋዬ ተዋናይ ፤ ሙዚቀኛ፣ ም ትሀተኛ ፣ ደራሲ ፣ የሕፃናት አስተማሪ ፣ ...በመሆናቸው ቢያንስ በአምስት የተ ለያዩ የኪነጥበብ ዘርፎች የተሠማሩ ባለሙያዎችን የሚተኩ ናቸው ።

አራት ዓይናው ጐሹ እንዲሉ አምስት ዓይናው ከያኒ እንበላቸው? □

የገበሬው በመንደር መሰባሰብ

—ከብርሃኑ ከበደ ዳባና

—ከጉማታ ይመር መሸሻ

የቦታው ተመራጭነት በጥናትና በምርምር በተረጋገጠበት አካባቢ የገበሬው መሰባሰብ ፡—

—በቀላሉ በሳይንስና ቴክኖሎጂ ግኝቶች ለመጠቀም ያስችለዋል ፡

—ባለው የተከማቸ የሥራ ኃይል ሁሉ ለመጠቀም ይረዳዋል ፡

—በተለያዩ መያዎች ለመሠልጠንና የፈጠራ ችሎታቸውን ለማዳበር ያስችለዋል ፡

—ቁሳዊና ቴክኖሎጂያዊ መሠረቶችን ፣ መሠረተ ልማቶችን በበለጠ ውጤታማና በተሻሻለ መልክ ለመጠቀም ይረዳዋል ፡

—ማኅበራዊ ድርጅቱንና የሥራ ክፍሉን ለማሻሻል ይበጀዋል ፡

—የተፈጥሮ የሀብት ምንጮችንና ጥሬ ማቴሪያሎችን በከፍተኛ ደረጃ ለመጠቀምና የአካባቢን የተፈጥሮ እንክብካቤ በሚገባ ለማራመድ ፣ እንዲሁም

—ለምርታማነቱ የሚያገለግሉ ፈርጆችን አዋሕዶና አጣጥሞ በመጠቀም ምርታማነቱን ለማጎልበት ዕድል ይከፍታለታል ፡ ማለትም ፡—

በትራክተር ፣ በአጭዶ መውቂያ ፡— (ለሚካናይዜሽን) ፣ ኬሚካሎችን ፣ ዘመናዊ የእንስሳት ርቢን ፣ ዘመናዊ መጋዘን (ጉተራ) ፣ የመኖ አያያዝን ዕውቀት ፣ የባዮ ቴክኖሎጂን አገልግሎት ፣... ለማግኘት ያስችለዋል ፡ ገበሬው የተበታተነ ስለነበር ብረት ፡

በቂ ድርጅት ፣ የፖለቲካ ልምድ ፣ የመደብ ጥንካሬ ወይም የሶሻሊስት ምርት አደራጃጀት ልምድ የሌለው ፣ በዚህ የተበታተነ ሁኔታ የኖረ የቴክኒክ ፣ የኢኮኖሚና የባህል ልዩነቶችን አስወግዶ ራሱን ችሎ እርሻን በሶሻሊስት መርህ ላይ ማደራጀት አይችልም ፡

ይህ የተበታተነ አኗኗር ደግሞ ያለገራችንን ገበሬ ፡—

—ማኅበራዊ የምርት ኃይሎችን የሥራ ዕድገት አፍኖበታል ፡

—የሥራ ማኅበራዊ ገጽታዎችን እመንምኖበታል ፡

—በማኅበራት ለመደራጀት ስላላስቻለው የካፒታል ማኅበራዊ ክምችት እንዳይኖረው አድርጎታል ፡

—ከመንገድ በመራቁ የተነሣ በሳይንስ ግኝቶች ከመጠቀም ገትቶታል ፡

—ለከብት ርቢ ተስማሚ ባልሆኑ ቦታዎች እንዲሠፍር በማድረጉ የከብት ርቢ ከማሳፋት አግዶታል ፡

—ማኅበራዊ ግንኙነቱን አላልቶበታል ፡

—ለተቀላጠፈ ፖለቲካዊና ርዕዮተዓለማዊ ሥራ እንቅፋት ሆኖበታል ፡

—ምርቱን ከሌላው ክፍለ ኢኮኖሚ ጋር ማቆራኘት አላስቻለውም ፡

—(የተበታተነ እርሻ) ከብሔራዊው ኢኮኖሚ ማጎጃመንትና ፕላን ጋር እንዳይገናኝ አድርጎታል ፡

ይህንን ችግር ለማስወገድ ገበሬውን በአዲስ የቴክኒክ መሠረት ላይ ማሥፈር፣ በግል ገበሬዎች ሥነ ልቦና ላይ አብዮ

ታዊ ተዕዕኖ የሚያሳድረውን ሚካናይዜሽን ወደ ገበሬው በራሱ ለመውሰድ የሚቻለው የተበታተነው በመንደር መሰባሰብ ሲችል ብቻ ነው ፡

በአጠቃላይ የፓርቲያችን ማ/ኮ ዋና ጸሐፊ እንዳስገነዘቡት ፡

የገበሬው በመንደር መሰባሰብ ማለት ለማናቸውም ዓይነት የኢኮኖሚ ፣ የፖለቲካና የማኅበራዊ አገልግሎቶች በገጠር መዘርጋት አመቺ ሁኔታ መፍጠር ማለት ነው ፡

በመንደር መሰባሰብ የገበሬውን ሕይወት ለመለወጥና ለግባችን ለመብቃት የሚያስችል የመሸጋገሪያ እርከን ሆኖ ያገለግላል ፡

ሌኒንም እንዳለው የትንሽ ገበሬዎችን ኑሮ ለማሻሻልና አስተሳሰባቸውንም መለወጥ የሚቻለው ቁሳዊ ይዘታቸውን መለወጥ ሲችል ነው ፡

ገበሬው በዘመናዊ የእርሻ መሣሪያዎች ሲጠቀም ኑሮውን በፍጥነትና መሠረታዊ በሆነ መንገድ ይለውጠዋል ፡

ገበሬው በአንድ መንደር ተሰባስቦ ሲገኝ ፡

—የመሪ ፓርቲውን የኢኮኖሚና የማኅበራዊ ዕድገት መሪ ዕቅድ ተግባራዊ ማድረግ ይችላል ፡

—ምርታማነትን የሚያበረታታ ጤናማ ውድድር ያነሣሣል ፡

—መመሪያዎችን በፍጥነት ለማስፈጸም ይረዳል ፡

—የኢኮኖሚ ማነቃቂያዎችን በሚገባ ለመጠቀም ይችላል ፡

—በማያቋርጥ ሁኔታ ምርትን በጥራት ለማሳደግ ያስችላል ፡

—ገበሬው የሚጠቀምባቸውን የምርት ኃይሎች ዘመነኛ ከሆኑ የሳይንስና ቴክኖሎጂ ግኝቶችና ከብሔራዊ ኢኮኖሚው አኳያ ለማሳደግ ይረዳል ፡

የገበሬውንና የሠራተኛውን መደብ ገብረት የማጠናከርና ሶሻሊስት የምርት ግንኙነትን ለማስፈን ይጠቅማል።

በገጠርና በከተማ መካከል ያለውን የማገበሬዊ አገልግሎቶች ልዩነት በማጥበብ በኩል የሲንቢ ውሃ ፣ መንገድ ፣ ትምህርት ቤቶች ፣ ወፍጮ ፣ የጤና ድርጅት ፣ ሱቆች ፣ ቱሌቪዮን ፣ የፖስታና የጋዜጣ አገልግሎቶች ፣ የሕፃናት መዋያ ፣ የመዝናኛ ሥፍራዎች ፣ መብራት ፣ ... ለማዳረስ ያስችላል።

በአብዮታዊት ኢትዮጵያ ገበሬውን በመንደር ምሥረታ ለማስባስብ በግድ አስፈላጊ የሆነው ለዚህ ነው።

ተበታተኖ የኖረውን የአገራችንን ገበሬ የኢኮኖሚና ማገበሬዊ ሕይወት በተጨባጭ ለመለወጥ ገበሬውን በመንደር ማስባስብ ያስፈልጋል። ይህ ሲደረግ ብቻ ነው የአገራችን ገበሬ በዘመናዊ እርሻ በመደራጀት ፣ የትራክተር አገልግሎት ማቋቋም ፣ የግብርናውን ከፍለ ኢኮኖሚ ምርታማነት ማዳበርና ከተለያዩ ጭፍን እምነቶች ፣ እንዲሁም ከተፈጥሮ ጥገኝነት ነፃ በመውጣት አዲስ ሕይወት የሚጉናጸፈው።

በመንደር ምሥረታው ወቅት ልንከተለው የሚገባ ሁኔታ ምን መሆን አለበት?

1. የገበሬውን ይሁንታ ወይም ፈቃደኝነት በተጨባጭ ለማግኘት ከፍተኛ የቅስቀሳና የፕሮፓጋንዳ ሥራ በገበሬው ውስጥ ማካሄድ።

2. ከዚህ ቀደም ተበታተኖ በመኖሩ የተነሣ በወሊድ ፣ በተላላፊ በሽታ ፣ በገበያ ርቀትና በልጆቹ ትምህርት ቤት የደረሰበትን ችግር ማሳየት መቻል።

3. ጭስኝነትንና የተበታተነ የመሬት ይዞታን—ሞፈር ዘመት እርሻን ፣ ያስወገደው የመሬት ላራሹ አዋጅ ለሰፊው ገበሬ ያቀዳጀውን ድል ውጤት ዘለቂታ ባለው ሁኔታ ለማግኘት ለገበሬው በመንደር ከመሰባሰብ የበለጠ ፍቱን መንገድ እንደሌለ ማስረዳት።

4. ሕዝቡ ከዚህ ቀደም በተለያዩ የልማት እንቅስቃሴዎች ያደረገውን የተባበረ ጥረት በመጥተስ በመንደር ምሥረታውም ገበሬው የራሱን ሐሳብ እያመነጨ እንዲተባበር መቀስቀስ።

5. በመንደር መሰባሰብ የሚያስከትለውን የወል መደጋገፍ ያለውን ረድኤት ማስተማር።

6. የገበሬው በአንድ አካባቢ መሰባሰብ ለብሔራዊ ዕድገታችን የሚያበረክተውን ከፍተኛ አስተዋጽኦ ማስረዳት።

7. በአገር ውስጥና በውጪ አገር የተካሄዱ የመንደር ምሥረታ እንቅስቃሴዎችን በፈልጎ ፣ በኤግዚቢሽን ወዘተ. መልክ ማሳየት።

እኔ.ሴ.ማና መኢ.ሠማ በዘመቻ መልክ ሥራውን በማቀላጠፍ እንዲረባረቡ ማድረግ።

ግብርና 85 ከመቶ የሚሆነው የኢትዮጵያ ሠርቶ አያር የሚተዳደርበት ከመሆኑም በላይ የአገሪቱም የውጭ ምንዛሪ ዓይነተኛ ዋልታ ነው። የዚህ ከፍለ ኢኮኖሚ ምርታማነት ለሀገራችን ኢኮኖሚ ዕድገት ዋስትና አለው።

ለግብርናው ምርታማነት በር ከፋች የሆነውን ገበሬ በመንደር ማስባስቡ እንዲካሄድ የኢ.ሠፓ ማእከላዊ ኮሚቴ 2ኛ እና 3ኛ መደበኛ ስብሰባዎች ላሳለፉት ውሳኔ ግብ መምታት የማንኛውም

8. የመንደር ምሥረታው የቴክኒክና ሌላም እርዳታዎች የሚያገኝበትን ሁኔታ ለመፍጠር መሆኑን ለገበሬው ማስረዳት። በመንደር መሰባሰብ በበሬ ማረስ አበቃ ማለት ያለመሆኑን ገበሬው በውል እንዲገነዘብ ማድረግ።

9. የመንደር ምሥረታው የእርሻ ጊዜን እንዳይሻማ ከልማት ፣ ዕድሮች ፣ ትምህርት ቤቶች ፣ የእደ ጥበብ ማገባራት ፣ የውይይት ክበቦች ፣ አኢወማ ፣

ሀገር ወዳድ ኢትዮጵያዊ ሁሉ ተሳትፎ ይጠበቃል። ሀገርን መውደድ ማለት በውስጡ ለሚገኘው ሰፊ ሕዝብ ደኅንነት ፣ እኩልነትና ፍትሕ ፣ እንዲሁም የወል ዕድገትና ብልጽግና ምን ጊዜም የመቆርቆርን ፣ የማሰበን ፣ በዚህ ብቻ ሳይወሰኑ አቅምና ሁኔታ በፈቀደ መጠን ፣ ... በራስ አነሣሽነት፣ ... ድርሻን በብቃት መወጣትን ይጠይቃል። ስለዚህ ገበሬውን በመንደር ለማስባሰብ በአንድነት እንነሣ። □

1978

- የካቲት 4. ኢትዮጵያ የአሜሪካንና የደቡብ ኮሪያን ወታደራዊ የ ጦር ልምምድ ተቃወሙት።
- የካቲት 7. የሕገ መንግሥቱ አርቃቂ ኮሚሽን በአዋጅ ተቋቋመ።
- የካቲት 12. ከኢትዮጵያ ወደ ጄቡቲ የኤሌክትሪክ መስመር ለመዘርጋት በሁለቱ አገሮች መካከል የስምምነት ውል ተፈረመ።
- የካቲት 12. የኢትዮጵያ ሰማዕታት መታሰቢያ አርባ ዘጠነኛ ዓመት ታስቦ ዋለ።
- የካቲት 14. የሕገ መንግሥት አርቃቂ ኮሚሽን ጉባኤ የመጀመሪያ ስብሰባ በ13 እና በ14 ተካሂዶ የኮሚሽኑን ሰነዶች በማጽደቅና ልዩ ልዩ ኮሚቴዎች በማቋቋም ተፈጸመ።
- የካቲት 17. ጓድ መንግሥቱ ኃይለማርያም በሶቪየት ኅብረት ኮሙኒስት ፓርቲ 27ኛ ጉባኤ ላይ ለመገኘት ሞስኮ ገቡ።
- የካቲት 19. የሕገ መንግሥት አርቃቂ ኮሚቴዎች ሥራቸውን ጀመሩ።
- የካቲት 23. የአድዋ ድል መታሰቢያ በዓል 90ኛ ዓመት ተከብሮ ዋለ።
- የካቲት 28. ጓድ መንግሥቱ ኃይለማርያም በሶቪየት ኅብረት ኮሙኒስት ፓርቲ 27ኛ ጉባኤ ላይ ከተገኙ በኋላ አዲስ አበባ ተመለሱ።
- የካቲት 29. ዓለም አቀፍ የሴቶች ቀን (ማርች 8) በአብዮታዊት ኢትዮጵያ የሴቶች ማኅበር ጽሕፈት ቤት በተካሄደ ሥነ ሥርዓት ተከበረ።
- መጋቢት 4. የኢትዮጵያና የአውሮፓ ማኅበረሰብ (ኢ. ኢ. ሲ.) ስብሰባ አዲስ አበባ በማዕከላዊ ፕላን ብሔራዊ ኮሚቴ ጽሕፈት ቤት ውስጥ ተካሂዷል።
- መጋቢት 6. ጓድ መንግሥቱ ኃይለማርያም በልዩ ልዩ ወታደራዊ መዳረሻ ሠልጣንው ለ10ኛ ጊዜ ተመራቂ ለሆኑት ለአየር ኃይል ዕውቀት መከፋፈል ዲፕሎምና ሽልማት ሰጡ።
- መጋቢት 9. የኢሠፓ ማዕከላዊ የቁጥጥር ኮሚሽን 4ኛ መደበኛ ስብሰባ ተካሂዷል።

ከ የ ካ ቲ ት እ ስ ከ የ ካ ቲ ት

- መጋቢት 11. ኢትዮጵያ የቅኝ አገራት ህዝብ ልዩ ኮሚቴ አባል ሆና ተመረጠች።
- መጋቢት 17. አብዮታዊት ኢትዮጵያ የአሜሪካ አስተዳደር በሊቢያ ላይ የፈጸመውን ወረራ አወገዘች።
- መጋቢት 28. 45ኛው የድል በዓል በመላ ኢትዮጵያ ተከብሮ ዋለ።
- መጋቢት 28. የኢትዮጵያ አየር መንገድ አርባኛ ዓመቱን አክበረ።
- መጋቢት 30. የሕገ መንግሥት አርቃቂ ኮሚሽን ጉባኤ 2ኛ ስብሰባ—ከመጋቢት 26 ጀምሮ በሕገ መንግሥት መነሻ ረቂቅ ላይ ሲወያይ ቆይቶ የኮሚሽኑ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ረቂቅ ሕገ መንግሥቱን በማሻሻል ከጉባኤው ሪፖርት ጋር በማጣመር ለኢሠፓ ማዕከላዊ ኮሚቴ እንዲያቀርብ ውሳኔ በማላለፍ ተፈጸመ።
- ሚያዝያ 2. የኢሠፓ ማዕከላዊ ኮሚቴ 4ኛ መደበኛ ስብሰባ በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ ላይ ተወያይቶ ከመከራ በኋላ ለሕዝብ ውይይት እንዲቀርብ ወሰነ።
- ሚያዝያ 4. ጓድ መንግሥቱ ኃይለማርያም የወዳጅነትና የሥራ ጉብኝት ለማድረግ ጀርመን ዲሞክራቲክ ሪፐብሊክ ገቡ።
- ሚያዝያ 6. ኢትዮጵያ፡ አሜሪካ በሊቢያ ላይ የፈጸመችውን 2ኛ ወረራ ተቃወሙት።
- ሚያዝያ 6. በአዲስ አበባ በሃያ አምስቱ ከፍተኞች ምርጫ ተከናወነ።
- ሚያዝያ 15. ጓድ መንግሥቱ ኃይለማርያም በጀርመን ዲሞክራቲክ ሪፐብሊክ የወዳጅነትና የሥራ ጉብኝት አጠናቀው ተመለሱ።
- ሚያዝያ 23. ለኢሕዴሪ ምሥረታ የፕሮፓጋንዳና የባህል ኮሚቴ ተቋቋመ።
- ሚያዝያ 23. የዓለም ግብርና ተቋማት ቀን «ሜይ ዴይ» ለ12ኛ ጊዜ በአዲስ አበባ በታላቅ ድምቀት ተከበረ።
- ግንቦት 1. ጓድ ዋና ጽሕፈ ሁለተኛውን የአዲስ አበባ ውሃ

ጥንቦት 1 - ፕሮጀክት ከፈቱ ። በኢትዮጵያና በሶማሊያ መካከል ያለውን አለመግባባት ለማስወገድ ከ29.8.79 እንደሚታወቅ በአዲስ አበባ የተካሄደው የመጀመሪያ ጊዜያዊ የጋራ ኮሚቴ 1ኛ ስብሰባ ተፈጽመዋል ።

ጥንቦት 2 - ጓድ ዋና ጸሐፊ በተገኙ በት የአብዮታዊት ጦር ኃይሎች የስፖርት በዓል ፍጻሜ ተከበረ ።

ጥንቦት 5 - የቀይ መስቀል ቀን በዓል በአዲስ አበባ ተከበረ ።

ጥንቦት 13 - የደቡብ አፍሪካ ዘረኛ አገራት በሦስት የደቡባዊ አፍሪካ አገሮች ላይ የፈጸመውን ወረራ ኢትዮጵያ እውገዛች ።

ጥንቦት 21 - ኢሳይያስ ከሁንት ሠራተኞች ፓርቲና ከጀርመን ዲሞክራቲክ ሪፐብሊክ ጋር ስምምነት ተፈራረመ ።

ጥንቦት 22 - ዓለም አቀፍ የሕግናት ቀን በአዲስ አበባ ያፈፀሙ ዘረቃ ትምህርት ቤት ተከብሮ ዋለ ።

ጥንቦት 23 - ጊዜያዊ ወታደራዊ አስተዳደር ደርግ ለፖለቲካና ለሕግ እሥረኞች ምሕረት አደረገ ።

ጥንቦት 30 - ጓድ መንግሥቱ ኃይለማርያም ኢትዮጵያ ለዓለም ስላም መከበር በምታበረተውን አስተዋጽኦ እንደምትገፋበት አረጋገጠ ።

ሰኔ 3 - ኢትዮጵያና ሶቪየት ኅብረት ለአራት ዓመት የሚቆይ የፕሮቶኮል ስምምነት ተፈራረመ ።

ሰኔ 6 - ኢትዮጵያ የደቡብ አፍሪካ ዘረኛ መንግሥት ያወጣውን የአስቸኳይ ጊዜ አዋጅ ተቃወመች ።

ሰኔ 8 - በረቂቅ ሕገመንግሥቱ ላይ ሕዝባዊ ውይይት ተጀመረ ።

ሰኔ 11 - አዲስ የተሠራው የባሕር ዳር ዓለም አቀፍ አውሮፕላን ማረፊያ በጓድ ዋና ጸሐፊ ተመርቆ ተከፈተ ።

ሰኔ 16 - በሕገ መንግሥቱ ረቂቅ ላይ ሰኔ 8፡15 እና 18/79 የተካሄደው ሕዝባዊ ውይይት ተጠናቀቀ ።

ሰኔ 19 - ሚሊሽያው ሠራዊት ዓርማ የተቀበለበት 9ኛ ዓመት ታስቦ ዋለ ።

ሰኔ 21 - ጓድ ዋና ጸሐፊ በተገኙ በት ከጦር ኃይሎች ፡ ከፖለቲካ ሠራዊትና ከብሔራዊ ጦር የተወጣጣው አስተባባሪ ኮሚቴ የተመሠረተ በት 12ኛ ዓመት ታስቦ ዋለ ።

ሰኔ 23 - የየመን ዓረብ ሪፐብሊክ ፕሬዚዳንት ለሥራ ጉብኝት አዲስ አበባ ገቡ ።

ሰኔ 24 - በውጭ አገር የሚገኙ ኢትዮጵያውያን በሕገ መንግሥት ረቂቅ ላይ እስከሐምሌ የቀጠለ ውይይት ጀመሩ ።

ሰኔ 26 - ጓድ ዋና ጸሐፊ በቡና ዘር ማራባት ለታወቁት ኢትዮጵያዊ ሳይንቲስት ለዶክተር መሥፍን አምኃ ሽልማት ሰጡ ።

ሐምሌ 5 - በኢትዮጵያና በጄቡቲ የጠረፍ አስተዳዳሪዎች መካከል በድሬዳዋ በሐምሌ 1/78 ተጀምሮ የተካሄደው የጋራ ስብሰባ ተፈጽመዋል ።

ሐምሌ 16 - የአፍሪካ ብሔራዊ አርክንት ንቅናቄዎች እንዲጠናከሩ ኢትዮጵያ ከሐምሌ 14/18 በአፍሪካ አዳራሽ ሲካሄድ በቆየው 44ኛ የአፍሪካ አንድነት ድርጅት የሚኒስትሮች ምክር ቤት ስብሰባ ላይ ሐሳብ አቀረበች ።

ሐምሌ 17 - ስለረቂቅ ሕገ መንግሥት ሰነድ ተጨማሪ ግንዛቤ ለማግኘት ሕዝባዊ ድርጅቶችና የሙያ ማኅበራት ውይይት ጀመሩ ።

ሐምሌ 19 - የከተማ ቦታና ትርፍ ቤት የታወጀበት 11ኛ ዓመት ተከበረ ።

ሐምሌ 19 - በከፍተኛ ትምህርት ተቋሞች 1፡5 ተማሪዎች በዲግሪና በዲፕሎማ ተመረቁ።

ሐምሌ 21 - ለ3 ቀናት የተካሄደው 22ኛው የአፍሪካ አንድነት ድርጅት (አ-አ-ድ) የመንግሥታትና የአገሮች መሪዎች መደበኛ ጉባኤ በአፍሪካ አዳራሽ ተከፈተ ።

ሐምሌ 25 - በታጠቀ 4 ብሔራዊ ውትድርና ማሠልጠኛ ማዕከል በወታደራዊና በልዩ ልዩ የሙያ ዘርፍ የሠለጠኑ የብሔራዊ ውትድርና የ3ኛ ዙር ምልምሎች ተመረቁ።

ነሐሴ 2 - ኢትዮጵያ ከሐምሌ 19/78 ጀምሮ የአፍሪካ ፡ የካ

ሪቢያንና የፓሰፊክ አገሮች ሚኒስትሮች ምክር ቤት ማኅበር ፕሬዚዳንት ሆኖ መመረጧ ተነገረ ።

ነሐሴ 11 - በኢትዮጵያና በኢጣሊያ ትብብር ከሚካሄደው ከበለሰ ሁለገብ የልማት ፕሮጀክት ውስጥ ሁለቱ ሀገሮች ሁለተኛውን ክፍል ዕርዳታ ለመቀጠል የ65 ሚሊዮን ዶላር ስምምነት ተፈራረመ ።

ነሐሴ 12 - የሕገመንግሥት አርቃቂ ኮሚሽን የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ በኢሰጣ ማዕከላዊ ኮሚቴ ጽሕፈት ቤት ስብሰባ አካሄደ ።

ነሐሴ 19 - መንፈቃዊው የኢሰጣ ማዕከላዊ ኮሚቴ ቁጥጥር ኮሚሽን 5ኛ መደበኛ ስብሰባ ተካሄደ ።

ነሐሴ 26 - ጓድ ዋና ጸሐፊ የተካፈሉ በት የገለልተኝነት ንቅናቄ አባል አገሮች 8ኛ የመሪዎች ጉባኤ ዚምባብዌ ዋና ከተማ ሐራሬ ውስጥ ተጀመረ ።

ነሐሴ 29 - ጓድ ዋና ጸሐፊ በሐራሬው የገለልተኝነት ንቅናቄ አባል አገሮች 8ኛ የመሪዎች ጉባኤ ላይ ተሳትፈው ተለሱ ።

ነሐሴ 30 - የሕገመንግሥት አርቃቂ ኮሚሽን የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ የተሻሻለው የሕገመንግሥት ረቂቅ ለሕገመንግሥት አርቃቂ ኮሚሽን ጉባኤ እንዲቀርብ ወሰነ ።

ጳጉሜ 1 - የሕገ መንግሥት አርቃቂ ኮሚሽን ጉባኤ 3ኛ መደበኛ ስብሰባ ከሕዝብ አስተያየት ጋር የተገናዘበው የሕገ መንግሥቱ ረቂቅ ለኢሰጣ ማዕከላዊ ኮሚቴ እንዲቀርብ ወሰነ ።

1979

መስከረም 2 - 12ኛው የአብዮት በዓል በመላ ኢትዮጵያ በድምቀት ተከበረ ።

ጓድ ዋና ጸሐፊ በዚሁ በዓል አከባበር ሥነሥርዓት ላይ ባደረጉት ንግግር እያንዳንዳንዱ ዜጋ በየተሰማራበት የአገር ፡ የሕዝብና የአብዮትን አደራ በብቃት እንዲወጣ አሳሰቡ ።

መስከረም 3. ወንድም ሙሉ መርጋጃ ለሥራ ጉዞች ለዲሲ ለበባ ገቡ ።

መስከረም 11. ከቡር ለልሐጃ ሐሰን ጉሌድ ለብረትን የጂ ቡቲ ሪፐብሊክ ፕሬዚዳንት በአብዮታዊት ሊትዮጵያ ለወዳጅነትና ለሥራ ጉዞ ሻት ለዲሲ ለበባ ገቡ ።

መስከረም 14. ከቡር ፕሬዚዳንት ጉሌድ የመልካዋከና ሃይድር ሎሊትሪክ ኃይል ማመንጃን ሥራ ጉዞ ገቡ ።

መስከረም 15. ከቡር ፕሬዚዳንት ለልሐጃ ሐሰን ጉሌድ ለፕ ቲዶን የሊትዮጵያን ታላቅ የክብር ሊቫን ተሸለሙ ።

መስከረም 16. ከቡር ፕሬዚዳንት ለልሐጃ ሐሰን ጉሌድ ለፕ ቲዶን ጉዞ ሻታቸውን ፈጽመው ወደ አገራቸው ሄዱ። በዚህ ዕለት የሊትዮጵያና የጂቡቲ የጋራ መግለጫ ወጣ ።

መስከረም 27. ጓድ ዋና ጸሐፊ የታላቁን የሰላም ጉዞ ልዑካን ቡድን አባላት በኢሠፓ ማዕከላዊ ኮሚቴ ልዩ ጽሕፈት ቤታቸው ውስጥ አገገዩ ።

መስከረም 30. ጓድ ዋና ጸሐፊ ሚስት ሰር ሻክስናቪቲን የምሥራቅና ደቡባዊ አፍሪካ አመች የንግድ ቀጣና ዋና ጸሐፊን አገገዩ ። እንዲሁም ኢትዮጵያ በዘረኛው ደቡብ አፍሪካ ላይ አጠቃላይ ማዕቀብ እንዲደረግ አሳስበች ።

ጥቅምት 1- ጓድ ዋና ጸሐፊ በተገኙበት የመጀመሪያው ዙር የብሔራዊ ውትድርና ፕሮግራም አገልግሎት ተሳታፊዎች ስንብት በዓል ተከበረ ።

ጥቅምት 8- በኪዩባ ሪፐብሊክ አጠቃላይ የሕክምና ትምህርት የሠለጠኑ ሠላሳ ኢትዮጵያውያን በዶክተራት ዲግሪ ተመረቁ ።

ጥቅምት 11- ጓድ መንግሥቱ ኃይለ ማርያም በጓድ ሳሞራ ማሺል ድንገተኛ ሞት የተሰማቸውን ፕላቅ ጎዘን በመግለጥ ለጥላባምቢክ ፍራጊሞ ፓርቲና ላገሪቱ ጠቅላይ ሚኒስትር መልዕክት አስተላለፉ ።

ጥቅምት 12- ጓድ መንግሥቱ ኃይለ ማርያም በአዲስ አበባ ስታዲየም በተከበረው የሰላም ዓመት ሥነ ሥርዓት ላይ በዩኒቨርሲቲ የተዘጋጀውን የሰላም ችቦ ተቀበሉ ።

ጥቅምት 13- ጓድ መንግሥቱ ኃይለ ማርያም ከጓድ ዓሊ ሳሊም አልቢድ ፣ የየመን ሶቫሊስት ፓርቲ ማዕከላዊ ኮሚቴ ዋና ጸሐፊ ጋር በብሔራዊ ቤት መንግሥት የግል ወይይት አደረጉ ።

ጥቅምት 14- የኢትዮጵያዊት ሊትዮጵያና የሕዝባዊት የመን ሪፐብሊክ መሪዎች ይፋ ውይይት አደረጉ ።

ጥቅምት 24- ጓድ ዋና ጸሐፊ በተገኙበት በኢሠፓ ማ/ኮ ጽሕፈት ቤት የከፍተኛ ትምህርት ተቋሞች ስብሰባ ተካሄደ ።

ጥቅምት 25- የኢትዮጵያ ሳይንስና ቴክኖሎጂ ኮሚሽን «ሳሪክ» ኮሚሳለው የስዊድን የምርምር ተራድኦ ጋር በመተባበር ያዘጋጀው የልዩ ልዩ ሳይንሳዊ ምርምር ከፍተኛ ጉባኤ በግዮን ሆቴል አዳራሽ ተከፈተ ።

ኅዳር 13- ጓድ ፍቅረ ሥላሴ ወግደረስ የኢሠፓ ማዕከላዊ ኮሚቴ የፖለቲካ ቢሮ አባልና የሚኒስትሮች ምክር ቤት ምክትል ሰብሳቢ የአዲስ አበባን መቶኛ ዓመት ምክንያት በማድረግ በ1 ሚሊዮን 942፺869 ብር የተሠራውን የእንጦጦ አስፋልትና ጠጠር ለበስ መንገድና 431፺352 ብር የፈጀውን የእንጦጦ ሙዚየም ከፈቱ ።

ኅዳር 17- የአዲስ አበባ ከተማ መቶኛ ዓመት በዓል ጓድ መንግሥቱ ኃይለ ማርያም በተገኙበት በኢሠፓ የጉባኤ አዳራሽ በከፍተኛ ሕዝባዊ ስብሰባ ተከበረ ።

ኅዳር 20 - የሕገ መንግሥት ውሳኔ ሕዝብ ኮሚሽን አዋጅ ወጣ ።

ኅዳር 24- የምሥራቅና ደቡባዊ አፍሪካዊ አመች የንግድ ቀጣና የ2 ቀን የመሪዎች ጉባኤ በአፍሪካ አዳራሽ ተከፈተ ።

ታኅሣሥ 15- የሕገ መንግሥት ውሳኔ ሕዝብ ኮሚሽን የመጀመሪያውን ስብሰባ በታላቁ ቤተ መንግሥት አዳራሽ አካሄደ ።

ታኅሣሥ 25 - ጓድ ዋና ጸሐፊ በሐረርጌ ክፍለ ሀገር—ሀርሶ የሐረር ጦር ትምህርት ቤት ተገኝተው ለ50ኛ ጊዜ ተመራቁ ዕለቱ መከታተል ልዩ ልዩ ሽልማትና የምስክር ወረቀት ሰጡ ።

ታኅሣሥ 30- ጓድ መንግሥቱ ኃይለ ማርያም በምግብ ሰብል ምርት ራስን ለመቻል የተቀየሰውን የሦስቱን ዓመት የልማት ዕቅድ ተግባራዊ ለማድረግ በገጠሪቱ ኢትዮጵያ ተሰማርተው ለሚገኙ የልማት ሠራተኞች የኢሠፓን ዓርማና መመሪያ ሰጡ ።

ጥር 3 - የኢትዮጵያ ሕዝባዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ በሚመሠረትበትና በሚተዳደርበት ሕገመንግሥት ረቂቅ ላይ የድምጽ ሰጭዎች ምዝገባ በመላ ሀገሪቱ ተጀመረ።

ቀር 8 - ጓድ ዋና ጸሐፊ የመኖሪያ ክልላቸው በሆነው አ. አ. ከፍተኛ 14 ቀበሌ 18 የምዝገባጣቢያ ለውሳኔ ሕዝብ ድምጽ ለመስጠት ተመዝግበው የድምጽ ሰጭ ምዝገባ ካርድ ተቀበሉ ።

ጥር 18 - ጓድ መንግሥቱ ኃይለ ማርያም የኢሠፓ ማዕከላዊ ኮሚቴ ዋና ጸሐፊ የጊዜያዊ ወታደራዊ አስተዳደር ደርግ ሊቀ መንበርና የኢትዮጵያው ጦር ጠቅላይ አዛዥ የኮንጎን ሠራተኞች ፓርቲ ማዕከላዊ ኮሚቴ ዋና ጸሐፊ የኮንጎ ሕዝባዊት ሪፐብሊክ መሪና የአፍሪካ አንድነት ድርጅት የወቅቱ ሊቀ መንበር—ጓድ ዴኒስ ሳሶ ንጉዌሶን ተቀበሉ ።

ጥር 14 - የዶጋሊ ድል መቶኛ ዓመት መታሰቢያ በዓል ጓድ መንግሥቱ ኃይለ ማርያም በተገኙበት በኢሠፓ ጉባኤ አዳራሽ በከፍተኛ ስብሰባ ተከበረ ።

ጥር 24 - በረቂቅ ሕገ መንግሥቱ ላይ የውሳኔ ሕዝብ ድምፅ በመላ ኢትዮጵያ ተሰጠ።

ባሕር ዛፍ

ከአማራ ሽፈራው

«እ-ኡ-ኡ- በ1770 የሲፍ ባንክስ የተሰኘ የዕቃዎች ዝርያ ተመራማሪ (ቦታኒስት) እና ራዳቱ ዳንኤል ዛርል በስዕትራ ሊያ ምሥራቃዊ ዳርቻ ባካሄዱት ጥናት የባሕር ዛፍ ታሪክ መጻፍ እንደተጀመረና የፈረንሳይ የዕቃዎች ዝርያ ተመራማሪ ቻርለስ ዌል ለስርትየት ባካሄደው ጥናት «የካሊፕተስ» በሚል ስያሜ እ-ኡ-ኡ- በ1789 ለታሪክ ማህደር እንዳለበቃው «አዲስ ምዕራፍ» የተሰኘው የሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስቴር መጽሔት የ1978 ግንቦት እትም ያስረዳል ።

ሕር ዛፍ ዝርያው ከ3ሺ በላይ ቢሆንም፣ በዋናነት የታወቁት 170 ዝርያዎች ናቸው ። ከነዚህ ውስጥ ደግሞ ሰባ ያህሉ ከፍተኛ የንግድ ጠቀሜታ እንዳላቸው ይገልጻል ። ባሕር ዛፍ ብዙ ዘይት ለማመንጨት የሚችሉ ዕጢዎች እንዳሉት ዐውደ ጥበቡ አመልክቷል ።

የባሕር ዛፍ ቁመት ከ91 ሜትር በላይ፣ ውፍረቱ ደግሞ 8 ሜትር ያህል እንደሚሆን ዐውደ ጥበቡ አብራርቶ፣ የተፈላጊ ነቱ ዋና ምክንያት እጅግ ፈጥኖ አድጎቶሎ ሥራ ላይ ለመዋል መብቃቱ እንደ

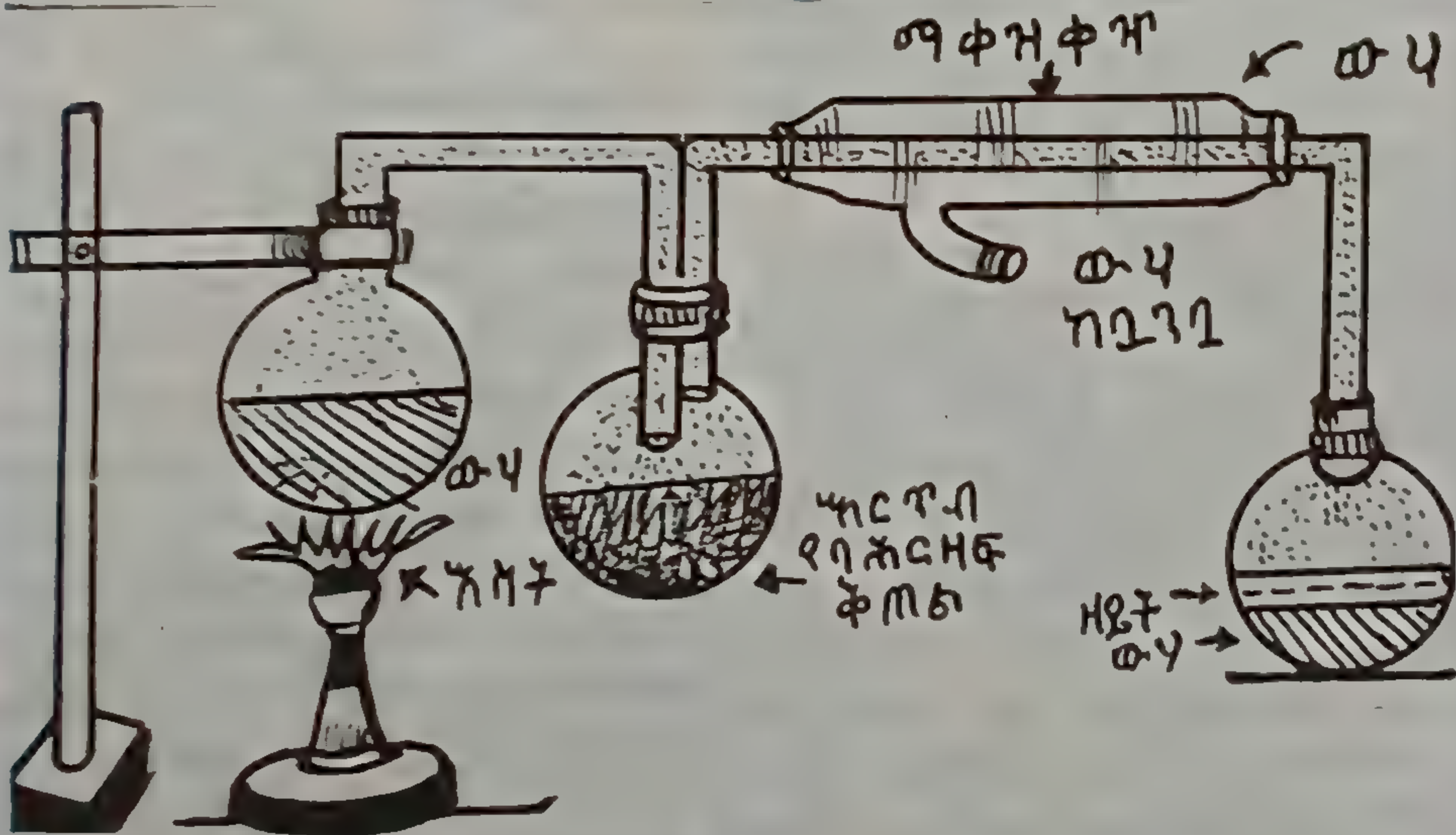
(ቀስም) ማር የሚሠሩ ሲሆን፣ የአሜሪካ አበባ ሻሎች አበባውን በመሸጥ ይጠቀሙበታል ።

«የባሕር ዛፍ ዘይት» ፈጥኖ የሚተንጥሩ መዓዛ ያለው ደብዛዛ ቢጫ ነው ። በእንጉሎት ኃይል ተጨምቆ ሲነጠር ሰባ በመቶ የካሊፕቶል (Eucalyptole) የተባለ እንደብል መድኃኒት የሚሰነፍጥ ሽታ ያለው ለመድኃኒት፣ ለሽቱና ለመዓዛ መለወጫ የሚያገለግል ፈሳሽ ንጥረ ነገር ይገኝበታል ። ከዚህም ጥርት ያለ የሚሰነፍጥ ሙጫ ይወጣል ። ለመድኃኒት የሚያገለግለው ንጥረ ነገር በአልኮል ይሟሟል ።

በመድኃኒትነት ረገድ ቁስል፣ አስምና ወባ (ንዳድ) ሲፈውስ፣ ጉንፋን፣ ኢንፍሎዌንዛ፣ ብሮንካይትስና የሳንባ ነቀርሳ ሲይዝ አከታውን ገፍፎ እየጠረገ ያስወጣል ።

የባሕር ዛፍ ዘይት ከሳንባችን አየር የሚያመላልሱት ጥቃቅን (ቀጫጭን) ቧን ቧዎች ሲታወኩ ፈጥኖ የመፈወስ መድኃኒትነት አለው ። እንዳንዱ የባሕር ዛፍ ዘር የሚያፈልቀው የሎሚ መዓዛ ያለው ዘይት ለቅባትና ለሽቱ (ኮስሜቲክስ) መቀየሚያ ገለግላል ። ከመጽሐፍትና ከዐውደ ጥበብ ይህን ያህል ከተገነዘብን፣ የባሕር ዛፍን መድኃኒትነት በማስመልከት ከጓድ ቅጣው ነጋሽ፣ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የፋርማሲ ትምህርት ቤት ረዳት ዲን ጥናታዊ ጽሑፍ ያገሁሁትን፣ እንዳለ አቅርቤዋለሁ ።

በጣም ብዙ ከሆኑት የባሕር ዛፍ ዘሮች ውስጥ የተለያዩ ተናኝ ዘይቶች የሚወጡ ሲሆን፣ ከነዚህ ውስጥ ጥቂቶቹ ለመድኃኒትና ለመድኃኒት መቀመሚያ ያገለግላሉ ። እነዚህም ከፍ ያለ ሲኒዎሌ (cineole) የሚባል ንጥረ ነገር፣ ዛጣም አነስተኛ ፌላንድሪን (Phellandrene)ና አልድህይድስ (Aldehydes) ያላቸው የባሕር ዛፍ ዘይቶች ናቸው ። እነዚህን

ከባሕር ዛፍ ቅጠል-ለልዩልዩ አገልግሎት ተነጥሮ የሚወጣበት መንገድ

ዐውደጥበብ (ኢንሳይክሎፒዲያ ብሪታኒካ) «ባሕርዛፍ» የማይጠወልግ፣ ዘወትር ለምለም፣ የታላቅ ዛፎች ዝርያ መሆኑን ገልጾ፣ ጥንተ ሀገሩ አስተራሊያ፣ ታስማኒያ፣ ፓፓዎኒኒውና አጎራባች ደሴቶች መሆናቸውን ይናገራል ። ይህን ተክል በአስተራሊያ «የመጫ ዛፍ» ወይም «ባለ ሲባኅ የልጥዛፍ» ይሉታል ። የባ

ሆነ ያስገነዝባል ።

ባሕር ዛፍ እ. ኤ. አ. ከ1854 በኋላ በደቡብ አውሮፓ፣ በአልጄሪያ፣ በግብፅ፣ በታሂቲ፣ በኒው ካሊዶኒያ፣ በናታል የደቡብ አፍሪካ፣ በሕንድ፣ በዩናይትድ ቲትስ (ካሊፎርኒያ)ና በመላው ደቡብ አሜሪካ አህጉር ለምታል ።

ንቦች ከአበቦቹ ከሚቀስሙት አውላ

ዓይነት ዘይቶች ያላቸው የባሕር ዛፍ ዘሮች የካሊፕተስ ፖሊብራክቲ (Eucalyptus Polybractea)፣ የካሊፕተስ ስሚዚ (Eucalyptus Smithii)፣ የካሊፕተስ ግሎቡላስ (ኃጽ ባሕርዛፍ—Eucalyptus Globulus) እና የካሊፕተስ አስትራሊያና (Eucalyptus Australiana) ናቸው።

የካሊፕተስ ሲትሪዮዶራ (Eucalyptus Citriodora) ከሚባለው ባሕር ዛፍ ለሽቱ መሥሪያ የሚያገለግል ተናኝ ዘይት ይገኛል። ይህም ዘይት ብዙ የሲትሪዮኔላል (Citronellal) ንጥረ—ነገር አለው።

የካሊፕተስ ሲትሪዮዶራ (Eucalyptus Citriodora) በተጨማሪ ፀረጥቃቅን ተህዋሲያን (antimicrobial) እንደሆነ በሙከራ ተደርሶበታል። ለዚህም ምክንያቱ በዘይቱ ውስጥ የሲትሪዮኔላልና ሲትሮኔሎል (citronellol) ንጥረ ነገሮች መገኘት ነው።

እነዚህን ተናኝ ዘይቶች በገጽ 33 እንደሚታየው ከባሕር ዛፍ ቅጠሎች ውስጥ ለማውጣት ይቻላል።

የውሃ እንፋሎት በእርጥብ የባሕር ዛፍ ቅጠሎች ላይ እንዲያልፍ ሲደረግ፣ ዘይቶቹ እየተነኩ ወደ ማቀዝቀዣ ክፍል ሲደርሱ በማስከን (ወደ ፈላሽነት በመለወጥ) ማጠራቀሚያ ውስጥ ይንጠባጠባሉ። እንፋሎቱ ወደ ማቀዝቀዣ ጥው ክፍል አልፎ ወደ ውሃነት በመለወጥ ከዘይቱ ጋር አብሮ ወደ ማጠራቀሚያው ሊያልፍ ይችላል። ሆኖም የዘይቱ ክብደት (density) ከውሃው ስለሚያንስ ሲያንሳፍፈው በቀላሉ ለመለየት ይቻላል።

ባጠቃላይ የባሕርዛፍ እንጨቱ ለማገድ፣ ለመርከብ ሥራ፣ ለቤት ሥራ፣ ለወለል፣ ለአጥር፣ ለቤትና ለቢሮ ዕቃ፣ ለስልክና ለመብራት ምሰሶ፣ ለፋብሪካ ሥራና ለመሣሪያ እጅታ፣ እንዲሁም ልጡ እንደገመድና ለወረቀት መሥሪያም ያገለግላል።

ሪቻርድ ኤስቲ ቤክር «ለሌሊት የጽያዊ ዛፎችና ደኖች አንዳንድ ሐሳቦች» በሚል ርእስ «በሊትዮጽያ ኦብዘርቨር» (ቅጽ 8፣ ቁጥር 1፣ ገጽ 189) ላይ ባቀረቡት ጥናታዊ ጽሑፍ ቁመቱ አሥራ

ሁለት ሜትር (40 ሜግ) የሚሆነው እንደ ባሕር ዛፍ በ24 ሰዓት ውስጥ 360 ሊትር ውሃ እንደሚወጣውና ይህንን ተክል ለማልማት ደግሞ ይህን ያህል በርካታ ውሃ ማጠጣት እንደሚያስፈልግ ገልጸዋል።

እኛሁ ምዑር (ቦታኒስት) ... ከአዲስ አበባ ወደ አዲስ ዓለም በተዘረጋው መንገድ ላይ ሰባት ባሕር ዛፎች ተተክለው እንደ ነበር ወልደ ሚካኤል ቀለታ በመጀመሪያ ማስታወቁን ጠቁመው፣ ራሳቸውም እይተው ያመኑበት መሆናቸውን አስረድተዋል።

ባሕርዛፍን በኢትዮጵያ አስፈላጊ ያደረገው ምንድነው ?

ባሕር ዛፍ ባገራችን በወይናደጋውም ሆነ በደጋው ክፍል ውሃ በገፍ ካገኘ ያለችግር ለመልማት መቻሉና አንዱ በቃኝ መሆኑ ሲሆን፣ በአገራችን በምግብ በኩል ስመሬታ (ፈጥኖ ደራሽ ገብስ) እንዳለ ሁሉ፣ በዕንጨትም እንደዚሁ ፈጥኖ ደራሽ ባሕርዛፍን አግኝተናል።

ያገራችን የቅድመ ባሕርዛፍ የደን ሀብት ታሪክ እንደሚያሳየው፣ የማገዶችግር ከዘመነ አክሱም ጀምሮ እየተባባሰ በመምጣት ከሰሜን ኢትዮጵያ ተነሥቶ ያገራችንን ገጸ ምድር እያዳረሰ የመጣ ነው። ከዚያን ጊዜ አንሥቶ እስከ ዳግማዊ ምኒልክ ዘመን መንግሥት ድረስ ችግሩን ለማስወገድ የተደረገው ጥረት እስከዚህ ጉልቶ በውል ባይታወቅም፣ በምኒልክ ዘመን መንግሥት ኢትዮጵያ ለምዕራብ ሥልጣኔ በሯን በመክፈቷ ለችግሩ ጊዜያዊ መፍትሔ ሊገኝ ችሏል።

ይህንንም ሁኔታ ጓድ አዕምሮንጉሜ፣ በደንና ዱር አራዊት ባለሥልጣን የሕዝብ ግንኙነት ክፍል ባልደረባ አብራርተው «ባገራችን የደን ሀብት ታሪክ ባሕር ዛፍ በዕንጨትነቱ ብቻ ሳይወሰን፣ ለዱር አራዊት መጠለያነትና ምግብነት፣ በመድኃኒትነት፣ በቀለም፣ በሽቱ፣ በገመድ፣ በወረቀት፣ ... ምንጭነት እጅግ መሠረታዊ ተፈላጊነት ያለው የደን

ሀብት መሆኑን ገልጸዋል። ጓድ አዕምሮ፣ የዱት ወይም ጉዲት (አስቴር) በዘመነ መንግሥቷ እንዲካሄድ ባደረገችው ቃጠሎ ደን ሊጠፋ እንደበቃ፣ ደንን መጠለያና ማረፊያ አድርገው ይኖሩ የነበሩ አራዊትና አዕዋፍ አብረው መጋየታቸውን፣ የተረፉትም መሰደዳቸውን አስረድተዋል።

ከዚህ አያይዘው ከየዱት በኋላ የተነሱት የዛጉዌ ነገሥታት የደንና ዱር አራዊትን የተፈጥሮ ሀብት ጥንት በነበረው ደረጃ መልሶ ለማቋቋም የኢትዮጵያ ሕዝብ ቤቱን በድንጋይ ብቻ እንዲሠራ፣ የዕደጥበብ ሙያ ያላቸው ድንጋዩን በመውቀር እያነጹና እየፈለፉ እንዲያዋቅሩ አድርገዋል። በማገዶፍጆታም አኳያ በኩበት፣ በፋንድያና በበጠጥ ከሚጠቀም በቀር፣ ማንኛውም ሰው ደረቅም ሆነ እርጥብ ዕንጨት መቀረጥ፣ የወደቀ ደረቅ ዕንጨት እንኳ እንዳያነሣ በጥብቅ መመሪያ ማውጣታቸውን ገልጸዋል።

ከነገደ ዛጉዌም በኋላ ቀዳማዊ ዳዊት ለደንና ዱር አራዊት የተፈጥሮ ሀብት ጥበቃና ልማት ከፍተኛ ትኩረት በመስጠት የሠለጠኑ ዘበኞች አቋቋመው የጥበቃውን ተግባር አጠናክረው እንደነበር ጓድ አዕምሮ አመልክተዋል።

ጓድ አዕምሮ የባሕር ዛፍ ተክል ወደ ሀገራችን እንዴት እንደገባ ሲናገሩ ሙሴ ሞንዴን ሺዲያሊት የተሰኘ ፈረንሳዊ የደን ባለሙያ፣ የአዲስ አበባን ምድራዊ ተፈጥሮና አየር ስለወደደ፣ ምኒልክን ከውጭ አገር ፈጣን ዕድገት ያለው ተክል እምጥቶ በአጭር ጊዜ ውስጥ ማልማት እንደሚቻል ቢያማክራቸው፣ ለጊዜው ባይቀበሉትም፣ ከአንድ ወር በኋላ አስቀርበው አስረዳኝ አሉት። ሞንዴንም ፍሬው ከመጣ በኋላ እንደጌሾና በርበሬ መደብ ተሠርቶለት ተፈልቶ ለመተከል ሲደርስ፣ ችግሩ ተነቅሎ በሆነው ቦታ ቢተክል በሁለት—ሦስት ዓመት ጊዜ ውስጥ ፈጥኖ አድጎ መድረሱን አስረዳ። ምኒልክም «ከአዲስ አበባ የተሻለና የበለጠ ምቹ ከተማ ምን ይገኛል!» በማለት ሞንዴን ራሱ ሂዶ እንዲያመጣ መታዘዙን ጓድ አዕምሮ ገልጸው፣ ሙሴ ሞንዴን ሺዲያሊት ግን ራሱ በመሄድ ፈንታ ሌላ ሰው በአስቸኳይ

ባሕር ማዶ ሄዶ እንዲያመጣ ላከ ። የተላከው ሰው በዚያው የውሃ ሽታ ሆኖ ቀርቶ የመልዕክተኛው ሌላ ተወካይ በዞግ—ዞግ ሠላሳ ፍሬ ይዞ አዲስ አበባ ገባ ብለዋል ።

ጓድ አዕምሮ ከዚህ አያይዘው «እኔ ምኒልክም የመጣው ፍሬ አጥጋቢ ሆኖ ስላላገኘት ፤ በ1892 ከመኳንንቶቻቸው ጋር ስብሰባ እካሂደው እስትሬሊያዊው ሙሴ እንቶኔቶ ፤ ከሊፍቶ (ባሕር ዛፍ) ሄዶ እንዲያመጣ ተልኮ ወደ እስትሬሊያ በመሄድ የከሊፍቶ ፍሬና ትራማን ትሪ የተባለውን ዛፍ በብዛት ይዞ በ1893 አዲስ አበባ መግባቱን አስረድተዋል ።

ፍሬው እንደታደለ ፤ የምኒልክና የአልፍኝ አሽከርቻቸው ድርሻ የተፈላው ዛሬ ገብርኤል በመባል ከሚጠራው አጠገብ ፤ ጉተራ ቤት አካባቢ ከነበረው ምንጭ ዳርቻ ሆኖ አፈላሉም 3x3 ሜትር መደብ በመከፋፈል ውሃ ከምንጭ በእርኩት እያመላለሱ በማጠጣት ነበር» ካሉ በኋላ ፡ «ችግሩም እንደደረሰ እንዲተክል ለየመኳንንቱ በነፍስወከፍ አደሉ ። እያንዳንዱ ሰው ስድስት ፤ ስድስት ፍሬ በመቀበል እንዲያለማ ተደርጉ ስለነበር ፤ ሁኔታው አንዳንድ ቅራኔ ፈጠረ ። ይህም 'ንጉሡ ከባሕር ማዶ ያስመጡትን ተክል ሕዝቡ ከተከለና ካለማ በኋላ ፤ ወስደው ለግል ጥቅማቸው ያውሉታል' የሚል የሀሰት ቅስቀሳ ነበር ። 'ደሃ ቤቱን የማይሠራበትና ለማገዶም የማያውለው ከሆነ ለምን እንደክማለን?' በማለት ብዙዎቹ ላለመትክል በመወሰናቸው የተነሣ ፤ የተፈለገውን ያህል ለጊዜው ሳያሟላ ቀርቷል» ሲሉ ጓድ አዕምሮ ንጉሡ አመልክተዋል ።

ከሥላሴ ካህናት ውስጥ ርዕሰ ደብር መኰንን የተባሉት ግን «እኔ ለጊዜው በአትክልትነቱ ልደሰትበት እንጂ በኋላ መንግሥት ቢወስደው ምን ተዳዬ!» ብለው በተሰጣቸው ቦታ ላይ በመትከላቸው ለሌላው ሕዝብ አብነት ሆነው ነበር ። የጊዜው ከፍተኛ ምሁር የነበሩት አለቃ ለማም ከትእዛዝ አፍራሽነት ለመዳን ብቻ ድግግና ወይራ ተክለው ማጽደቃቸውን የራሳቸው የቀለም ትዝታ ጽሑፍ እንደሚያስረዳ ጓድ አዕምሮ ጠቁመዋል ።

በ3 ዓመት ጊዜ ውስጥ በተደረገው የዙር ተከላ አዲስ አበባና አካባቢዋ ከዚያም አልፎ ዙሪያ ገቡ በሙሉ በደን ስለተሸፈነ ፤ የደን ጠባቂ ዘበኞች መቅጠር በማስፈልጉ በወቅቱ ደን ጠባቂዎች ሆነው የተቀጠሩት አቶ ገንቶ ፤ አቶ አሌን ጉና አቶ ገብረ ማርያም እንደነበሩ ከታሪክ ማህደር ለማወቅ መቻሉን አውስተው ፤ እነዚህም ሦስት ተመራጮች ከእኔ ምኒልክ ፊት ቀርበው ተጥታ ተጠሪነታቸው ለንጉሠ ነገሥቱ መሆኑን ዐውቀው ፤ የጥበቃውን ተግባር በጥንቃቄ እንዲያካሂዱ ትእዛዝ የተሰጣቸው መሆኑን ጓድ አዕምሮ ንጉሡ ነግረውኛል ። ከዚህም በቀር የዛፍ ተክ

«አጤ ምኒልክ ይኸን አገር ጥለው አዲስ ዓለምን ቆረቆሩ (1892) ፡ . . . በዕንጨት ችግር ጥለው መሄዳቸው ነው አዲስ አበባን ምን ሁነው ይኑሩ? . . . 'ቴዎድሮስ በነገሠበት የሐንሰ አልነገሠ' የሐንሰ በነገሠበት አንተ አልነገሥክ' ። ቀጥሎ አንተ ስታልፍ የሚነግሠው ደሞ አገር ለውጦ ከተማው ሌላ ነው ። አንተ በነገሥክበት ከተማ አይነግሥ! 'ሙሴ ሚንደን ለምኒልክ አላቸው' ።

. . . እህ? የችግር—የዕንጨት ችግር ነው እንጂ አባቶቹ አንኮበር ጫካ ነበረ፤ ያንን በዘበኛ አስከልክለው . . . እኔ ካጤ ቴዎድሮስ አምልጼ አንኮበር ሰገባ ፤

ላው ሥራ በይበልጥ እንዲሰፋፋ ፤ ምኒልክ ሙሴ ኤቨሪህ የተባለውን የጀርመን ተወላጅ መንግሥቱ ለመንፈቅ ጊዜ ፈቅዶለት ወደ ኢትዮጵያ መጥቶ የዛፍ ተክላውን ሥራ ሥርዓት እንዲያስይዝ ላቸው ሰኔ 1/1899 በጠየቁት መሠረት ሙሴ ኤቨሪህ መጥቶ የተረለገበትን ተግባር ፈጽሞ መመለሱን ገልጸዋል ።

መንግሥቱ ለማ «መጽሐፈ ትዝታ ዘ አለቃ ለማ» በተሰኘው መጽሐፋቸው ውስጥ ስለባሕር ዛፍ ተክል ወደሀገራችን አመጣጥና ልማት ሁኔታ የአባታቸውን የአለቃ ለማ ኃይሉን የዓይን ምስክርነት እንደሚከተለው ቃል በቃል አስፍረው ይገኛል ።

የተከተለኝ ሁሉ—ወታደሩ ፤ መኳንንቱ ብዙ ነው ። ባንድ ዓመት ያህል ዕንጨት አለቀ ። ከዚያ ተነሥቼ እነዋሪ ወረድኩ ፤ የዚያን አገር እንጨት ጨረሰኩ ። ከዚያ ተመልሼ ደበጉጀ(ከዓድአ ግርጌ) ድረስ ጨረሰኩ ። እንዲህ ያለ ነው ። አሁን ደሞ ይህንን አዲስ ዓለም ሁለት ዓመት ቢችላኝ ፤ ቀጥሎ እሄዳለሁ እስከ ከፋ ድረስ—እሄዳለሁ ዕድሜውን የሰጠኝ እንደሆነ ። 'ዕንጨት በመፈለግ ነው?' 'ሌላ ምን አለ?' ዕንጨት ባመጣ ልሀስ?» አላቸው ። በባቡር የሚመጣ መስሏቸው 'ከፈረንሳይ እንጨት መጥቶ እንጀራ ተጋግሮ ፤ ወጥ ተሠርቶ ይሆናል?' 'ሲሉ ጊዜ' መቼ እንዲህ ነው?

ይተከላል እንጂ ማለትም 'እንግዲህ ተተክሎ ደርሶ ሊሆን ይችላል' ማለት ነው።

ባሕርዛፍን ወደኢትዮጵያ መጀመሪያ የመጣው ሙሴ ሞንዴን ሺዲያሊት 'እስከ ዘመናዊት ዓመት ይደርሳል' ቢላቸው ጊዜ «እንግዲህ ገዲስ አበባ የማረ ምን አገር ተገኝቶ ነው ከሆነልኝ!» አሉት። መጣ፣ ተከለ፣ አፈሰሰ ፍሬውን 'የውልዎት አድርሻለሁ አሉ ሙሴ ሞንዴን'። 'እንግዲህ እየወሰዳችሁ ተከሉ' ውሃ እንድታጠጡ አሉ አጤ ምኒልክ። ከህጉን ወታደሩን 'የንጊዜ ውሃ በቧንቧ እይገባም' ስድስት ሳንዱ ሰው ስድስት ስድስት ውሰዱ አሉ። ለእነሳቸውም ወሰዱ ተከሉ።

ለታቦቱ ሃያ ስጦት አጤ ምኒልክ። ዙሪያውን ከቅጥሩ ውስጥ ተተክሎ ባሕር ዛፍ። እገሌ ይህን ያጠጣ—እገሌ ይህን ያጠጣ ተብሎ ታዘዘ። ጸደቀ። ምናልባት ሙሴ ሙሴ ተከለ። እኔም ተከልኩ። አሁንም በትግሬ፣ በቤጌምድር፣ በላሲ፣ በወሎ፣ በጎጃም በመላው አገር መላ። ያልደረሰበት የት አለ?።

አለቃ ለማንኛውም (በመጽሐፈ ቅዱስ)

የባሕር ዛፍ ተክል ወደ አዲስ አበባ አመጣጥ ሁኔታ መርምሩኝ፤ ዕውቁኝ በማለት ፍላጎታቸውን ከሳበው ጎራ ጓድ ጳውሎስ ጥፎ፣ በአብዮታዊት ኢትዮጵያ ድምፅ የሥነጽሑፍ ዋና አዘጋጅ ይገኛሉ። ከእርሳቸው የጠየኩትና የሰጡኝም መልስ እነሆ!

ጥያቄ - በመጀመሪያ ወደ ሀገራችን የመጣው የባሕርዛፍ ዘር ምን ያህል ይሆናል?

መልስ - ምኒልክ ባሕርዛፍን አንደዜ ሳይሆን በተደጋጋሚ አስመጥተው ነው ያለሙት። አሥራ ዘጠኝ ዓይነት የባሕር ዛፍ አስመጥተዋል። ከዚህ ውስጥ ነበር ይህ አሁን ያለው ዘር የረባው።

ጥያቄ - የባሕር ዛፍ ተክል መምጣት ለአዲስ አበባ ከተማ ቋሚነት አስተማማኝ ዋስትና ሰጥቷል ለማለት ያስደፍራል?

መልስ - መዲናውም ቢሆን ዛፍ (ዕንጨት) ያለባቸውን ከፍላተ ሀገር ሁሉ የሚያስሰ አይመስለኝም። ምክንያቱም ምንም እንኳን ምኒልክ አዲስ አበባን ወድደው በማገዱ እጥረት የተነሣ ከተማቸውን ለመለወጥ ቢሹም፤ እቲጌ ጣይቲ ባካባቢያቸው የነበሩት መኳንንቶቻቸውና አማካሪዎቻቸው የውጭ አገር ዜጎች በይበልጥ አዲስ አበባን ስላፈቁ፣ ባሕርዛፍ ባይመጣና ባይራባም ቅሉ የማገዱና የቤት መሥሪያ ዕንጨት የሚቀርብበት ዘዴ እንደሚፈጥሩ ታምኗል። ስለዚህ መዲናው አንድ ቦታ ላይ መርጋት ይኖርበት ነበር ብዬ እገምታለሁ። ይኸውም ምኒልክ ከተማ የሚለው ጡት ለዕንጨት ችግር ብቻ ሳይሆን፤ ለአየርም ጭምር ነው። ለምሳሌ እንጦጦን የወሰድን እንደሆነ ብርዱ እጅግ በጣም ከባድ በመሆኑ አንዱም ይሄ ነው። የአዲስ አበባን ሙቀት ከእንጦጦ ብርድ ጋር ስናመዛከር ነው። አዲስ አበባ የገረረ ፀሐይ ያለበት ቆላ ነው። የፍልውሃም ጠበል ቢሆን ሙቀቱና ፈዋሽነቱ ከፍተኛ መስህብነት አለው። ስለዚህ የከተማው ቋሚነት አይቀርም ለምሳሌ አክሱምና ጎንደርን ብንወስድ ከተማነታቸው አልከስመም፤ አለ። ቢሆንም መዲናነታቸው ቀርቷል። ከላይ እንደገለጽኩት አዲስ አበባ ለኢትዮጵያ ከፍላተ ሀገር ሁሉ እምብርት ላይ በመገኘቷና ምኒልክም ሆኑ ጣይቲ መኳንንቶቻቸውና አማካሪዎቻቸው ጭምር በሁለንተናዋ ስለወደዱት መስህቧም እርኪ በመሆኑ በቋሚነት የመቆየት ዕድል ሰፊ ነው።

ባሕር ዛፍ ግን ለአዲስ አበባ ብቻ ሳይሆን፣ ለመላው ኢትዮጵያ እጅግ በጣም ከፍተኛ አስተዋጽኦ አድርጓል።

የሚገርም ነገር ቢኖር የዚያን ጊዜ ባሕር ዛፍ መጥቶ በእጅጉ ከለማ በኋላ

ባሕር ዛፍ እንዳይተክል በተለይ በልጅ ኢያሱ ዘመን መንግሥት በምኒልክ ስም አዋጅ ወጥቶ ነበር። ይህም የዕንጨት ችግር ቢኖርም፣ ኢያሱና መኳንንቱ ባሕር ዛፍ ውሃን በመምጣት ከተማውንና አካባቢውን ከውሃ ችግር ላይ ይጥለዋል በሚል ስጋት፣ ይህን ተክል ለማጥፋት አዋጅ ይውጣ እንጂ ዋና ከተማነቱን ለማስቀረት አልነበረም።

በኢያሱ ጊዜ የወጣው አዋጅ ምኒልክ ኮከብ፣ ፖም፣ ፕሩን የመሳሉትን ዛፎች ቀደም ብለው ስላስመጡ «እነዚህን በብዛት ብትተክሉ ዕንጨታቸው ለማገዱ ከማገልገሉም በላይ ፍሬያቸውም ይበላል። ባሕርዛፍ ግን ፍሬው የማይበላ ዕንጨት ነው።» በማለት እንዲታወጅ አደረጉ። ሆኖም ልማቱን ያወቀው ከፍል ማልማቱን ቀጠለ። ሌላው ግን ከንቱውን የሰብከት አዋጅ ተከትሎ አጠፋ።

ጥያቄ - ባሕር ዛፍ ለአዲስ አበባ መዲናነት ከፍተኛ አስተዋጽኦ እንዳበረከተ አስረድተውኛል። ስለተከሉ ምን አስተያየት አለዎት?

መልስ - ባሕርዛፍ ራሱ ለኢትዮጵያ አንድ ታላቅ ቅርስ ነው። ምኒልክ መጀመሪያ ከአስመጡት ጋር ዛሬ ባገራችን የሚገኙት ከሃያ በላይ የባሕርዛፍ ዝርያዎች በአንድ አካባቢ ተተክለው ቆይተው ቢሆን ኖሮ፣ ከዚያ ተነሥተን ከዚህ ደረስን ለማለትና ብሔራዊ ቅርስ ነታቸውም እጅግ አስደሳችና አኩሪ በሆነም ነበር። ይሁንና በዘፈቀደም ቢሆን ተራበተው ዛሬ በምናየው ደረጃ ላይ ይገኛሉ። በእንክብካቤ ማነስ እነዚህ የዛፍ ዘሮች ጠፍተው መና እንዳንቀር እኔን የሚያሳስበኝ ቢሆን፣ በተለይም ምኒልክ ያስመጧቸው የባሕርዛፍ ዘሮች ከመመንመናቸው በፊት ከአሁኑ ተንከባከባን ብናለማቸው ቅርስ ነታቸው ለመጭው ትውልድ ጠቀሟታ እንዳለው ይታያል። □

“የብሔራዊ ሽንጉ ለባላት ምርጫ
ሠርተለደሩ ሕዝብ ሕገ መንግሥት
ታዊ ሥልጣኑን በውክልና ለደራሲ
ተቀብለው ተገባራዊ የሚያደርጉ
እንደራሴዎችን ከመካሉ የሚመር
ጥበትና የሥልጣን ባለቤትነቱ ከፍ
ተኛ መገለጫ የሆነውን ብሔራዊ
ሽንጉውን የሚያቋቁሙበት ወሳኝ
ተገባር ነው።”

— ገደ ሙንግሥቱ ኃይለማርያም

“የብሔራዊ ሽንጉ ለባላት ምርጫ
ተገባር የዲሞክራሲያዊ ለሠራር
ዓይነትና መገለጫና ሕዝቡ በመን
ግሥት ለደራሲነትና ለሠራር የሚ
መበቀበትን ተሳትፎ በንቃት ከሚወ
ጣባቸው መድረኮች አንዱና
ዋናው ከመሆኑም በላይ በሕገመንግ
ሥቱ ላይ የሥርዓት ለምናከናው
ናቸው ተገብረው ሁሉ መነሻና መሠ
ረታዊ ነው።”

— ገደ ሙንግሥቱ ኃይለማርያም

በሕዝቡ ተሳትፎ የተዘጋጀውን መሠረታዊ የሕግ መመሪያ ተገባራዊ ለማድረግ
የሚያስፈልገው አስፈጻሚ ኃይል ከሕዝብ ተሳትፎ ውጪ ሊደራጅ አይችልም።